

کتاب پېژندنه

د کتاب نوم:	تجارتې محاسبه
څانګه:	بانګداری، محاسبه او د تجارت اقتصاد
مولف:	ماري يوسفزی حمیدي
ژباړن:	قاري محمد حلیم
د څار کمېټه:	
	- محمد آصف ننگ د تخنیکي او مسلکي زده کړو معین - دیلوم انجنیر عبدالله کوزایي د تعلیمي نصاب رییس - محمد اشرف وحدت په تعلیمي نصاب کې د معینیت د مقام سلاکار
د تصحیح کمېټه:	
	- روح الله عزتمل - عبدالجمیل ممتاز
د ګرافیک او ډیزاین څانګې مسئول:	محمد جان علیرضایي
ګرافیک او ډیزاین:	عبدالله شاهي
چاپ کال:	۱۳۹۲ لمريز کال
تیراژ:	۶۰۰۰
چاپ ځل:	لومړی
وېب پاڼه:	www.dmtvet.gov.af
برېښنالیک:	info@dmvet.gov.af
کې ISBN:	۹۷۸-۹۹۳۶-۳۰-۰۸۹-۷

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی	دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې	هر بچی بې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی	د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو	د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي	پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي	هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي	لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به	لکه زړه وي جاوېدان
نوم د حق مو دی رهبر	وایو الله اکبر وایو الله اکبر

د پوهنې وزارت پېغام

گرانو زده کوونکو، محصلانو او درنو ښوونکو!

د یوې ټولنې وده او پرمختګ کاملاً د همغې ټولنې د پیاوړو کاري کادرونو، بشري قوې او ماهر و فکرونو په کار او زیار پورې تړلې دي. همدا بشري قوه او کاري متبې دي چې د هیواد انکشافی اهدافو ته د رسېدو لارې چارې طي کوي او د یوه ښکمرغه، مرفه او ودان افغانستان راتلونکی تضمینوي.

انسان په خپل وار سره د الله تعالی له جانبې او هم د خپل انساني فطرت له اړخه مؤظف او مکلف دی چې د ځمکې په عمران او د یوه سوکاله ژوند د اسبابو او ایجاباتو د تکمیل لپاره خپل اغیزمن نقش، همدارنګه ملي او اسلامي رسالت ادا کړي.

له همدې ځایه ده چې د یوه ژوندي او فعال انسان نقش، د خپل ژوند د چاپېریال او خپلې اړوندې ټولنې په اړه، تل مطلوب او په هېڅ حالت کې نه نفي کیږي او نه هم منقطع کیږي.

په ټول کې د پوهنې نظام او په خاصه توګه د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینیت مسوولیت او مکلفیت لري چې د اسلامي ارزښتونو، احکامو او همداراز معقولو او مشروع قوانینو ته په ژمنتیا سره، د افغانستان په انکشاف کې فعاله، چاپکې او موثره ونډه واخلي، ځکه دغه ستر او سپېڅلي هدف ته د رسېدو په خاطر د انساني ظرفیت وده، د حرفوي، مسلکي او تخنیکي کادرونو روزنه او پراختیا یو اړین مقصد دی. همدا په تخنیکي او مسلکي زده کړو مزین تنکي ځوانان کولی شي چې په خپلې حرفې او هنر سره په سیستماتیک ډول د هیواد انکشاف محقق او میسر کړي. جوته ده چې په افغانستان کې د ژوند تګ لاره، دولتداري او ټولنیز نظام د اسلام له سپېڅلو احکامو څخه الهام اخیستی؛ نو لازمه ده چې زموږ د ټولنې لپاره هر ډول پرمختګ او ترقي باید په علمي معیارونو داسې اساس او بنا شي؛ چې زموږ د کارګر نسل مادي او معنوي ودې ته پکې لومړیتوب ورکړ شي. د حرفوي ظرفیت جوړونې تر څنګ د ځوانانو سالم تربیت او په سوچه اسلامي روحيې د هغوی پالنه نه یواځې پخپل ذات کې یوه اساسي وجیبه ده، بلکې دا پالنه کولی شي چې زموږ وطن پخپلو پېښو ودروي، له ضعف څخه یې وژغوري او د نورو له سیاسي او اقتصادي احتیاج څخه یې آزاد کړي.

زموږ گران زده کوونکي، محصلان، درانه استادان او مربیون باید په بشپړه توګه پوه شي، چې د ودان او ښکمرغه افغانستان ارمان، یواځې او یواځې د دوی په پیاوړو متو، وینې احساس او نه ستړي کېدونکي جد او جهد کې نغښتی او د همدغو مسلکي او تخنیکي زده کړو له امله کېدای شي په ډېرو برخو کې د افغانستان انکشافی اهداف تر لاسه شي. د دې نصاب له ټولو لیکوالانو، مولفینو، ژباړونکو، سمونونکو او تدقیق کوونکو څخه د امتنان تر څنګ، په دې بهیر کې د ټولو کورنیو او بهرنیو همکارانو له مؤثرې ونډې او مرستو څخه د زړه له کومې مننه کوم. له درنو او پیاوړو استادانو څخه راجامدانه هیله کوم چې د دې نصاب په ګټور تدریس او فعاله تدریب سره دې د زړه په ټول خلوص، صمیمي هڅو او وجداني پیکار خپل ملي او اسلامي نقش ادا کړي.

د ښکمرغه، مرفه، پرمختللي او ویارمن افغانستان په هیله

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

لړليک

مخ	سرليکونه	خپړکي
۱	د محاسبې معلوماتي سيستم	لومړی
۹	د امتعې يا مالونو حساب	دویم
۴۷	Depreciation د فرسایش ډولونه	درېم
۶۵	Adjusting Entries تعدیلي يا تصفیوي معاملې	څلورم
۹۶	د گټې او زیان حساب	پنځم
۱۱۰	بیلانس شیت	شپږم
۱۲۶	سرچینې او اخځلیکونه	

سریزه

له پخوا وختونو څخه د معاملو د ثبت او ریکارډ په موخه د حساب ورکونې یو پرمختللي سیستم ته اړتیا ده، ترڅو خلک وکولای شي خپلې معاملې په پرمختللي سیستم سره ثبت او ریکارډ کړي. د دې هدف د لاسته راوړلو لپاره بیلایېلې لارې چارې په کار واچول شوې، خو د مالي موسسو او لوړو تصدیو په پرمختګ سره د محاسبې سیستم (Double Entry system) له همغه لومړي وخت څخه د اهمیت وړ وه.

دغه نوي او پرمختللي سیستم د ځانګړو ګټو او د تجارتي فعالیتونو او پروګرامونو او په دې اړه د هراړخیزو معلوماتو په لرلو سره وکولای شول، لازمي لارښوونې رامنځته کړي. په پایله کې ویلای شو د نوي او پرمختللي تجارت بریالیتوب، د منظمې محاسبې او د محاسبوي دفترونو Book keeping پورې اړه تړاو لري.

له Book keeping یا حسابي دفترونو څخه موخه داده چې د محاسبې په سیستم کې تجارتي معاملې په سیستماتیک او منطقي ډول راوړل شي، خو هر سوداګر په خپله دوره کې ښې پایلې لاسته راوړلی شي. تجارتي محاسبه چې د محاسبې د اصلي او اساسي ځانګړو څخه ده، د تجارت د ژبې په توګه د خاصو میتودونو او وسایلو لکه د ګټې اوزیان او بیلانس شیت په وړاندې کولو سره توانیدلې چې د تصدی-سیالیت او مالي توازن وساتي.

د دې ځانګړې ماهیت په دې کې دی چې د فعالیتونو جریان چې د عوایدو او لګښتونو د رامنځته کیدو لامل ګرځي د عددونو او ارقامو شکل دا ښیي، چې په پایله کې د تصدی د ټولو تجارتي فعالیتونو د کنټرول لامل ګرځي.

د تجارتي محاسبې دغه درسي کتاب چې د تجارتي تصدیو د معاملاتو د ثبت میتودونه او پایلې تر تحلیل او ارزښت لاندې نیولې دي په لومړۍ برخه کې د معلوماتي محاسبې د سیستم د اهمیت او په تجارتي محاسبه کې اساسي مفاهیم توضیح او په اړه یې لازم مطالب وړاندې شوي دي. دوهم د هغو حسابونو په اړه پکې لازم معلومات وړاندې شوي دي، چې د امتعې یا توکو په حسابونو کې فوق العاده ونډه لري، درېیم د ثابتې او متحرکې شتمنۍ د فرسایشاتو او په محاسبه کې د هغو د ثبت د میتودونو په اړه لازم معلومات وړاندې شوي دي، څلورم د هغو تعدیلي او تصفیوي معاملاتو په اړه د مثالونو په وړاندې کولو سره لازم توضیحات ورکړل شوي چې د بیلانس شیت د جوړولو پر مهال تعدیلات پکې ضروري او لازمي دي او پنځم د مفاد او ضرر حساب پکې د نتیجوي حساب په توګه تحلیل او ارزول شوی او دغه راز د بیلانس شیت وروستۍ برخه چې د تجارتي تصدیو د مالي موقف د اوضاع په تحلیل کې اساسي نقش لري، لازم توضیحات ورکړل شوي دي.

سره له دې چې د دغې رسالې د مطالبو په راټولولو کې لازمي هڅې او تحقیقات ترسره شوي، خو ګران محصلین له هغو ګټه واخلي، مګر بیا به هم له نواقصو او اشتباهاتو نه خالي نه وي، زه هیله منه یم چې درانه لوستونکي او پوهان به په خپلو نېکو نظریاتو او رغنده نیوکو سره د دغه درسي کتاب په تصحیح او غښتندۍ کې له ما سره همکاري او مرسته وکړي.

په درناوي

ماری یوسفزی-حمیدي

د کتاب ټوليزه موخه:

د محاسبې معلوماتي سيستم، د امتعې او همدارنگه د گټې او زيان، د فرسايش ډولونو، د تعديلي معاملو او بيلانس شپټ په اړه معلومات.

د محاسبې معلوماتي سیستم

ټولیزه موخه:

د تجارتي محاسبې اساسي مفاهیم او په معلوماتي سیستم پوهېدل.

د زدکړې موخې: محصلین به د دې څپرکي ترپایه وتوانېږي چې:

- د محاسبې د معلوماتي سیستم په توضیح او تعریف وپوهېږي.
- د محاسبې د معلوماتي سیستم په دندو وپوهېږي.
- د محاسبې په اساسي مفاهیمو او اصطلاحاتو وپوهېږي.

د محاسبې معلوماتي سیستم

د راټولونې سیستم او د معاملاتي ارقامو پروسس او د اړونده ډلو لپاره د مالي معلوماتو خپرول، د محاسبې د معلوماتي سیستم په نوم یادېږي. دا سیستم په تصدیو کې یو له بل سره فرق لري. هغه لاملونه چې پردې سیستم باندې اغېزه کوي او شکل یې ټاکي، البته د تصدی د ځانګړتیاوو او هغو معاملاتو پورې چې تصدی یې ترسره کوي، اړه لري. لکه د تصدی غټ والی او د هغو معاملو اندازه چې تصدی ورڅخه ګټه اخلي او هغه معلوماتي منابع چې د تصدی یوه اداره او نور کسان ورته په خپل سیستم کې ځای ورکوي.

یو ښه معلوماتي محاسبوي سیستم د یوې تصدی له ادارې سره مرسته کوي، څو لاندې پوښتنو ته ځواب ورکړي.

۱. له تصدی څخه دبانډنیو وگړو څومره ملکیت او شتمني ده؟
 ۲. څو ډوله پورونه وجود لري او ولې نه دي تصفیه شوي؟
 ۳. آیا د پلورنې کچه د پخوانۍ دورې په پرتله زیاته شوې؟
 ۴. تصدي کوم ډول شتمني په واک کي لري؟
 ۵. د نقلیه وسایلو وتل او ننوتل څه ډول دي؟
 ۶. آیا په تیره دوره کې کومه داسې د قناعت وړ گټه په لاس راغلې اوکه نه؟
 ۷. آیا کومه تولیدي څانگه په ضرر کار کوي یا په راتلونکي کي د ضرر سره مخ کیدای شي؟
 ۸. آیا کولای شو چې د مفاد (گټې) په هغې کچه کې چې ونډه والو ته ویشل کیږي زیاتوالي راولو؟
 ۹. آیا له سوچه (خالصې) شتمنۍ (شخصي پانگه) څخه گټه مخ په زیاتوالي ده اوکه نه؟
 ۱۰. آیا په راتلونکي کې تصدي دسیالیت له گواښ سره مخ ده اوکه نه؟
 ۱۱. آیا دتصدي شتمني په مناسب ډول ویشل شوې او که نه؟
- په همدې ترتیب ډیرو پوښتنو ته ځواب ورکول کیږي، خو پدې شرط چې د معلوماتي محاسبې یو ښه او اغیزمن سیستم شتون ولري. ترڅو له مختلفو سرچینو څخه اعداد او ارقام را ټول کړي او بیایي اړخونه تحلیل او نتیجه گیری کړي. ځکه د سوداگریزو نهادونو او تصدیو لپاره د عامه پوهاوي معلوماتو ترلاسه کول او ښه سلوک گټور دی.
- په همدې ترتیب یوه تصدي هغه وخت دیوه منظم اوستندرد معلوماتي سیستم درلودونکې کڼل کیږي، چې کله دا سیستم د محاسبوي پرنسیپونو (اصول ، قواعد ، او محاسبوی مقرراتو) پر اساس باندې ولاړ اوبرابر وي او هم داسې تهیه او ترتیب شي، تر څو وکولای شي د ډول ډول پوښتنو له دایرې څخه په بریالۍ بڼه راووځي.
- نو بڼاً د محاسبې هغه ستندرد او منل شوي پرنسیپونه د هر محاسب لپاره دتصدی اهدافو ته د رسیدو په موخه په خاص ډول د معلوماتي محاسبوي سیستم د تصحیح او ترتیب لپاره یو اړین او لازمي کار دی.

د تجارتي محاسبې اساسي اصطلاحات اومفاهیم

IMPORTANT TERMS FAINANCIAL ACCOOOUNTING

راتلونکي مفاهیم اواصطلاحات لاندې عمده اواساسي موضوعات په محاسبه کې بیانوي:

۱. **د حساب تعريف (ACCOUNT):** حساب عبارت دی له لنډ ریکارډ او د وگړو، تصدیو موسساتو او سوداگریزو معاملاتو له تثبیت څخه، کوم چې د بېلابېلو ډولونو لرونکی دی. لکه د شتمنۍ حسابونه، د شتمنۍ پورونه او هغه لگښتونه چې هریو یې له یادو شوو مختلفو سوداگریزو معاملو چې د یوې اړوندې څانگې، فعالیت په یوې تصدی او یا په یوه موسسه کې روښانه کوي، بیانوي.

یا په بل عبارت: حساب یو منظم او سیستماتیک ترتیب دی چې د معاملاتو او واقعاتو تایید له شتمنیو څخه په یوه شتمنۍ یادوي. شتمني په یوه ډول سره ښیي چې د هر یوه لپاره بېلابېل حسابونه شتون لري.

۲. **د حسابونو ډولونه kinds of account:** حساب بېلابېلو څانگړتیاوو او موخو ته په کتو سره په مختلفو بڼو ویشل کیږي؛ خو په عام شکل بیا په لاندې دوو ډولونو ویشل کیږي:

الف: دایمي حسابونو (بیلابېلي): له هغو حسابونو څخه عبارت دي، چې یوازې د یوې ټاکلې دورې لپاره نه، بلکې د هغې پاتې برخې له مالي دورې څخه بلې مالي دورې ته انتقال مومي او همداسې د حقیقي حسابونو په نامه هم یادېږي. لکه د کسې شتمني او داسې نور.

ب: اسمي (موقتي) حسابونه: له هغو حسابونو څخه عبارت دي چې د مالي کال په پای کې یې پاتې حسابونه، دایمي حسابونو ته ولیږدول شي او همداراز پاتې برخه یې په مستقل ډول مالي دورې ته نه لیږدول کیږي. لکه د تهیه کولو د مخارجو حساب، شخصي حساب او داسې نور.

۳. **د پیرودلو مستردی (Sales return):** د پیرودلو مسترد کول له هغو اخیستل شویو مالونو څخه دي، چې دځینو مختلفو لاملونو لکه دجنسیت او کیفیت دخرابۍ یا د اخیستونکي د قناعت د نه قناعت له امله بیرته پلورونکي ته ورکول کیږي او مستردیږي، چې د پیرودلو د مستردۍ په نوم یادېږي.

دا معامله د نغدي یا قرضي معاملې په صورت کې رامنځته کیدای شي.

۴. **د پلورل شوي څیز مستردول (بیرته ورکول) (fales return):** د تصدی دځینو پلورل شوو مالونو او اجناسو څخه عبارت ده. چې دمختلفو لاملونو لکه دجنسیت خرابۍ او یا نورو لاملونو له امله بیرته گرځي. چې دپلورل شوي څیز د بیرته ورکولو په نامه یادېږي. نوموړې معامله هم د پیرودلو د مستردۍ په څېر د نغدي یاد پور معاملې په صورت کې رامنځته کیدای شي.

۱. **تخفیف (discount):** تخفیف د پلورونکي لخوا نه اخیستونکي ته د مالونو د قیمت له کمښت څخه عبارت دی، چې د لاندې شرایطو په اساس تجارتي تخفیف په پام کې نیول کیږي:

- کله چې اخیستونکی پخوانۍ سابقه ولري.
- کله چې د پلورلو حجم لوړ وي.
- د تاریخي ورځو رانږدې کېدل او د کال په موسم کې بدلون.
- له ټاکلې مودې مخکې پر وخت او پیسو ته د پلورونکي اړتیا.

۲. د تخفیف ډولونه:

الف: نقدی تخفیف: هر ډول تخفیف د پور ورکونکي په ذریعه پور اخیستونکي ته، خو په دې شرط چې پور اخیستونکی خپل پور ترټاکلي وخت وړاندې ادا کړي، چې په دې وخت کې نغدي تخفیف رامنځته کېږي.

ب: تجارتي تخفیف (Trade discount): د پخواني اخیستونکي یا د معاملې لرونکي لپاره په قیمت شوي لېست کې هر ډول کموالی، سوداگریز تخفیف نومول کېږي.

۳. اخیستنه (drowning): د تصدۍ د خښتن په واسطه له تصدۍ څخه د نغدو پیسو یا اجناسو لاسته راوړل، چې په نتیجه کې د تصدۍ په شتمنۍ کې د کمښت لامل ګرځي. د تصدۍ دغه برداشت د تصدۍ د خښتن د شخصي اړتیاوو د پرمخ وړلو لپاره وي، چې باید په یوه بېل حساب کې د شخصي برداشت حساب په نامه ثبت شي.

۴. نقل او اندراج (pasting): د معاملاتو انتقال او اندراج د ژورنال له کتاب څخه د لیجر کتاب ته د posting په نامه یادېږي.

۵. کمیشن (commission): یوه اندازه پیسې یا اجوره چې په سوداگریزو چارو کې د ترسره شوو خدماتو په مقابل کې یو شخص یا موسسې ته ورکول کېږي، د کمیشن په نوم یادېږي.

۶. فرسایشات (Delneciation): فرسایشات د ثابتو شتمنیو د لګښتونو د توزیع پروسه ده چې په یو منظم او منطقي ډول د دغو شتمنیو په اقتصادي عمر ویشل کېږي.

۷. د گدام موجودي (Gnunetony skor): عبارت له هغې امتعې (سامان) څخه ده چې په لاس کې وي او پلورل شوې نه وي، همدا راز د تصدۍ په گدام کې شتون ولري. چې هغه د (Gnunetony skor) په نوم یادېږي.

۸. انفرادي تصدۍ (SOLE PROPRIETORSHIP): عبارت له هغې تصدۍ څخه ده چې

څښتن او پانگه وال يې يو کس وي. چې اداره، رهبري، گټه او ضرر يې هم په ده پورې اړه ولري.

۹. **تضامني شرکت (CORPORATION):** هر کله چې مالکيت په دوه يا زياتو وگړو پورې اړه ولري، تضامني شرکت دی. معمولاً د بانک گډونوال تر زياتې اندازې پورې لس کسان او په نورو ټولو څانگو کې شل کسان وي.

۱۰. **سهامي شرکت (CORPORATION COMPANY):** د تصدي هغه لوی ډول دی، چې پانگه په برخو ویشل کېږي او ډیر سهم لرونکي په کې گډون کوي.

۱۱. **سند (VOUCHER):** هغه تحريري پاڼې دي چې يوه معامله پکې روښانه کېږي. مثلاً هرکله چې تصدي يوه اندازه قرطاسيه واخلي نو له پلورونکي څخه يو بيل تر لاسه کوي.

۱۲. **پانگه اچونه (INVESTMENT):** هغه معامله ده چې د مالکانو په واسطه رامنځته کېږي، چې په مستقيم ډول د مالک پانگه زياتوي. يعنی يوه نوې پانگه پکار اچوي.

۱۳. **د انډول (تعديل) درج (ADJUST):** دکال د پای درجول دي، ترڅو حسابونو د نويو بدلونونو سره سم عيار شي او يا تازه شي.

۱۴. **معامله:** معامله عبارت له هغه عمل څخه دی چې د دوو کسانو په منځ کې د شيانو او اجناسو د پیرودلو او د خدمتونو په مقصد ترسره کېږي. سوداگريزې معاملي په عام ډول په دوه برخو ویشل کېږي.

۱. نغدي معاملي:

۲. کريدتي معاملي:

کله چې نغدي پیسې د راکړې ورکړې له امله ادا يا محصول شي، نو دا نغدي معامله نومول کېږي او کله چې د نغدي پیسو ورکړه وځنډېږي، نو دې معاملي ته کريدتي معامله ويل کېږي، چې په لویو سوداگريزو تصديو کې دا ډول دود زيات دی.

۱۵. **اصلاح شوې معاملي (Adjusting entries):** دا هغه معاملي دي چې د حسابي دورې په پای کې د محاسبوي ترلاسه شوو بنسټونو پر بنا رامنځته کېږي او ټولو حسابونو ته دحاضرې زمانې په نسبت ورکولو سره تړلې کېږي اوله هغه وروسته کولای شو چې يو سم او دقيق مالي بيلانس شپې چمتو کړو.

مثلاً په اوسنۍ دوره کې د دوو راتلونکو میاشتو کرایه د پيشکي (اډوانس) په توگه ورکول د شتمني حساب په توگه ثبت او ښودل کېږي او د دې دوو میاشتو له تیریدو څخه وروسته اړوند

حساب یعنی دکرایی خارج ته لېږدول کېږي.

۱۶. مالي حسابونه یا مالي بیان (financial statement): هغه حساب دی چې د محاسبوي اعدادو او ارقامو د را ټولونې جدول بندي او وروستی لنډیز پکې ترسره کېږي. مالي حساب په څلور ډوله دی.

۱- بیلانس شپټ.

۲- د گټې او ضرر حساب.

۳- نغدي حساب.

۴- د ناویشلې گټې حساب.

۱. بیلانس شپټ: هغه ډول صورت حساب دي چې د یوې تصدی مالي حالت د دورې په پای کې ښیي.

۲. د گټې او ضرر حساب: د یوې تصدی پایله اخیستنه (نتیجه گیری) د هغې په اړونده دوره کې ښیي.

۳. نغدي حساب: هغه نغدي جریان څرگندوي چې د عملیاتو پانگې اچونې او مالي فعالیتونو په واسطه تیارېږي او یا په مصرف رسیږي.

۴. د ناویشل شوې گټې حساب: د ناویشل شوې گټې د حساب انډول د دورې له پیل څخه د دورې ترپایه پورې بیانېږي.

اختتامیه معاملي (closing entries): هغه پروسه ده چې د هغې په واسطه ټول حسابونه لیجر کېږي. یا لیجر شوي حسابونه د تصدی پایله نومول شوې ده او د شخصي پانگې حساب ته لېږدول کېږي. دا پروسه د کتاب تړلو یا تصفیه کولو په نامه هم یادېږي.

د لومړي څپرکي لنډيز

په دې څپرکي کې دې مطالبو ته پام شوی دی:

د معلوماتي محاسبې سیستم:

د اعدادو او ارقامو د راټولونې او تحلیل څخه عبارت دی. چې د یوې تصدي د فعالیت په پروسې پورې تړلی دی او د معلوماتو روښانول او څرگندول د علاقه لرونکو ډلو لپاره د معلوماتي سیستم په نامه یادېږي.

یوه تصدي هغه مهال د یوه معلوماتي سیستماتیک او هر اړخیز سیستم درلودونکی وي چې کله دا سیستم د محاسبوي پرنسپونو پر بنسټ ټینګ ولاړ وي. لکه (قواعد، اصول). یعنې محاسبوي مفکورې باید په همدغو نوموړو شیانو کلکې ولاړې وي، ترڅو وکولای شي د یوې تصدي د تېر مهال په کړو وړو او په راتلونکي کې د یوې تصدي د فعالیت د وړاندوینې په اړه پوښتنوته قناعت لرونکي ځوابونه ورکړي.

د حسابي پړاوونو د طرزالعمل د غوره تحلیل لپاره د لاندې اصطلاحاتو او مفاهیمو یادول اړین دي:

۱. د حساب تعریف او د هغه ډولونه.
۲. د پیرودل او پلورل شویو مالونو مستردی (بېرته گرځول).
۳. تخفیف او د هغه ډولونه.
۴. د حقوقي بڼې له مخې د تصدیو ډولونه.
۵. معاملې.
۶. انډول شوې او تصفیه شوې معاملې.
۷. مالي حسابونه او د هغوی ډولونه.
۸. اختتامیه معاملې.

یاد شوي اصطلاحات او مفاهیم د نورو اصطلاحاتو په څنګ کې د محاسبې په اړه مهم مطالب او موضوعات بیانوي. بناءً د هر علم په لومړي ځل یادونه کې دا اصطلاحات یادوو.

د لومړي څپرکي پوښتنې

- ۱- یوه تصدي څرنگه کولای شي یو ښه معلوماتي سیستم تیار (ترتیب) کړي؟
- ۲- د معلوماتي سیستم په مرسته د تصدي منجمنې (اداره) باید کومو کره پوښتونو ته ځواب ورکړي؟
- ۳- حساب تعریف کړئ؟
- ۴- دایمي اوموقتي حسابونه په خپل منځ کې څه توپیر لري؟
- ۵- د پیرودل او پلورل شویو مالونو مستردې ولې منځته راځي، کره دلایل یې په روښانه ډول بیان کړئ؟
- ۶- تخفیف څه ته وايي؟
- ۷- سوداگریز او نغدي تخفیف په خپل منځ کې څه توپیر لري؟
- ۸- د نقل اندراج مفهوم څه دی په اړه یې معلومات ورکړئ؟
- ۹- فرسایشات تعریف کړئ؟
- ۱۰- موجودي کله منځ ته راځي او په کومو نومونو یادېږي؟
- ۱۱- په انفرادي تصدی کې د تصدي اداره او رهبري څرنگه رامنځته کېږي؟
- ۱۲- د سهامی او تضامنی شرکتونو په اړه معلومات ورکړي؟
- ۱۳- پانګه اچونه څرنگه معامله ده په دې اړه خپل معلومات وړاندې کړئ؟

د امتعې یا مالونو حساب

ټولیزه موخه:

د پایلې په تثبیت کې د امتعې د حسابي نقش توضیح او د نغدی د بیلانس شیت ترتیب.

د زده کړې موخې: محصلین د دې څپرکې په پای کې باید وکولای شي چې:

- د امتعې خالص حسابونه (حساب، خالص پیرودل او د امتعې خرڅول) وپېژني.
- د امتعې په خالصو حسابونو کې د معاملاتو د درج شویو قاعدو فرق وکړای شي.
- د امتعې خالص تحتاني حسابونه درک کړي.
- د امتعې په تحتاني حسابونو کې د معاملو درج توضیح کړي.
- د حسابونو تړل، د تصدی د پایلې تثبیت او د بیلانس شیت درک کړي.

د امتعې یا مالونو حساب

د گډو یا مخلوطو مالونو د حساب پېژندنه: د امتعې یا مالونو حساب د شتمنیو له حسابونو څخه یو حساب دی او په سوداگریزه محاسبه کې کره او مرکزي رول ترسره کوي؛ نو ځکه کوشن شوی چې په دې کې د مالونو د مخلوطو سرچینو او نورو حسابونو په اړه چې د مالونو اړوند دي، مفصلې څرگندونې وړاندې کړي. تراوسه پورې مو له دوه ډوله حسابونو سره سروکار درلود، چې عبارت دي له: بیلانسي حسابونه (شتمنۍ پانگې اوبدهي) او نتیجه یي حسابونه. سربېره پردې په عمل کې نور حسابونه هم شتون لري چې هم دبیلانسي او هم دنتیجه یي حسابونو اړوند دي، دا

ډول حسابونه د مخلوطو حسابونو په نامه ياديږي.

د امتعې مختلط يا گډ حساب د همدې ډول حسابونو له جملې څخه دی، ځکه دا حساب له يوه لوري له بيلانس اوله بل لوري د خرڅونو دپايښت په توگه د گټې او ضرر په حساب پورې اړه لري. تراوسه پورې مو د آسانتيا پخاطر موضوع په دې ډول په نظر کې نيولې وه چې اخيستل شوی مال بيرته په همغه قيمت خرڅ شي؛ خو عملاً يو داسې حالت شتون نه لري او د خرڅ شوي او اخيستل شوي قيمت په منځ کې فرق شتون لري او تصدي د گټې لاسته را وړلو پخاطر کوښښ کوي، ترڅو مال په لوړ قيمت په مارکيټ کې وپلوري.

د موضوع د لاروښانتيا په خاطر لاندې بېلگې په نظر کې نيسو:

لومړۍ بېلگه: د افغان بيسيم مخابراتي شرکت ۸۰ واحد کړديټ کارت لري، د في واحد قيمت يې ۱۰۰۰ افغانۍ دي، چې د کارتونو مجموعي قيمت مساوی دی له ۸۰۰۰۰ زره افغانۍ او يا کړديټ کارتونو تمام شوی قيمت $80 \times 1000 = 80000$

D	C
A.B $80 \times 1000 = 80000$	$60 \times 1200 = 72000$
	د کيسې لپاره بيلانس 8000
	وروستۍ موجودي 8000

نوموړی شرکت ۶۰ واحد کړديټ کارتونه چې يو واحد په ۱۲۰۰ افغانیو پلوري او د مجموعي کړديټ کارتونو ارزښت د خرڅولو له مدرکه له $1200 \times 60 = 72000$ سره مساوي دی.

څرنگه چې ليدل کيږي د امتعې په حساب کې د ۸۰۰۰ زره افغانیو اندازه په تفاوت سره منځ ته راغلې او دا تفاوت بايد تحليل او روښانه شي چې، آیا د پاتې شويو مالونو يوه اندازه په گدام کې شته او که د خرڅونو پايله ده؟ نو د دې موضوع د تحليل په خاطر بايد لاندې درې موضوع گانې په گوته او روښانه شي.

کسه

D	C
AB = 100000	د امتعې اخيستنه او تصفيه 80000
$72000 =$ د امتعې له خرڅونې څخه	د پای بيلانس 92000
172000	172000

۱. د پلورل شوې امتعې (کريډيټ کارتونو) تمام شوى قيمت.

۲. د امتعې وروستۍ موجودي.

۳. د خرڅونو پايله.

په پورتنۍ مثال کې ياد شوي درې موضوعات په لاندې ډول محاسبه کېږي. $60 \times 1000 = 60000$ د مال تمام شوى (پلورل شوى) قيمت

$20000 = 20 \times 1000$ وروستۍ موجودي

$12000 = 72000 - 60000$ د خرڅلاو پايله

څرنگه چې ليدل کېږي د خرڅونو پايله له ۱۲۰۰۰ سره مساوي ده چې د تمام شوي او خرڅونو د قيمتونو له تفاوت څخه منځ ته راځي او کولای شو نوموړي معاملات د مالونو په مخلوط حساب کې په لاندې ډول ذکر کړو:

D	د مال مختلط يا گډ حساب	C
	AB - 80000	د مال خرڅونه 72000 وروستۍ موجودي 20000 12000 د خرڅلاو گټه
92000		92000

په محاسبه کې د معلوماتي محاسبوي سيستم د ترتيب لپاره بايد يو سلسله پرنسپيونه او اصول مراعات شي، ځکه چې دحسابونو د تړلو پرمهال دحسابونو په هکله نه يوازې دا چې معلومات بايد ولري، بلکې دهرې حسابي دورې په جريان کې همدا شان يو بشپړ معلومات ورکړلای شي. نو بڼا په دې فصل کې ددې موضوع لپاره له مخلوطو حسابونو څخه نه، بلکې د مالونو له خالصو حسابونو څخه استفاده کېږي.

د مال سوچه حسابونه

د مال سوچه حسابونه په دوه ډوله دي:

۱- د مال پېرودنې حساب

۲- د مال پلورنې حساب

۱. د مال پېرودنې حساب: د مال اخيستنې په دي صورت کې يو سوچه حساب را ښيي.

په دې حساب کې د debit په پايله کې د AB account اخيستنې او د مال پېرودنې اړوند

مصارف او هم مسترد کېدل درجیږي، همدارنګه د کړدیت په ستونو کې نوموړی حساب د مال پېرودنې په قیمت خرڅیږي، او د S وروستۍ موجودي درجیږي. دکال په پای کې چې څه ډول حساب تړل کیږي همدغسې وروستۍ موجودي هم د هرې دورې په پای کې د شمېرلو وزن کولو یا داندازه کولو په طریقه تثبیتېږي. په همدې ترتیب کوم بدلونونه چې په موجودي کې منځ ته راځي او یا د موجودي عملیه د انونتر (Enventor) په نامه یادېږي.

د پلورل شوي مال د پېرودنې قیمت د کړدیت په ستونونو کې درجیږي، چې د حسابي دورې په پای کې وروستۍ موجودي د ختم بیلانس او د مال پېرودنې قیمت د مال پلورنې حساب ته لیږدول کیږي، لکه په لاندې ترتیب سره:

D	د مال پېرودنې حساب	C
AB لومړي موجودي (increase) پېرودنه (EXPENSIVE)د مال چمتوکولو لگښتونه	(C.G.S) د پلورل شوی مال پېرودنې قیمت (P.Returen) د پېرودنې د مستردۍ (SOULDO) وروستۍ موجودي	
$\Sigma D=\Sigma C$		

د مال پلورنې حساب: د مال پلورنې حساب له نتیجه یي حسابونو څخه یو حساب دی. د دې حساب د کړدیت په ستونو کې د تصدۍ د خرڅونو مجموعي قیمت او د ثبت په ستونو کې یې د پلورل شوي مال پېرودنې قیمت او د پلورل شوي بیرته واپسي درجیږي. د حسابي دورې په پای کې د حساب له تړلو څخه وروسته د دې حساب تفاوت، ګټه او ضرر روښانه کیږي. لکه څرنګه چې مخکې یادونه وشوه، چې حاصلات د پانګې د زیاتوالي باعث ګرځي، نو بڼاً د پلورلو حاصلات د ګټې اوتوان د کړدیت د حساب په سیستم کې درج کیږي او برعکس تاون دپانګې دکمښت لامل ګرځي، نوڅکه په پلورلو کې ضرر کول د یاد شوي حساب د ثبت په سیستم پورې نښلول کیږي. د مال پلورنې حساب له لاندې شکل سره سم ترتیبیږي.

D	د مال پلورنې حساب	C
د خرڅ شوي مال د پېرودنې قيمت (C.G.S) د پلورنې بېرته گرځېدل (S.RETURN) د پلورنې لاس ته راوړنې (S)	د خرڅ شوي مال قيمت يا د خرڅ تاوان (S)	
ΣD	ΣC	

د موضوع د روښانتيا لپاره مخکنۍ بېلگه د مال سوچه حسابونو (مال پېرودنې) ته لېږدوو.

D	مال پېرودنه	C
AB = 80000	60000 د پلورل شوي مال د پېرودنې قيمت 20000 وروستۍ موجودي	
80000	80000	

D	د مال پلورنې حساب	C
60000 د پلورل شوي مال د پېرودنې قيمت 12000 د پلورنې عوايد	د خرڅلاو قيمت 72000	
72000	72000	

D	د زيان او گټې حساب	C
	د پلور حاصل 12000	
D	CΣΣ	

د ثبت بيلانس

A	د ثبت بيلانس	P
اکتيف	پسيف	
20000 -	د پلور حاصل 12000	

دويم مثال: مخابراتي شرکت په مارکيټ کې د پېرودنکو د غوښتنو د کمښت له امله خپل مال تر خپل تمام شوي قيمت څخه په ټيټه بيه يعنې في واحد په ۸۰۰ افغانينو پلوري، چې د دې معاملې درج، خپلو اړوندو حسابونو ته په لاندې ترتيب دی.

D	مال اخيستنه	C
AB=80× 1000=80000	د پلورل شوي مال اخيستنې قيمت 20000 وروستۍ موجودي	
80000	80000	

D	مال پلورنه	C
60000 = 1000 × 60	48000 = 80000 × 60 12000 د خرڅلاو تاوان	
60000	60000	

C کړدیت	گټه او تاوان	D دبت
	د پلورنې تاوان - 12000	
C	د ختم بیلانس	D
		20000 امتعه

د مالونو زېرمه او د پلورلو لپاره د چمتو مالونو د قیمت لگښتونه

Inventory and cost goods sold

د حسابونو د تړلو په پروسه کې د مالونو د زېرمو د مکررې ارزونې سیستم په نظر کې نیول کېږي. په دې سیستم کې، پیرونده یا هغه مخارج چې د مال پېرودونکي په حساب کې ثبت شوي، د پېرودنې او مستردۍ په حساب کې کړیدیت کېږي. نو بیا د مالونو د زېرمو د ثبت او د ډاډ ترلاسه کولو په منظور ټول قلمونه په کلني ډول موجودیږي یعنی شمیرل یا وزن کېږي او دټیټ قیمت یا د مارکیټ د قیمت په واسطه ورته ارزښت ورکول کېږي.

په دې سیستم کې پلورلو ته د چمتو امتعې قیمت داسې ټاکل کېږي، چې لومړی موجودي او خریداري جمع کېږي او وروستی موجودي ورڅخه منفي کېږي.

د لا روښانتیا لپاره د پلورل شویو اجناسو د لگښتونو موضوع د زېرمو ارزونې یا د مالونو د سوچه حسابونو د سیستم لاندې بیلگې په نظر کې نیسو:

فرض کړئ د یوې تصدې لومړۍ موجودي ۳۰۰۰۰ افغانۍ لري، د دورې په جریان کې د ۲۰۰۰ افغانیو په ارزښت مالیه اخلي. د ترانسپورت لگښتونه ۶۰۰۰ افغانۍ د پیروني مستردول او د پلورونکي تنزیل ۱۰۰۰ او ۳۰۰۰ افغانۍ او وروستی موجودي ۲۶۰۰۰ افغانۍ ده. په همدې ترتیب د پلورل شویو اجناسو د لگښتونو ارزول په لاندې بڼه صورت مومي:

لومړۍ موجودي	۳۰۰۰
پیروني	۲۰۰۰۰
د ترانسپورت لگښتونه	۶۰۰۰
د ذکر شویو چمتو جنسونو ټول قیمت	۲۳۶۰۰۰
د پیروني مستردول	۱۰۰۰
تنزیل	۲۶۰۰۰
د مال وروستی موجودي	۲۶۰۰۰
د ذکر شویو جنسونو تمام شوي لگښتونه	۲۰۶۰۰۰

D	د مال پیرودنه	C
AB – 30000	1000	د پیرودنې بیرته ورکړه
اخیستل 20000	3000	د پلورنې تنزیل
د ترانسپورت لګښت 6000	26000	وروستۍ موجودي
	206000	د اجناسو لګښتونه پلورونکي ته
236000		236000

تمرین: د احمد تصدي د ۱۹۰۰۰ افغانیو پانګې په کارولو پیل وکړ او له دې پانګې څخه په تصدي کې د ۷۰۰۰ افغانیو په ارزښت مال او پاتې ۱۲۰۰۰ افغانۍ نغدې پیسې لري، د تصدي پرانستونکي بیلانس داسې ترتیبیږي:

P د احمد د تصدي پرانیستونکي بیلانس، د پرانیستني نېټه. ۸۷ / ۷ / ۷ A	
مالونه – 7000	شخصي پانګه 19000
کسه 12000	
19000	19000

هغه معاملې چې د دورې په جریان کې ترسره شوې په لاندې ډول دي:

۱. په ۱۷،۷ نېټه د ۳۰۰۰ افغانیو په بیه په نغده توګه ښه مال پیرودل شوی.
۲. په ۱۷،۷ نېټه د ۵۰۰۰ افغانیو په بیه په نغده مال پلورل شوی.
۳. په ۲۸،۷ نېټه د یوه کارګر مزد ۲۰۰ افغانۍ نغدې ورکړل شوې.
۴. وروستۍ موجودي د اتونټور په واسطه ۶۰۰۰ افغانۍ.

لاندیني حسابي پړاوونه ترسره کړئ!

۱. معاملې د ژورنال په دفتر کې درج کړئ!
۲. معاملې د لیجر په دفترونو کې تجزیه او تحلیل کړئ!
۳. د ګټې او تاوان حساب او هم شخصي پانګې ترتیب کړئ!
۴. د ختم بیلانس ترتیب کړئ!

د ژورنال د دفتر ترتیب.

شمبره	نېټه	تفصیلات	J/F	کریډیت	دېت
۱	17/17	له کسې څخه مال ته		3000	3000
۲	7/15	له امتعې نه کسې ته (د امتعې پلور په نغدو)		5000	5000
۳	7/28	د مزد مخارجو ته له کسې څخه نغدې یوه کس ته		5000	500

C				D			
نېټه	تفصیلات	JF	مبالغ	نېټه	تفصیلات	J/F	مبالغ
	د مال دپلورلو لپاره		4000		لومړۍ موجودي		AB/7000
	وروستۍ موجودي		6000	7/7	له کسې څخه		3000
			10000	10000			

C				کسه				D	
نېټه	تفصیلات	JF	مبالغ	نېټه	تفصیلات	J/F	مبالغ		
	کسر		5000	7/29	د مال له پېرودنې څخه		4000		
					د پلورلو لاس ته راوړنه		1000		
			۵۰۰۰	۵۰۰۰					
نېټه	تفصیلات	JF	مبالغونه	نېټه	تفصیلات	JF	مبالغونه		
نېټه	د مال په پېرودنه		۳۰۰۰		لومړۍ موجودي		۱۲۰۰		
			۵۰۰	موجودي					

C				مال پلورنه				D	
نېټه	تفصیلات	JF	مبالغ	نېټه	تفصیلات	J/F	مبالغ		
	د مال پېرودنه		3000	7/15	لومړۍ موجودي		4000		
	د مزد د مخارجو لپاره		500		د مال له پور څخه				
			وروستۍ موجودي						
			17500	17000					

D	کټه او تاوان	C
د مزد مخارج	500 -	د پلورلو لاسته راوړنې 1000
د پانگې گټه	500	
1000		1000

D	شخصي پانگه	C
وروستنۍ موجودي	19500	د لومړۍ موجودي 19000
		گټه 500
1000		1000

D	شخصي پانگه	C
19500		19500

د امتعي اړوند د معاملاتو ثبت

الف: د تهېې مخارج او د مالونو د تهيه کولو قيمتونه: د امتعي د پېرودلو په حساب کې ، اخیستل شوې امتعه د اخیستلو په قيمت نه ، بلکې د تهېې په قيمت بايد په اړوند حساب کې درج شي. له دې امله د تهېې قيمت مساوي دی د مجموعي لگښتونو د پلورلو له قيمت سره اويا: مثال: په يوه تصدی کې د مال پېرودنې بیه ۱۰۰۰۰ افغانی ده او دتهېې د لگښتونو مجموعه مساوي ده له ۱۰۰۰۰ افغانیو سره او همدارنگه د تهېې بیه مساوي کيږي له ۱۱۰۰۰۰ افغانیو سره:

$$۱۱۰۰۰۰ = ۱۰۰۰۰ + ۱۰۰۰۰$$

د تهېې بیه = د تهېې لگښتونه + د مالونو د پېرودنې بیه

D	د مالونو پېرودنه	C
اخیستل شوي مالونه	100000	S-110000
د تهېې لگښتونه	10000	
110000		110000

د سوداگریزو مالونو د تهېې لگښتونه په تصدیو کې مختلف ډولونه لري. لکه ترانسپورتي لگښتونه ، کمري محصول، د باربندي لگښتونه د حمالي لگښتونه (هغه لگښتونه چې له بندر

څخه ښارته دننه د مالونو د ليرد له امله رامنځته كيږي (او ټول هغه لگښتونه چې دمالونو د پيرودنې لپاره رامنځته كيږي. نوله همدې امله د يادو شويو معاملو د ثبت لپاره د تهپې د لگښتونو مختلف حسابونه بايد په نظرکې ونيول شي او په پای کې د هريوه د حساب تفاوت د تهپې د لگښتونو حساب ته ليردول كيږي او همداراز د لگښتونو تفاوت د مال پيرودنې د ثبت حساب په ستون کې ثبتيږي.

مثال: په يوه تصدي کې د ۱۰۰۰۰ افغانیو په بيه د مال لومړنۍ موجودي شتون لري، ياده شوې تصدي د ۳۰۰۰ افغانیو په بيه مال اخلي، د اخيستل شوي مال د ليردراليرد لگښتونه ۳۰۰ افغانۍ اوگمرکي محصول ۱۰۰ افغانۍ دی. نوموړې معاملې په لاندې ډول په اړوندو حسابونو کې درجيږي.

د ژورنال د دفتر ترتيب:

شمېره	نېټه	تفصيلات	دبت	کريدت
۱		له کسې نه مالونو ته	3000	3000
۲		له کسې څخه د حمل او نقل لگښتونوته	3000	3000
۳		گمرکي محصول ته له کسې څخه	1000	1000

C	D
د مالونو پيرودنه	2- 300 له کسې څخه
300	300

C	D
د ختم بيلانس	AB 100000
13400	3000 له کسرڅخه
	4000 د تهپه لگښتونه
۱۳۴۰۰	۱۳۴۰۰

C	D
S - 100	3-100 له کسرڅخه
د مال پيرودنه	
100	100

D	د تهيې لگښتونه	C
۳۰۰ د لېږد رالېږد لگښتونه ۱۰۰ گمرکي محصول	۴۰۰ - S	د مال د پېرودنې لپاره
400		400

په دې مثال کې ښکاري چې تحتاني حسابونه، اصلي يا دايمي حسابونو ته لېږدول کيږي او وروسته بيا د اصلي حساب بيلانس شپې ته انتقال مومي. د تحتاني حساب حمل و نقل د لگښتونو په څېر د گمرک محصول او نور يوازې د توليدي مالونو اړوند کيږي.

له تصدۍ څخه د پېرودونکي د حمل و نقل د مالونو لگښتونه، په لومړي سر کې د لگښتونو په اړوندو حسابونو کې درجېږي او وروسته بيا د گټې اوتوان حساب ته لېږدول کيږي.

ب: د مالونو مستردول:

د پلورنې مستردول

کله چې يوه تصدي د خراب جنسيت لرونکې امتعه خپل پېرودونکي ته واستوي، نو نه توازې دا چې د هغه د خوښې او غوښتنې وړ نه وي، بلکې سمدلاسه يې مستردوي او بېرته يې تصدۍ ته ورليږي. د پلورل شويو مالونو بېرته واپسې (مستردې) د پلورنې کچه کموي، دغه ډول معاملې په لومړي سر کې په جلا جلا حسابونو کې د امتعې د پلورنې د مستردۍ په نوم ډېټ کيږي.

په هغه صورت کې چې پلورنې په پور رامنځته شوې وي او يوه اندازه مال د پېرودونکي له لوري تصدي ته مسترد شي، په دې حالت کې معاملې د هغو په دواړو اړوندو حسابونو کې داسې درج کيږي:

لومړۍ بېلگه: يوې تصدي امتعه په ۵۰۰۰ افغانيو په پور پلورلې بيا وينو چې پلورل شوې امتعه، د پېرودونکي د عدم قناعت د دلايلو په نسبت د ۳۰۰۰ افغانيو په ارزښت دوباره مستردېږي.

د لاندې ژورنال دفتر دا ډول جوړېږي.

شمېره	نېټه	تفصيلات	J/F	دېت	کريډيت
۱	5/5	د طلباتو لپاره د مالونو له پلور څخه		5000	5000
۲	6/5	د پلورنو مستردۍ ته		3000	3000

د پلور مستردي

D	د پلور مستردي	C
3000	د پلور مستردي	5000
2000	گټه اوتاوون	
500		500

D	طلبات	C
5000	د مالونوله پلورڅخه	3000
		2000
5000		5000

نوټ: ځينې وختونه تصدي له پيرودونکو سره داسې جوړ جاري ته رسېږي، خو پلورل شوي مالونه هغوی مسترد نکړي. د پيرودونکي د غوښتنو د حساب په بدل کې يو مبلغ کړډيټ غواړي، چې دا کړنه د شتمنۍ د کمښت لامل گرځي او د پلور په مالونو کې د مستردي بڼه غوره کوي. د دغو معاملو مبلغونه د پلور د مستردۍ په حساب کې ثبت کېږي.

D	کسه	C
5000	د مال له پلورنې څخه	3000
		2000
5000		5000

D	د مال پلورل	C
3000	د پلورنې مستردي	5000
2000	په گټه او تاوان	
5000		5000

D	د پلور مستردي	C
3000	له کسي څخه	3000
3000		3000

دويمه معامله: د پورتنۍ يادې شوې معاملې په نظر کې نيولو سره د مالونو مستردي د پلورنو د نغدي معاملو په صورت کې په لاندې توگه اړوندو حسابونو کې درجيږي.

د مالونو اخيستنی مستردۍ: هرکله چې تصدي اخيستل شوي مالونه د جنسيت د خرابوالي يا د نورو عواملو له امله د دويم ځل لپاره د مالونو ليردونکي ته مسترد کړي، په دې صورت کې د داسې معاملو درجول اړوندو دفاترو کې په دې ډول دي:

د لومړۍ معاملې بېلگه: تصدي د ۵۰۰۰ افغانیو په بيه مال پيږودلي، وروسته ليدل کيږي چې د مال يوه برخه له غوښتنې سره سمه نده اوله هغه څخه د ۴۰۰۰ افغانیو په ارزښت بيرته مسترديږي چې په دی حساب کي دا شتمني ډېټ کيږي او دپيږدنې د حساب مستردي کريدټ کيږي.

شمېره	نېټه	تفصيلات	دېټ	کريدټ
۱	7/7	د مال پيږودنې لپاره له پورونو څخه	5000	50000
۲	8/7	له پورونو څخه د مال له پيږودنې څخه	4000	4000

C	D
د پيږودنې د مستردۍ لپاره 4000 د ختم بيلانس 46000	50000 له پورونو څخه
50000	50000

C	D
له دريؤن څخه 4000	4000 د مال له اخيستنې څخه وروسته
4000	4000

دويمه معامله: د ذکر شوې نمونې په نظر کې نيولو سره د نقدي ورکړې په صورت کې د پيږودلو مستردي په لاندې ډول په اړوندو حسابونو کې درج کېږي:

C	D
نوی مستردي 4000 د ختم بيلانس 46000	50000 کيسي څخه
50000	50000

D	کسیه	C
AB-100000	50000	د مال پېرودنه
4000 له مستردی څخه اخیستل	54000	د ختم بیلانس
104000	104000	

تمرین

د احمد شرکت د لاندې موجوداتو په نظر کې نیولو سره په ۱۳۸۶ کال کې پیل شوی دی، د حسابي دورې په لړ کې چې په تصدې کې کومې معاملې منځته راغلي، د ژورنال لیجر په دفتر کې د درجولو سره د گټې اوتوان په حساب، د آزمایشتي بیلانس او د تصدې د ثبت بیلانس د حسابي دورې په پای کې ترتیب کړئ.

د موجودي لیست

الف: گرځنده شتمني (current assets)

۱- مال ۶۲۰۰

۲- طلبات ۱۸۰۰

۳- بانکي شتمني ۴۷۰۰

۴- کسه ۳۰۰

ب: د بدل غیر پانګه (Liability)

۱- پورونه ۲۴۰۰

۲- بانکي پور ۱۵۰۰

ج: شخصي پانګه ۹۱۰۰

پرانېستونکي بیلانس \ د احمد سوداګریز شرکت \ نېټه ۵ / ۱ / ۸۶			
A		P	
گرځنده شتمني:			
مال	6200	9100	شخصي پانګه
طلبات	1800	2400	داینین
بانکي شتمني	4700	1500	بانکي پور
کسه	300		
13000		13000	

هغه معاملې چې د حسابي دورې په لړ کې رامنځته شوي:

۱. تصدي د ۱۳۸۶ - ۱ - ۲ په نېټه کې د ۲۸۰۰ افغانیو په بیه مال پلورلی خو د پیسو ورکړه یې ځنډېدلې ده.
۲. مالونه له پخواه پیرودل شوي دي، خو د خراب جنسیت له امله بیرته هغه پلورونکي ته مستردیږي، چې د مستردۍ مبلغ یې ۳۰۰ افغانۍ دی.
۳. یوه پیروونکي خپل پور د ۱۳۸۶ - ۱ - ۱۵ په نېټه د ۱۰۰۰ افغانیو په ارزښت د بانکي چک په واسطه ادا کړی.
۴. د ۱۳۸۶ - ۱ - ۱۱ په نېټه تصدي د ۲۳۰۰ زرو افغانیو په بیه په نغدو مال پلورلی.
۵. په ۱۳۸۶ - ۱ - ۱۹ نېټه تصدی د توريد شوې (اخیستل شوې) امتعې د لیبرالېږد لگښت په دیرش افغانۍ نقدی لگښت پرداخت کړي.
۶. په ۱۳۸۶ - ۱ - ۲۰ نېټه باندې تصدي د ۶۰۰ افغانیو په مبلغ پور، د بانکي حوالې په واسطه رسولی.
۷. تصدي په همدې نېټه د پلورل شویو مالونو د مستردۍ په بدل کې د ۷۰ افغانیو په ارزښت کریدیت کړی.
۸. پر ۱۳۸۶ - ۱ - ۲۵ نېټه باندې تصدي د بانکي چک په واسطه د ۱۲۰۰ افغانیو په ارزښت مالونه پيري.
۹. په ۱۳۸۶ - ۱ - ۲۶ نېټه باندې تصدي د پیرودل شویو مالونو ګمرکي محصول د ۱۳۰ افغانیو په ارزښت په نغدي ډول رسولی.
۱۰. پر ۱۳۸۶ - ۱ - ۳۰ نېټه باندې تصدي یوه پیریدونکی ته د ۳۴۰۰ افغانیو په ارزښت په پور مالونه پلورلې.
۱۱. په ۱۳۸۶ - ۱۱ - ۳۰ نېټه باندې د تصدي له لوري اداري لګښتونه د ۲۰۰ افغانیو په ارزښت په نغدي ډول رسول شوي.
۱۲. تصدي د پیروونکي په ګټه د ۶۰ افغانیو په ارزښت کریدت کوي په ۵۱۲۱۳۸۶ نېټه باندي وروستی موجودي د موجودي کړنې په واسطه ۵۵۰۰ افغانۍ.

Credit	Debit	L/F	تفصیلات (Discireption)	نېټه	نومبر
2800	2800		د مال له پلور څخه د طلباتو لپاره	2/1	۱
300	300		د پېرودنې له مستردۍ څخه	2/1	۲
1000	1000		طلبات د بانکي شتمنۍ لپاره	15/1	۳
2300	2300		د مال له پلور څخه د کسې لپاره	18/1	۴
30	30		له کسې څخه د مال لېږد رالېږد د مخارجو لپاره	19/1	۵
600	600		له بانکي شتمنۍ څخه د بانکي پور لپاره	20/1	۶
70	70		له طلباتو څخه د پلور مستردۍ ته	20/1	۷
1200	1200		له بانکي شتمنۍ څخه د مال پېرودنې لپاره	25/1	۸
310	310		له کسې څخه د گمرکي محصول د مخارجو لپاره	26/1	۹
3400	3400		د طلباتو لپاره د مال له پلور څخه	28/1	۱۰
200	200		له کسې څخه د اداري مخارجو لپاره	30/1	۱۱
60	60		له پېرودنې څخه طلبات	31/1	۱۲
12270	12270				مجموع

۲. د معاملاتو تجزیه او لیږد د حسابونو لیچر دفترونو ته:

D	کسه	C
AB 300	19/1 د لیږد رالیږد مخارج 30	
230 د مال له پلورڅخه 1/18-	26/1 د محصول مخارج 310	
	1/30 اداري مخارج 200	
	د ختم بیلانس 2060	
2600		2600

D	د مال پېرودنه	C
AB 6200	د پېرودنې مستردې 300	
1200 د بانک شتمني	د پلورل شوي مال تمام شوی قیمت ۱۹۴۰	
340 د تهیې مخارج	د ختم بیلانس 5500	
7740		7740

D	د مال پلورل	C
130 دپلورنې مستردې	130 دپلورنې مستردې	
1940 د پلورل شوي مال پېرودنې قیمت	1940 د پلورل شوي مال پېرودنې قیمت	
6430 دپلورنې د عوایدو گټه او زیان	6430 دپلورنې د عوایدو گټه او زیان	
8500		8500

D	طلبات	C
AB -1800	15/1 د بانکي شتمنۍ لپاره 1000	
2800 د مال له پلورنې څخه ½	20/1 د پلورنې مستردې 70	
3400 د مال له پلورنې څخه 28/1	31/1 د پلورنې مستردې 60	
	د ختم بیلانس 6870	
8۰0۰		8۰0۰

D	بانکي پور	C
20/1 له بانکي شتمنۍ څخه 600	AB- 1500	
900 د ختم بیلانس		
1500		1500

D	د پېرودنې مستردې	C
300	له مال پېرودنې څخه	2/1 پورونو ته 300
300		300

D	بانکي شمېنې	C
AB 4700		20/1 د بانکي پور لپاره 600
1000	له طلباتو څخه 15/1	25/1 د مال پېرودنې لپاره 1200
		د ختم بیلانس 3900
5700		

D	د لېږد رالېږد مخارج	C
30	له کیسې څخه 19/1	د مال پېرودنې لپاره 30
30		30

D	د پلورنې مستردې	C
70	له طلباتو څخه 20/1	د پلورنې لپاره 130
60	له طلباتو څخه 31/1	
130		130

D	د ګمرک د محصول مخارج	C
310	له کسې څخه 26/1	د مال پېرودنې لپاره 130
310		310

D	اداري مخارج	C
20	له کسې څخه 1/30	د ګټې او زیان لپاره
200		

د آزمایشتي بیلانس د حسابونو پیوستون (Trail Balance)

شمېره	د حساب نوم	J/f	کریډیټي مبالغ	دبتي مبالغ
۱	له کسې څخه			2060
۲	د مال پېرودنه			5500
۳	بانکي شتمني			3900
۴	طلبات			6870
۵	د پورونو پانګه		9100 2100	
۶	بانکي پور		900	
۷	د مال پلورنه		6430	
۸	اداري لګښتونه			200
مجموع			18530	18530

D	C
200 د اداري مخارج S 6230, د پانګې لپاره ګټه	د پلورنې حاصلات 6430
6430	6430

D	C
15330S. د ختم بیلانس	AB-9100 =6230 ګټه
15330	15330

بيلاس شيت		د احمد شرکت	
A	په ۸۶/۲/۵ نېټه	P	
شتمني			
00 مال		10330	شخصي پانگونه
6870 طلبات		2100	ديون
3900 بانک		900	بانکي پور
2060 کسي			
18330=18330			

C: د مالونو د تخفيف قيمتونه

تخفيف يا Discount د جنس په بيه کې د کموالي له رامنځته کولو څخه عبارت دی. پلورونکی په ټاکلي وخت کې د مشخصو دلايلو په اساس پيرودونکي ته تخفيف ورکوي. مثلاً: په هغه صورت کې چې يو مال په لوړه پيمانه خرڅ او يا واخيستل شي او يا د کال د موسم د بدلون په وخت کې چې د معاملې تر تړون وړاندې اويا وروسته ټاکل کېږي. قاعدتاً هغه تخفيف چې د معاملې د تړون پرمهال په پام کې نيول کېږي، د تجارتي محاسبې د تخنيک له مخې په جلا حساب کې نه درجيږي، بلکې له اصلي پيسو څخه بيلېږي او وروسته د مالونو د قيمت (د مال پېرودنې يا پلورنې) په اړوندو حسابونو کې درجيږي.

لومړۍ بېلگه: د پېرودنې په وخت کې تخفيف:

تصدي په ۱۳۸۶ ۶۲۱ نېټه باندې د ۱۰۰۰۰۰ افغانيو په بيه مال اخلي، چې ۵۰٪ سلنه پيسې يې په نغدي ډول ورکوي او ۵۰٪ يې ځنډوي. تصدي ۱۰٪ تخفيف تر لاسه کوي او د مال د اندازې ارزونه چې په نغډو او پور اخيستل شوې او د تخفيف فيصدي يې په لاندې ډول ده:

$$(100\%) \quad 10000 \text{ AF} = \text{ټوله پېرودنه}$$

$$50\% \text{ په نقدو پېرودل} = \frac{100000 \times 50}{100} = 50000 \text{ AF}$$

$$50\% \text{ په پور پېرودل} = \frac{100000 \times 50}{100} = 50000 \text{ AF}$$

$$10\% \text{ د تخفيف اندازه} = \frac{50000 \times 10}{100} = 5000 \text{ AF}$$

AF $50000 - 5000 = 45000$ د تخفیف له ورکولو وروسته په نغدو د پیروډلو اندازه

$50000 - 5000 = 45000$ د تخفیف له وضع کیدو څخه وروسته په نغدو د پیروډلو اندازه

$100000 - 10000 = 90000$ ټوله اخیستل شوې امتعه

حسابي دفترونو ته د معاملو درج په لاندې ډول دی:

په ساده ژورنال سره د حساب رامنځته کول.

د مال پیروډنې ته ۹۰۰۰۰ افغانۍ

له کسې څخه ۴۵۰۰۰ افغانۍ

له پورڅخه ۴۵۰۰۰ افغانۍ

د لیجر دفترونو ته د معاملو درج

D	C
له کسې څخه	45000

D	C
پوړونه	مال پیروډنې ته 45000

D	C
د مال پیروډنه	90000 له پور او کسې څخه

دویمه بېلگه: د پلورنې په وخت کې تخفیف: د پاسنیو معاملو په پام کې نیولو سره په اړوندو حسابونو کې معاملي په لاندې توګه درج کوو:

D	C
د مال پلورل	له کسې او طلباتو څخه 9000

D	C
طلبات	45000 د مال له پلورلو څخه

D	له کسې څخه	C
	45000 د مال له پلورنې څخه	

D: د مال پېرودنې او پلورنې په صورت کې تنزیل

تنزیل د جنس په قیمت کې له یوډول تقلیل څخه عبارت دی یا د جنس په قیمت کې له داسې تقلیل څخه عبارت دی، چې د پېرودونکي لپاره د فوري نغدي ورکړې په هکله په پام کې نیول کیږي. د پېرودل شوي مال په حساب کې تنزیل په لاندې ډول په اړوندو حسابونو کې درجیږي:

همداراز باید ووايو چې په جلا حساب کې د تنزیل پیسې درجېږي او تفاوت یې د گټې اوتوان حساب ته لیږدول کیږي.

لومړۍ بېلگه: تصدې د یولکو افغانیو په ارزښت مال پیري. چې ۵۰٪ یې په نغډو او پاتې ۵۰٪ یې په پورمعامله کیږي، تصدې د نغدي ورکړې په صورت کې ۱۰٪ تنزیل تر لاسه کوي.

$$100\% = 100000 \text{ پېرودل}$$

$$50\% \text{ نغدي پېرودل} = \frac{100000.5}{100} = 50000$$

$$50\% \text{ په پور پېرودل} = \frac{100000.50}{100} = 50000$$

$$10\% \text{ د تنزیل اندازه} = \frac{5000.10}{100} = 5000$$

$$45000 = 50000 - 5000 \text{ په نغډو پېرودل}$$

حسابي جملات یا ژورنال

مال پېرودنې ته ۱۰۰۰۰۰

له کسې څخه ۴۵۰۰۰

له پوروړو څخه ۵۰۰۰۰

د تنزیل له حاصل څخه ۵۰۰۰

D	له کسې څخه	C
		مال اخیستنې ته 45000

D	د مال اخیستنه	C
	100000 از کسه - داینین د تنزیل حاصل	

D	داینین	C
		د مال اخیستنی ته 50000

D	د تنزیل حاصل	C
	5000 له گټي اوتوان څخه	مال اخیستنی ته 5000

دویمه بېلگه: د پلورلو په صورت کې معاملې د مخکنۍ بیلگې پر بنسټ په لاندې ډول اړوندو حسابونو کې درجېږي:

D	د تنزیل حاصل	C
	5000 S - به مفاد و ضرر	5000
	5000 = 5000	

D	له کیسې څخه	C
	45000 د مال پلورنې څخه	

D	د مال پلورل	C
		10000
	د کیسې طلبات او د تنزیل د مخارجو لپاره	

D	د تنزیل مخارج	C
	5000 د مال له پلورنې څخه	په گټه اوتوان 5000
	5000 = 5000	

D	طلبات	C
	5000	

د مالونو جایزې: یو بل ډول امتیاز چې د مالونو په را کړه ورکړه کې شتون لري هغه عبارت له جایزې څخه دی ، ډېری جایزې د معاملو له ترسره کېدو وروسته د خرڅوونکې تصدی له لوري په پام کې نیول کیږي او تثبیتېږي. د وخت جایزه هغو پېرودونکو ته ورکول کیږي چې مالونه له ټاکلې اندازې نه ډېر واخلي، یعنې ډېر مال وپېږي.

د دې موضوع د روښانه کیدلو لپاره لاندې بیلگې په پام کې نیسو او د د پېرودلو او پلورلو په صورت کې جایزې ارزوو.

لومړۍ بېلگه: تصدی د پېرودونکي لپاره د ۱۰۰۰۰ افغانیو په ارزښت نغدې جایزې ټاکلې دي، چې اړوندو دفترونو کې د معاملو درجول په لاندې ډول دي:

۱ - د حساب صورت یا ژورنال:

د جایزې لگښت ته ۱۰۰۰۰ افغانۍ

د جایزې له کسې څخه ۱۰۰۰۰ افغانۍ

۲ - د لیجر په دفتر کې د معاملو درجول:

C		D	
له کسې څخه			
د جایزې لگښت ته 10000			
C		D	
د جایزې لگښت			
په گټه او ضرر 10000		10000 له کسې څخه	
10000		10000	

دویمه بېلگه: هر کله چې نوموړي پېرودونکي له تصدی څخه پوروري وي؛ نو په دې صورت کې د ۱۰۰۰۰ افغانۍ د تصدی د طلباتود تقلیل د قلم په توگه د محاسبې وړ دي.

۱ - د حسابي جملو یا د ژورنال په دفتر کې د معاملو درجول:

د جایزې لگښت ته ۱۰۰۰۰ افغانۍ

له طلباتو څخه ۱۰۰۰۰ افغانۍ.

۲ - د لیجر په دفتر کې دمعاملو درجول په لاندې ډول دي:

D	د جایزې لگښتونه	C
	10000 له کسر څخه	په گټه او زیان 10000

دربیمه بېلگه: هر کله چې پېرودونکې تصدی جایزه لاسته راوړه، په دې صورت کې یاده معامله، په لاندې ډول د حسابي جملو او د لیجر په دفتر کې درجیږي.

پورته مثال په پام کې نیسو.

۱- له ژورنال سره حسابي جملې.

داینین ته ۱۰۰۰۰ افغانۍ

د جایزې له حاصل څخه ۱۰۰۰۰ افغانۍ

۲- د لیجر په د فترونو کې د معاملاتو درج:

D	د جایزې حاصل	C
	10000-s په گټه اوزیان	له کسې څخه 10000
10000		10000

D	پوروړی	C
10000 د جایزې له حاصل سره		

تمرین: د لومړنیو توکو د (پرانیستونکي بیلانس) په پام کې نیولو سره د شاکر تصدی هغه سوداگریزې معاملې چې د تصدی د فعالیت په لړ کې منځته راغلي، د ژورنال او لیجرپه دفترونو کې درج شوي ، د گټې او زیان حساب او د تصدی مثبت بیلانس برابروي.

د ثبت بیلانس	
C	D
	د شاکر لمبیتې تصدې
	ثابتي شتمني
	40000 - ځمکه
	40000 - تعمیر
	30000 - ماشین آلات
	20000 - تجهیزات
	نورې شتمني -
	10000 - مال
	20000 - طلبات
	8000 - بانکي شتمني
	15000 - کسر
شخصي پانگه 133500	
له سرمايې پرته پورونه 30000	
بانکي پورونه 20000	
183500	183500

باید وویل شي، چې د جایزې د حساب تفاوت د حسابي دورې په پای کې گټې او تاوان ته لیرېدول کيږي.

هغه معاملې چې د تجارتي فعالیتونو په لړ کې منځته راځي په لاندې ډول دي:

۱- په ۶۱۳۱۳۸۶ نېټه باندې تصدې د ۱۲۰۰۰ افغانیو په ارزښت مال اخلي، چې د مال ارزښت د تخفیف له وضع کیدو مخکې ۷۰۰۰ افغانۍ په نغدو او ۵۰۰۰ افغانۍ په پوردي، چې په دواړو صورتونو کې په جلا توگه ۱۰٪ د پلورونکي تخفیف په پام کې نیول شوی دی.

۲- په ۶۱۳۱۳۸۷ نېټه باندې تصدې مال پلوري، په نغدي ډول ۶۰۰۰ په پور ۴۰۰۰ او د بانک له لارې په ۳۰۰۰ زره، چې تصدۍ د هریو لپاره ټول ۸٪ تخفیف په پام کې نیولی دی.

۳- په ۳۱۸۱۳۷۸ نېټه باندې یوه پلورونکي پلور شوي مال د جنسیت د خرابوالي له امله تصدۍ ته مسترد کړ او د مستردۍ پیسې یې ۲۰۰۰ افغانۍ دي.

۴- په ۸۷/۳/۹ تصدۍ یو ۵ برخه اخیستل شوی مال د جنسیتد خرابوالي له امله مسترد کړیدی

او د مستردۍ پیسې ۱۵۰۰ افغانۍ دي.

۵- پر ۱۱۳۱۳۸۷ نېټه باندې تصدي مالونه په لاندې توګه پیري: په نغدي ډول ۶۰۰۰ افغانۍ د بانک له لارې ۴۰۰۰ افغانۍ چې تصدي پلورونکي ته ۲٪ تنزیل په نظر کې نیولي دي.

۶- پر ۱۸۱۳۱۳۷۸ نېټه باندې تصدي د پلورل شوي مال د حمل و نقل لګښتونه نغداً ۶۰۰ افغانۍ ادا کړي دي.

۷- په ۲۰۱۳۱۳۷۶ نېټه باندې تصدي مالونه په دې توګه پلوري: په نغدو ۵۰۰۰ افغانۍ د بانک له لارې ۷۰۰۰ افغانۍ چې د پېرودنې لپاره د نغدي او فوري ورکړې په صورت کې ۳٪ تنزیل په نظر کې نیول شوی دی.

۸- په ۲۱۳۱۳۷۸ نېټه باندې تصدي د خپل پېرودونکي ساده حساب ته ۱۰۰ افغانۍ کړیدت کوي.

۹- تصدي په ۲۲۱۳۱۳۸۷ نېټه باندې د ۴۰۰ افغانیو په ارزښت جایزه لاسته راوړي.

۱۰- په ۲۳۱۳۱۳۸۷ نېټه باندې تصدي خپل پېرودونکي ته د ۲۵۰ افغانیو په اندازه جایزه ورکوي.

۱۱- په ۲۵۱۳۱۳۸۷ نېټه باندې د تصدي یو له پېرودونکو څخه د ۲۰۰ افغانیو په ارزښت مال مستردوي.

۱۲- په ۳۷۲۵۱۳۸۷ باندې تصدي د خپل بانکي پور یوه برخه د ۸۰۰۰ افغانیو په ارزښت د بانکي لېږد له لارې ادا کوي.

او د مال وروستۍ موجودي د موجودي کړني له امله پوره په ۲۰۰۰۰ افغانیو تثبیت شوې ده.

حسابي جملې یا ساده ژورنال یا د تخفیف او تنزیل د فیصدي سنجش په لاندې ډول ترتیبیږي.

د لومړۍ معاملې سنجش:

$$12000 \text{ AF } 10\% \text{ discount} = \text{د مال اصلي قیمت}$$

$$7000 - 10\% \left(\frac{7000 \cdot 10}{100} = 700 \right) = 6300 \text{ نغداً}$$

$$5000 - 10\% \left(\frac{5000 \cdot 10}{100} = 500 \right) = 4500 \text{ په پور}$$

$$10\% = \text{د تخفیف فیصدي}$$

$$12000 - 10\% (1200) = 10800$$

اخيستل شوی سوچه مال = د تخفیف اندازه - د مال اصلي قیمت

حسابي جملې:

د مال پېرودنې لپاره - ۱۰۸۰۰

له کسې څخه ۶۳۰۰

له پورونو څخه ۴۵۰۰

د دویمې معاملي ارزول: تخفیف ۸٪ له ۱۳۰۰۰ افغانۍ = ټول پلورل شوي

$$6000 - 8\% \left(\frac{6000 * 8}{100} = 480 \right) = 5520$$

$$3000 - 8\% \left(\frac{3000 * 8}{100} = 240 \right) = 2760$$

$$4000 - 8\% \left(\frac{4000 * 8}{100} \right) = 3680$$

$$13000 - 1040 = 11960$$

حسابي جملې:

له کیسې څخه ۵۵۲۰

بانک ته ۲۷۶۰

طلباتو ته ۳۶۸۰

د مال له پلورلو څخه ۱۱۹۶۰

درېیمه معامله:

له طلباتو څخه د پلورنې مستردۍ ته ۲۰۰۰ افغانۍ

څلورمه معامله:

له مال پېرودنې څخه پورو ته ۱۵۰۰ افغانۍ

د پنځمې معاملې ارزول:

۱۰۰۰۰ افغانۍ = ټولې پېرودنې

۲٪ = د تنزېل د فیصدۍ پیسې

$$\text{نڅدا} = 6000 - 2\% \left(\frac{6000 * 2}{100} = 120 \right) = 5880$$

$$\text{د بانک له لاري} = 4000 - 2\% \left(\frac{4000 * 2}{100} = 80 \right) = 3920$$

$$9800 = 200 = 10000$$

د مال سوچه پېرودنه = د تنزېل سرچینه - ټولې پېرودنې

د پنځمې معاملې حسابي جملې:

- د مال پېرودنې لپاره ۱۰۰۰۰ افغانۍ
- له کسې څخه ۵۸۸۰ افغانۍ
- له بانک څخه ۳۹۲۰ افغانۍ
- د تنزېل له حاصل څخه ۲۰۰ افغانۍ

شپږمه معامله:

حسابي جملې:

- له کسې څخه ۶۰۰ افغانۍ د لېږدرايېرد د لگښتونو لپاره

اوومه معامله:

حسابي جملې:

- له کسې څخه ۴۸۵۰
- بانک ته ۶۷۹۰
- د تنزېل د لگښتونو لپاره ۳۶۰
- د مال له پلورنې څخه ۱۲۰۰۰

د اوومې معاملې د ارزولو طريقه په لاندې ډول ده:

۱۲۰۰۰ افغانۍ = پلورنې

۳٪ = د تنزيل فيصدي

$$5000 - 3\% \left(\frac{5000 * 3}{100} = 150 \right) = 4850 = \text{نغداً}$$

$$7000 - 3\% \left(\frac{7000 * 3}{100} = 210 \right) = 6790 = \text{د بانک له لارې}$$

$$12000 - 360 = 11640 = \text{ټولې پلورنې}$$

اټمه معامله:

حسابي جملې:

له طلباتو څخه ۱۰۰ افغانۍ د پلورنې مستردۍ ته

نهمه معامله:

د جايزې له حاصل څخه ۴۰۰

لسمه معامله:

حسابي جملې:

له طلباتو څخه ۲۵۰ افغانۍ د جايزې د مخارجو لپاره

يوولسمه معامله:

حسابي جملې:

له طلباتو څخه ۲۰۰ افغانۍ د پلورنې مستردۍ ته

دولسمه معامله:

حسابي جملې:

له بانک څخه بانکي قرضې ته ۸۰۰۰

نېټه	تفصیلات	LIFE	کریډیټي پیسې	ډېټي پیسې
۱	د مال پېرودنې ته، له کسې څخه له پوروړو څخه		6300 4500	10800
۲	کسې ته، بانک ته او طلباتو ته د مال له پلورنې څخه		11960	5520 2760 368
۳	له طلباتو څخه د پلورنې مستردۍ ته		2000	2000
۴	د مال له کسۍ څخه پوروړو ته		1500	1500
۵	مال اخیستنې ته له کسې څخه له بانک او د تنزیل له حاصل څخه		5880 3980 200	1000
۶	د مال د لېږد رالېږد لگښتونه		600	600
۷	د مال د لېږد رالېږد لگښتونه		600	600
۸	د متاع له پلورنې څخه کسې، بانک او د تنزیل لگښتونو ته		12000	4850 6790 360
۹	له طلباتو څخه د پلورنې مستردۍ ته		100	100
۱۰	د جایزې له حاصل څخه پوروړو ته		400	400
۱۱	له طلباتو څخه د جایزې لگښتونو ته		250	250
۱۲	له طلباتو څخه د پلورنې مستردۍ ته		200	200
۱۳	بانکي پور له بانکي شتمنۍ څخه		8000	8000

د لیجر دفترونو کې د معاملو شننه او پیوستون په لاندې ډول دي:

D	مال پېرودنه	C
AB 10000	3/9 پوروړو ته 1500	
1080 له كسې څخه پوروړو ته 3/1	دپلورل شوي مال پېرودنه 9900	
10000 د بانک له كسې او له حاصل څخه	20000 د ختم بيلانس	
تنزيل 3/11		
31400	31400	

D	د مال پېرودنه	C
9900 د پلورل شوي مال د پېرودنې قيمت	3/6 په طلباتو او د بانک په کسې 11960	
2300 دپلورنې مستردې		
11760 گټې اوزيان ته دپلورني عوايد		

D	پوروی	C
1500 - د مال له اخیستنې څخه 3/9		AB- 30000
40 د جایزې له حاصل څخه 3/22	4500	3/1 مال اخیستنه
S 32600 د ختم بیلانس		

D	طلبات	C
AB 20000	2000	3/8 د پلورني له مستردۍ څخه
368 د مال له پلورني څخه 3/6	100	3/21 دپلورنې مستردې ته
	250	3/22 د ليرد راليرد لگښتونه
	200	3/23 د پلورني مستردې
	S - 21130	د ختم بيلانس
23680		23680
34500		34500
23960 = 23960		

D	ماشین آلات	C
	AB- 30000	د ختم بیلانس 30000
	30000	30000

D	کسي	C
	AB -15000	3/1 مال اخیستني ته 6300
	552 د مال له پلورني څخه 3/6	3/11 مال اخیستني ته 5880
	4850-د مال پلورني څخه 3/20	3/12 د لیږد رالیږد لگښتونه 600
		د ختم بیلانس 12590
	2537	2537

D	د پلورنې مستردی	C
	2000 له طلباتو څخه 3/8	د مال پلورنې ته S 2300
	100 له طلباتو څخه 3/21	
	200 له طلباتو څخه 3/25	
	2300	2300

D	بانک	C
	AB 8000	3/11 مال اخیستنه 3920
	2760 د مال له پلورني څخه 3/6	3/29 بانکي پورته 8000
	679 د مال له پلورني څخه 3/20	د ختم بیلانس 5630
	17550	17550

D	د لیږد رالیږد لگښتونه	C
	600-6 له کسي څخه 3/12	په گټه او زیان -600 s
	600	600

D	د جایزې لگښتونه	C
250-10 له طلباتو څخه 0/23		په گټه او زیان 250-S
250	250	

D	د تنزیل حاصل	C
200-s په گټه اوزیان		3/11 مال پلورنې ته 200-5
200	200	

D	د جایزې حاصل	C
S- 400 په گټه او زیان		400-9
400	400	

D	تعمیرات	C
AB – 40000		د ختم بیلانس 40000-S
40000	40000	

D	د تنزیل لگښتونه	C
360 د مال پلورنه		په گټه اوتوان S-360
360	360	

D	طلبات	C
50000		

په آزمایشي شکل سره آزمایشي بیلانس (Trail Balance)

D	C	LF	د کل دفتر د حسابونو نوم
40000			ځمکه
40000			تعمیرات
30000			ماشین آلات
20000			تجهيزات
20000			مال
21130			طلبات
5630			بانک
12590			کسه
	11760		د پلورني حاصلات
	200		د تنزیل حاصل
	400		د جایزي حاصل
360			د تنزیل لگښتونه
250			د جایزي لگښتونه
	12000		بانکی پور
	32600		پوروړي
	1333000		پانگه
18960 = 18960			مجموعی ستي

د تصدي د بيلانس شيت او د شخصي پانگې د گټې اوتوان د حساب ترتيب په لاندې ډول دي:

D	د گټې او زیان حساب	C
360 د تنزیل لگښتونه		11760 دپلورني حاصلات
250 د جایزې لگښتونه		200 د تنزیل حاصل
11750 گټه		د جایزي حاصل 400
12360 = 12360		

D	شخصي پانگه	C
S,144750	پانگه AB 133000	کتبه 11750
144750 = 144750		

د شاگرد سوداگريزوبيلانس شرکت بيلانس شيت نېټه ۱۳۸۷ / ۳ / ۲۹	
ACTIVE	PASSIVE
40000 ځمکه	144750 شخصي پانگه
40000 تعمير	
30000 ماشين آلات	بانکي پور 12000
20000 تجهيزات	
20000 مال	پوروړي 32600
21130 طلبات	
5630 بانک	
12590 کسه	
EA 189350 = EP189350	

د دویم څپرکي لنډيز

اړینه ده چې د مالونو د مختلفو حسابونو په هکله لازم معلومات زده کړئ:

- ۱- د مال ګډ (مختلط) حساب
- ۲- د مال پېرودنې حساب
- ۳- د مال پلورنې حساب
- ۴- د مالونو د چمتو کولو قیمت او لګښت
- ۵- د مالونو مستردې
- ۶- د مالونو تخفیف
- ۷- د مالونو (امتعي) جایزې
- ۸- د مالونو تنزیل.

۱- د مال ګډ (مختلط) حساب: دهغه مال حساب چې په هغه کې د شتمنۍ موجودي او پلورلو پایلې په ګډ (مختلط) صورت شتو ولري.

۲- د مال پېرودنې حساب: د بیلانس د حسابونو له جملې څخه یو حساب دی، چې د دوو فرعي حسابونو لرونکی (د پېرودنې مستردې او د مالونو د تهیه کولو قیمت) وي.

۳- د نتیجوي حسابونو له جملې څخه د مالونو د پلورنې حساب دی، چې د تصدې د مالونو د پلورنوپایله تثبیتوي.

۴- د یوې تصدې د مالونو د تهیه کولو قیمت، د پلورنې د قیمت او د مالونو د تهیه کولو له قیمت سره مساوی، یعنې که د یومال د پېرودنې بیه ۱۹۰۰۰۰ افغانۍ وي او لګښت یې (دهغه د تیاری لګښتونه) ۱۰۰۰۰ افغانۍ او د هغه د تهیه بیه له ۲۰۰۰۰۰ افغانیو سره مساوي ده او یا د تهیه بیه = دتهبې لګښتونه + دپېرودنې بیه.

۵- په تصدیو کې کیدای شي دوه ډوله مستردې یعنې د مال پېرودنې مستردې او د مال پلورنې مستردې شتون ولري، چې کره لامل یې د پېرودونکي د قناعت نه حاصلول دي.

یا دپېرودنې مستردې د مال پېرودنې پورې اړه لري او د پلورنې مستردې د مال پلورنې پورې اړه لري چې د پلورلو او پېرودلو د کموالي لامل ګرځي.

۶- د مالونو تخفیف او تنزیل: د جنسونو په قیمت کې له کموالي څخه عبارت دی چې دپلورنکي له لوري پېرودونکي ته د بیلابیلو لاملونو او هدفونو له امله په پام کې نیول کیږي، یعنې په تخفیف کې پېرودل په زیاتې کچې سره د پلورونکي د نظر مطابق وي او په تنزیل کې فوري او نغدي ورکړه په پام کې نیول کیږي.

د دویم څپرکي پوښتنې

۱- د مال ګډ (مخلوط) او سوچه حساب څه ډول حساب دی، په دې هکله معلومات ورکړئ؟

۲- د مالونو د مستردۍ مهم دلیل څه دی او څرنگه په کومو حسابونو کې درج کېږي؟

۳- مالونه په کومه بیه په حسابي دفترونو کې درجېږي، په دې اړه معلومات ورکړئ؟

۴- د سوداګریز تخفیف او تنزیل ترمنځ توپیر څه دی، روښانه یې کړئ؟

۵- د مالونو کوم وخت او ولې په پام کې نیول کېږي؟

لاندې پوښتنې محاسبه کړئ:

د مال بیه ۶۰۰۰۰

نغدي ۳۰٪

په پور ۷۰٪

په تنزیل ۸٪

۱- د پیروندو په صورت کې تنزیل ارزیابي کړئ؟

۲- د پلورنو په صورت کې تنزیل محاسبه کړئ؟

۳- ۱۰٪ د مال له جملې څخه په پور پلورل شوي مستردېږي؟

۴- یادې شوې معاملې د ژورنال او لیجر په دفترونو کې درج کړئ؟

۵- د پورتنۍ بیلګې په نظر کې نیولو سره د مالونو د پیروندې او پلورنې د ۱۰٪ تخفیف په نظر

کې نیولو سره معاملې په حسابي دفترونو کې درج کړئ؟

د فرسایش ډولونه Depreciation

ټولیزه موخه:

شتمنیو ته ارزښت ورکول او په بیلانس شپټ کې د هغو فرسایش په پام کې نیول.

د زدکړې موخې: د دې څپرکي په پای کې به محصلین وتوانېږي چې:

- د ثابتو شتمنیو فرسایشات د هغوی د لگښتونو د تخصیص په توګه و پېژني.
- د ثابتو شتمنیو، د فرسایشاتو علل وپېژني.
- د فرسایشاتو د ارزونې میتودونه وپېژني.
- په مستقیمه او غیر مستقیمه توګه د فرسایشاتو د شپټ په طریقه باندې وپوهیږي.

د فرسایشاتو ډولونه (Depreciation)

الف: د فرسایشاتو تعریف او مفهوم:

لگښتونو ته د تخصیص شوي میتود فرسایشات (د مصارفو ویشل).

د محاسبې له اړخه فرسایشات د ارزښت ورکولو په معنا نه، بلکې د لگښتونو ویشل دي. د مارکیټ د ارزښت د کموالي له امله شتمني نه فرسایش کیږي، بلکې د لگښتونو د ویشلو پربنسټ په سیستماتیک ډول ارزښت کموي، نوځکه کولای شو فرسایشات په لاندې ډول تعریف کړو:

فرسایشات د ثابتې شتمنۍ د لگښتونو د پروسې له توزیع څخه عبارت دي چې په منطقي ډول د دې شتمنۍ په اقتصادي عمر توزیع کیږي.

له هغه ځایه چې د شتمنۍ ارزښت د وخت په تیریدو سره کمیږي او د محاسبې له لارې وخت په وخت نه ارزول کیږي، ځکه چې ارزونه یوسخت کار دي، له همدې امله د شتمنۍ لگښتونه د ارزښت د کمښت په توګه د هغه په اقتصادي عمر ویشل کیږي.

کله چې ثابتې شتمنۍ زړې شي او خپل ارزښت کم کړي، په هغه صورت کې د فرسایش اصطلاح د ارزښت د کمښت د اندازه کولو لپاره استعمالیږي، مګر دطبیعي سرچینو لپاره لکه ځنګل، کانونه، تیل، د ډبرې سکاره اوداسې نور چې کله مصرفیږي، نو تخلیه ورته ویل کیږي. د غیر عادي شتمنیو د اقتصادي عمر د تیریدو لپاره لکه سند، سرقفلي، د چاپ حق او ورته نورو ته د فرسایشات اصطلاح کارول کیږي.

ب: د فرسایشاتو عوامل:

د فرسایش په پروسه کې لاندې عوامل شامل دي:

۱- د فرسایش بنسټ: یعنې فرسایش له څه شي څخه ارزول کیږي؟

۲- د شتمنۍ اقتصادي عمر

۳- د فرسایش میتودونه

۴- د شتمنیو لپاره د فرسایش اساس

۱- د شتمنیو لپاره د فرسایش بنسټ:

د فرسایش بنسټ د دوو عاملو تابع دی:

الف: ابتدایي لگښتونه یا د شتمنۍ پېرودنه:

ب: پاتې شوی ارزښت: عبارت له هغه تخمیني ارزښت څخه دی، چې د تولید له پروسې څخه د شتمنۍ د ایستلو پر وخت رامنځته کیږي.

د مثال په ډول: که یوه شتمني چې بیه یې ۱۰۰۰۰۰ افغانۍ وي او دهغې پاتې شوی ارزښت ۱۰۰۰۰ افغانۍ وي نو د هغه د فرسایش بنسټ ۹۰۰۰۰ افغانۍ دی.

پاتې شوی ارزښت - د تهیې مصارف = د فرسایش بنسټ

$$۹۰۰۰۰ = ۱۰۰۰۰۰ - ۱۰۰۰۰$$

د پاتې شوي ارزښت وړاندینه له یوې تصدۍ څخه تربلې تصدۍ پورې فرق کوي، حتا تردې پورې چې په ډېرو تصدیوکې دا ارزښت له پامه غورځول کیږي، سربیره پردې چې ځینې شتمنۍ

په خپل وروستي اقتصادي عمر کې د ډېر قيمت درلودونکي وي.

۲- د اقتصادي عمر ټاکل: د شتمني اقتصادي عمر (د گټې اخيستنې مودې) له عمر څخه يعنی د هغه تخميني عمر څخه متفاوت وي، ځينې وخت ماشين الات سربيره پردې چې د هغوی اقتصادي عمر پای ته رسيدلي وي، خو کيدای شي د تخنيک له مخې د گټې وړ وي او د هغوی توليدي ظرفيت د ټاکلي توليد لپاره مناسب وي. خو بياهم د گټې اخيستنې وړ نه گرځي. ځکه چې د هغوی توليدي لگښتونه په وروستيو کلونوکې امکان لري چې ډېر لوړ وي. په عام ډول، شتمني درې لاملونو ته په کتو سره فرسايش کيږي. چې د شتمنيو پر اقتصادي عمر باندې د تخنيکي گټې اخيستنې پر وخت اغيزه کوي.

الف: فزيکي عوامل: (د دستگاه د تخنيکي گټې اخيستنې د وخت پای ته رسېدل)

ب: اقتصادي عوامل: (د غير مترقبه عواملو له وجې د شتمنيو د ارزښت کموالی)

ج: طبيعي عوامل: د غير مترقبه عوامل له امله د شتمنيو د ارزښت کموالی د تخنيکي عواملو زړېدل، شړېدل دي. چې دستگاه ياماشين آلات په تدريجي ډول له منځه وړي چې د ماشين الاتو د اقتصادي عمر لپاره بهرني محدوديتونه منځته راوړي.

اقتصادي عوامل په دريو برخو ويشل کيږي:

الف: د دستگاهانو نه بسنه (يا عدم کفايت).

ب: د نوې دستگاه په واسطه د پخوانۍ دستگاه بدلون.

ج: د ماشين او دستگاه د ارزښت را ټيټيدل.

د دستگاه عدم کفايت هغه حالت دي، چې ماشين آلات له فعاليت نه ولوېږي او يا د توليد دغه اندازه تصدۍ ته کافي نه وي. مثلاً د ډير توليد لپاره ديوه داسې لوی تعمير ضرورت چې د ډېرو دستگاهو او ماشين آلاتو وړتيا ولري.

تعويض: د يوې دستگاه له بدلولو څخه عبارت دی، چې نوې دستگاه يې پرځای کارول کيږي.

مثلاً ديو زور ماډل کمپيوټر بدلول د يوه نوي اومډرن کمپيوټر په واسطه يا د ۷۶۸ بوينگ الوتکې بدلول د ۷۷۷ الوتکې په واسطه.

د دستگاهو او ماشين آلاتو د ارزښت ټيټولو حالت داسې يو حالت دي، چې ماشينونه په کافي اندازې سره زاړه شوي وي او د استفادې وړ نه وي. چې له هغو څخه د گټې اخيستنې په صورت کې د تصدي توليدي لگښتونه لوړ ځي.

طبیعی عوامل: دا فرسایش د غیر مترقبه پېښو او یا هم د طبیعی عواملو له امله منځ ته راځي چې وړاندوینه یې کوم ساده کار نه دی.

مثلاً د شتمنیو یوه برخه یا ټوله شتمني د زلزلې، سیلاب او یا هم د نورو پېښو له امله منځه ځي.

۳- د فرسایش د ارزولو میتودونه

د فرسایش د ارزولو میتودونه یا طریقی یې د شتمنیو په عمر کې د لگښتونو د ویشلو طریقه، د فرسایشاتو د پروسې یو بل لامل دی.

د فرسایش په دې طریقه کې باید په سیستماتیک ډول د فرسایش ارزولو مختلفې طریقی شتون ولري، چې په لاندې توګه ویشل شوي دي:

۱- د فعالیت پربنسټ د فرسایش طریقه.

۲- د خطي فرسایش طریقه.

۳- د فرسایش نزولي طریقه.

دا میتود هم په دوو لاندې برخو ویشل کېږي:

الف: د ټولو کلونو طریقه (د ریاضي نزولي استهلاک).

ب: د نزولي بیلانس طریقه (د هندسي نزولي استهلاک).

۴- د صعودي فرسایش طریقه:

۱- د فعالیت پربنسټ فرسایش: دا طریقه د متحولو لگښتونو د طریقی په نامه یادېږي، په دې طریقه کې فرسایش د دستگاه د فعالیت تابع وي، نه وخت. دستگاه د ګټې اخیستنې موده د تولید شکل (تولیدی واحدونه) او یا د توليدي عواملو شکل. مثلاً د دستگاه د کار د ساعتونو شمېر محاسبه کېږي، خو د هغوی مناسبه طریقه په نظر کې نیول توليدي واحدونه دي، چې د فرسایشاتو ارزونه په کې په پام کې نیول کېږي، خو ځینې وختونه چې تولیدات د اندازه کولو وړ نه وي، د دستگاه د کار ساعتونه د عواملو په توګه د دستگاه د فرسایش ارزولو لپاره تر ګټې اخیستنې لاندې نیول کېږي.

د مطالبو د روښانتیا لپاره لاندې بېلګې په نظر کې نیسو:

فرض کړئ د کان کیندولو لپاره یوه پایه د جرثقیل ماشین اخیستل کېږي، د دې ماشین د اخیستنې اړوند معلومات او ارقام په لاندې ډول ورکړل شوي دي:

د جرثقیل بیه ۵۰۰۰۰۰ افغانۍ

د گټې اخیستنې د وړاندوینې وخت ۵ کاله

د پاتې شوي ارزښت موده ۵۰۰۰۰ افغانۍ

په ساعت باندې د تولید موده ۳۰۰۰۰ ساعته

د پورته ارقامو په پام کې نیولو سره فرسایش د کار د فعالیت په توګه په کار اچوو او بیا یې محاسبه کوو.

د کار د ساعتونو تعداد + پاتې شوی ارزښت - د جرثقیل بیه = د لومړي کال فرسایش.

د کار د ساعتونو ټول شمېر $\times$ $\frac{\text{پاتې شوی ارزښت} - \text{د جرثقیل قیمت}}{\text{د کار ساعات په شمېر}} = \text{د لومړي کال فرسایش}$

$$\text{د لومړي کال فرسایش} = 60000 = \frac{(500000 - 50000) 4000}{30000} \text{ د لومړي کال فرسایشات.}$$

د دې طریقې نیمګړتیاوې دا دي، کله چې استهلاك د وخت تابع وي، خو د دستگاه د فعالیت تابع نه وي، نو په دې صورت کې دغه میتود مفهوم نلري. مثلاً د تعمیر په استهلاك کې وخت ډېر رول لري، نه له هغه څخه د گټې اخیستنې نسبت.

۲- د فرسایش خطی طریقه (د وخت تابع): په دې میتودونو کې د یوې دستگاه فرسایش د وخت تابع وي، نه د دستگاه د فعالیت تابع. یعنې په دې میتود کې د دستگاه فرسایش په نظر کې نیول کېږي او د هغه د آسانتیا له امله په ډېرو کارونو کې د گټې وړ ګرځي او ډېری وخت تصدي قناعت لرونکې پایلې له همدې میتود څخه په لاس راوړي.

کله چې د وخت د تابع دستگاه د گټې اخیستنې موده په نظر کې نیول کېږي. د یادې شوې دستگاه د قیمت ټیټوالی په مختلفو دورو کې ممکن ثابت وي. د مخکیني کال د جرثقیل خطي فرسایش په لاندې ډول محاسبه کېږي.

د دې مطلب د لا ډېر روښانتیا لپاره یعنې د خطي استهلاك میتود له لاندې معلوماتو څخه په گټې اخیستنې سره د یوې دستگاه د اقتصادي عمر فرسایشات په لاندې ډول په یو جدول کې په پام کې نیسو:

- د دستگاه د تهپې بیه ۲۰۰۰۰۰

- تخمین شوي اقتصادي عمر ۵ کاله

- د استهلاك نرخ ۲۰٪

شمبره	د تهيې قيمت	اقتصادي عمر	سلنه	د استهلاك پيسې	فورمول	پاتې شوی نرخ
۱	200000	5 کاله	20%	40000	$\frac{200000 * 20}{100} = 40000$	160000
۲	200000	5 کاله	20%	40000	$\frac{200000 * 20}{100} = 40000$	120000
۳	200000	5 کاله	20%	40000	$\frac{200000 * 20}{100} = 40000$	80000
۴	200000	5 کاله	20%	40000	$\frac{200000 * 20}{100} = 40000$	40000
۵	200000	5 کاله	20%	40000	$\frac{200000 * 20}{100} = 40000$	0
۶						

يوه نيوكه چې پر دې ميتود باندې كيږي هغه دا ده چې په دې ميتود كې دوه غير عملي فرضيې په پام كې نيول كيږي.

۱- د دستگاه د اقتصادي بېې ټيټوالي په ټولو دورو كي ثابت دی.

۲- د ترميم او هم د ساتنې او څارنې لگښتونه بايد په ټولو دورو كې مساوي او برابر وي.

د ياد شوي جدول له اعدادو او ارقامو څخه په گټې اخيستنې سره د كلني استهلاك د پيسو گراف او پاتې شوی قيمت، كولاى شو په لاندې ډول ترميم كړو:

د فرسايش د نزولي ارزونې طريقه

نزولي استهلاك: څرنكه چې له نوم څخه يې ښكاري، كال په كال د استهلاك په پيسو كې كموالی راځي، په لومړنيو كلونو كې د لوړ فرسايش يا د لگښتونو د زيات ویش مهم دليل دا دی چې د دستگاه لگښت د دورې په پيل كې لوړ وي.

د نزولي فرسایش میتود په لاندې دوو طریقو ارزول کېږي:

الف: د ریاضي نزولي استهلاك.

ب: د نزولي استهلاك (هندسي) طریقه.

الف: د ریاضي نزولي استهلاك (د کلني ارقامو مجموع): د ارزولو دغه طریقه د فرسایش د لگښتونو په ټیټیدو سره ارزول کېږي، دغه کموالی د شتمنۍ د فرسایش له څانګې څخه راټوکېږي.

ټول کلونه د دې څانګې د مخرج په توګه په پام کې نیول کېږي.

په مخکینۍ بېلګه کې $(1+2+3+4+5=15)$ او د کلونو د شمېر په ترتیب سره د کسر په صورت کې ځای نیسي او د کسر صورت، کال په کال ټیټیږي، خو د کسر مخرج ثابت پاتېږي.

$(\frac{1}{15}, \frac{2}{15}, \frac{3}{15}, \frac{4}{15}, \frac{5}{15})$ د کال په پای کې پاتې شوی رقم باید د شتمنۍ له پاتې شوي ارزښت سره مساوي شي.

د لومړي کال استهلاك مساوي کېږي د استهلاك له ټولو پیسو سره، د (تهبې بیه) ضرب $\frac{5}{15}$ ، په دویم کال د استهلاك ټولې پیسې (د تهبې بیه) ضرب $\frac{4}{15}$ چې په همدې ترتیب ادامه پیدا کوي.

مثال: د یوې پایې ماشین د تهبې قیمت له ۱۲۰۰۰۰ عبارت دی او دغه ماشین باید د ۵ کلونو په موده کې د پاتې شویو ۳۰۰۰۰ په ارزښت استهلاك شي، نو $(1+2+3+4+5=15)$ او ټولې پیسې د استهلاك د ارزولو لپاره عبارت دي له $(12000 - 3000 = 9000)$ ، چې د لاندې فرمول مطابق ترسره کېږي او د دې ماشین د پاتې شونې داغمې ارزښت ۳۰۰۰ افغاني په نظر کې نیول شوی.

$$\frac{1 * 90000}{15} = 6000$$

د تهبې قیمت = ۱۲۰۰۰ افغانۍ

د ګټې موده = ۵ کاله

د داغمې پاتې بیه = ۳۰۰۰ افغانۍ

د استهلاك وړ پیسې = $9000 = 12000 - 3000$

د دویم کال پاتې پیسې = $6000 = 9000 - 3000$

د کالونو شمېر	فورمول ته په کتو سره د ارزونې طريقه	د استهلاك پيسې	پاتې شوې پيسې
لومړی کال	$\frac{5 \times 90000}{15} = 30000$	3000	60000
دویم کال	$\frac{6 \times 90000}{15} = 4 \times 6000$	24000	60000
درېیم کال	$\frac{3 \times 90000}{15} = 6000 \times 3$	18000	36000
څلورم کال	$\frac{2 \times 90000}{15} = 2 \times 6000$	12000	18000
پنځم کال	$\frac{1 \times 90000}{15} = 1 \times 6000$	6000	6000
ټول	15 کاله	90000	

ب: هندسي نزولي فرسایش: په دې صورت کې په ثابتې سلنې سره په لومړي کال کې د استهلاك د تهيې قیمت له مخې ارزول کېږي، په وروستنيو کلونو کې د ثابتو شتمنيو له دفتري قیمتونو سره ارزول کېږي او په دې وسیله د کلني استهلاك پيسې نزول کوي.

مثال: یوه پایه ماشین د ۱۲۰۰۰۰ افغانیو په ارزښت پېرودل کېږي او کلنۍ گټه یې ۳٪ په پام کې نیول شویده او اقتصادي عمر یې پنځه کاله تخمین شوی، چې ارزښت یې د نزولي هندسي فرسایش میتودونو پر بنسټ په لاندې ډول ښودل شوی:

کلونه	هغه پيسې چې له هغه څخه استهلاك کيږي.	د استهلاك فيصدي	داستهلاك پيسې	دفتري بیه د کال په پای کې
لومړی کال	120000	3%	36000	84000
دویم کال	84000	3%	25200	58800
درېیم کال	58800	3%	17640	41160
څلورم کال	41160	3%	12348	28812
پنځم کال	28812	3%	8643	20169

که محاسب وغواري ثابتې شتمنۍ د نزولي هندسي استهلاك پر بنسټ استهلاك کړي؛ نو بايد دوه برابره فيصدي يا تر هغې هم زياته چې په خطي استهلاك کې کار ترې اخيستل کيږي په کار واچوي.

مثلاً يوه پايه ماشين په پنځه کلونو کې استهلاك کيږي؛ نو د خطي استهلاك په صورت کې بايد ۲۰٪ ماشين استهلاك شي، ترڅو ماشين د پنځوکلونو په عمر په بشپړه توګه استهلاك شي. په داسې حال کې چې نزولي هندسي استهلاك له ۳۰ تر ۴۵ کلونو پورې د ماشين بيه د استهلاك د پيسو په توګه ټاکل کيږي.

ج: د صعودي فرسايش د ارزولو ميتود: صعودي فرسايش د نزولي فرسايش په څېر په حسابي (رياضي) او هندسي بڼه ارزول کيږي او له دې ميتود څخه په ګټې اخيستنې سره د کلني استهلاك برخه لوړيږي. ځکه چې دا ډول استهلاك په ندرت سره پکار وړل کيږي. بڼا د معلوماتو لپاره يې وضاحت ورکوو.

د همدې طريقې توپير له نزولي طريقې سره دا دی چې د لومړي کال د فرسايش پيسې کمې او د وروستي کال له پيسو څخه ډېرې وي.

د دې طريقې زياتوالی په دې کې دی چې د لومړي کال تمام شوي لګښتونه کم وي او تصدي کولای شي، د قيمتونه په سياست سره د مارکيټ نزولي قيمت تسخير کړي. محدوديت او تاوان يې په دې کې دی چې د کال په پای کې وسايل زړيږي او جوړولو ته اړتيا لري، چې دا موضوع توليداتو تمام شوي لګښتونه په وروستيو کلونو کې فوق العاده لوړوي او که چيرې مارکيټ مشبوع يا نا مساعد وي، نو په دې صورت کې د پلورنو ستونزې منځ ته راوړي.

د لاندې بېلګې په نظر کې نيولو سره د دستگاه فرسايش د صعودي فرسايش له ميتود څخه په ګټې اخيستنې سره محاسبه کوو.

د دستگاه د تهپې قيمت = ۱۹۲۰۰۰ افغانۍ

د ګټې اخيستنې موده = شپږ کاله

د ټولو کلونو د تعداد بڼه = ۱ + ۲ + ۳ + ۴ + ۵ + ۶ = ۲۱

$$\frac{192000 * 1}{21} = 9142.86 = \text{د لومړي کال فرسايش}$$

د استهلاک پیسې	فورمول	د تهيې قیمت	کلونه
9142,857	1*914,857	192000	لومړی کال
18285,714	2*914,857	192000	دویم کال
27428,571	3*914,857	192000	درېیم کال
36571,428	4*914,857	192000	څلورم کال
45714285	5*914,857	192000	پنځم کال
54857,142	6*914,857	192000	شپږم کال

د فرسایش د ثبت بنې: د فرسایشاتو شپې په محاسبه کې په دوه ډوله رامنځته کیږي.

۱ - د فرسایشاتو د ثبت مستقیم میتود.

۲ - د فرسایشاتو د ثبت غیر مستقیم میتود.

۱- د فرسایشاتو د ثبت مستقیم میتود: وروسته له دې چې د کلني استهلاک وجه د فرسایش فورمول ته په کتوسره ارزیابي شي ، يادې شوې پیسې د استهلاک د لگښتونو په توګه ثبت او د ثابتو شتمنیو (داستهلاک ، تجهیزاتو ماشین آلاتو، نقلیه وسایلو او نور) له حساب څخه کړیډت کیږي او د استهلاک د لگښتونو تفاوت د حسابي دورې په پای کې دګټې او تاوان حساب ته لیردول کیږي . مثلاً که چیري د یوې پایې ماشین قیمت ۴۰۰۰۰ افغانۍ او د استهلاک پیسې یې ۱۰٪ یا ۴۰۰۰۰ افغانۍ وي، د هغه د ثبت طرز اړوندو حسابونو کې په لاندې ډول دی.

D	C
د مخارجو استهلاک	
400000 له استهلاک ماشین	S, 40000 ګټه او تاوان
40000 = 40000	

D	C
ماشین	
AB 400000	S,400000
40000 = 40000	

گټه او تاوان	
40000 د ماشین د استهلاك مخارج	

D	د ختم بيلانس	C
د ختم بيلانس S.40000		40000
40000	=	40000

۲- د فرسایش غیر مستقیم میتود: د دې میتود پرنسپ د استهلاك پیسې د شتمنی د تهیې له قیمت څخه نه کمیږي، بلکې یو حساب ته د استهلاك مصحح په نامه کړیډت کیږي او د استهلاكی لگښتونو د حساب تفاوت د سیف بیلانس په طرف د حسابی دورې په پای کې په گټه او تاوان کې درجیږي. د همدې طریقی پرنسپ شتمنی د تهیې پرقیمت، پرته له کوم بدلون څخه په بیلانس کی ښودل کیږي.

د مطلب لا ډېر وضاحت لپاره نوموړې بېلگه د فرسایش د غیر مستقیم میتود په اساس په اړوندو حسابونو کې درجوو.

D	د استهلاك لگښتونه	C
400000 له استهلاك ماشین		S,40000 گټه اوتاوان
40000	=	40000

D	ماشین	C
AB 400000		S,400000
40000	=	40000

گټه او تاوان	
40000 د ماشین د استهلاك مخارج	

D	د ختم بيلانس	C
بيلانس ختم S.40000		40000
40000	=	40000

د طلباتو فرسایش (مشکوک طلبات، هغه طلبات چې غیر قابل حصول دي)

د ثابتو شتمنیو له یو استهلاك څخه پرته د استهلاك یو بل ډول هم شتون لري چې د طلباتو د استهلاك په نامه یادېږي، د دې ډول استهلاك په واسطه دا ثابتېږي، چې د تصدې طلباتو له مجموعې څخه چې د پیرودونکو د طلباتو په دفتر کې ثبت دي، یوه برخه یې په لاس نه راځي. د دې اصل په اساس د کال په پای کې موجودي کول، نه یوازې دا چې تصدې د خپلو مالونو زېرمې د شمیرلو، وزن کولو او یا هم د اندازه کولو په واسطه ټاکي، بلکې اندازه او د طلباتو مقدار هم تر برسۍ لاندې نسي.

مثلاً که ټول طلبات ۱۵۰۰۰۰ افغانۍ وي، نو د طلباتو په ټولو پیسو کې شکمن طلبات، د حصول او غیر حصول طلبات شتون لري.

مشکوک طلبات هغه مهال په نظر کې نیول کېږي چې پوروري د خپل پور په ادا کولو کې له ستونزو سره مخ شي یا د سوداګریزې محکمې له لوري تصدې ته خبر ورکړل شي، چې پوروري وګړي یا تصدې په افلاس اخته شي، نو وروسته د محاسبې د مقرراتو پربنسټ نوموړې پیسې د عادي طلباتو له حساب څخه بهر او په مشکوکو طلباتو کې درجېږي. حسابي جملې یې په لاندې ډول دي.

له عادي طلباتو څخه مشکوکو طلباتو ته:

مشکوک طلبات عبارت له هغو طلباتو څخه دي چې تصدې یې په حصول کې شک او تردید ولري. مثلاً د ۱۵۰۰۰۰ عادي طلباتو له جملې څخه د طلباتو پر یوه برخه باندې چې ۵۰۰۰۰ افغانۍ دي تصدې شک او تردید لري، چې باید د مشکوکو طلباتو حساب ته ولېږدول شي او مشکوک طلبات د بیلانس د اکتیف سمت د حسابونو له جملې څخه دي، دا ډول معاملې په لاندې ډول اړوندو دفاترو کې درجېږي.

د ۵۰۰۰۰ روپیو له طلباتو څخه د مشکوکو طلباتو حسابي جملو ته:

D	مشکوک طلبات	C
50000		S, 50000
د ختم طلبات		د ختم بیلانس
50000		50000

D	طلبات	C
AB/ 150000		50000 مشکوکو طلباتو ته د ختم بیلانس 100000
150000		150000

په وروستي قدم کې تصدي دا تخمین کوي چې له دې مشکوک مبلغ څخه به په کومه اندازه ورته ورکړل شي، او په کومه اندازه یې د محصول وړ نه وي؟
یعنې له محصول پرته طلبات باید ثبت شي. بڼا هغه معلومات چې تصدي یې لري، د مشکوکو طلباتو له مجموعې څخه د ۳۰۰۰۰ افغانیو په اندازه د محصول وړ دي او پاتې ۲۰۰۰۰ افغانۍ د محصول وړ نه دي، چې دا پیسې باید په غیر مستقیم ډول له سره محاسبه او استهلاک شي.
په همدې موخه د طلباتو د مصحح په نوم یوحساب چې حسابي جملې او حسابي د فترونه یې په لاندې ډول ترتیب کيږي.

حسابي: د طلباتو استهلاک ته د طلبات له مصحح څخه د ۲۰۰۰۰ افغانیو په مبلغ

D	د طلبات مصحح	C
S , 20000		20000
20000		20000

D	مشکوک طلبات	C
50000		S-50000
50000		50000

D	د طلباتو استهلاک	C
20000		S,20000
د طلباتو له مصحح څخه		په گټه او تاوان کې
20000= 20000		

D	د ختم بیلانس	C
50000 د طلباتو مشکوک		د طلباتو مصحح 20000

D	گټه او تاوان	C
20000		
د طلباتو استهلاك		

څرنگه چې په حسابونو کې لیدل کیږي، مشکوک طلبات د ختم بیلانس اکتیف سمت کې او مصحح طلبات د ختم بیلانس په پسیف سمت کې او د طلباتو استهلاك د گټې او تاوان د ډېټ په حساب کې درجیږي.

تمرین: د لاندې پرانیستونکي بیلانس په پام کې نیولو سره د ژورنال او لیجر په دفترنو کې معلومات درجیږي، د بیلانس ختم د حساب گټه اوتوان ترتیب کړئ؟

پرانیستونکي بیلانس		
A	شرکت --- نېټه 29 / 12	P
- ثابت شتمني	-	115000 شخصي پانگه
- 1-60000 جوړه شوې ځمکه	-	- د غیر پانگه
- 15000-2 تجهیزات	-	- پوروري 6900
- سپاره شتمني	-	
- 1-32000 امتعه	-	
- 2-9700 طلبات	-	
- 3-3300 بانک	-	
- 4-1900 کسه	-	
121900		121900

هغه معاملې چې د حسابي دورې په لړ کې منځ ته راځي:

۱- د حوت په لومړۍ نېټه تصدې په ۱۰۰۰ نغدو پیسو او په ۲۰۰۰ پور مال پلوري، چې ټولې ۳۰۰۰ افغانۍ کیږي.

د نغدي ورکړې په صورت کې ۲٪ کموالی په پام کې نیول شوی.

۲- د حوت په پنځمه نېټه تصدې په ۱۲۰۰ افغانیو وسایل پلوري چې ۵٪ کموالی په کې په پام کې نیول کیږي.

۳- په لسمه نېټه پلورونکی د ۱۵۰۰ افغانیو په ارزښت یوه برخه امتعه مستردوي.

۴- په پنځلسمه نېټه د تصدۍ له طلباتو څخه ۳۰۰۰ افغانۍ شکمنې تثبیت شوې دي.

۵- په ۱۲ او ۲۵ نېټه تصدۍ د خپلو شخصي اړتیاوو د له منځه وړلو لپاره د ۲۰۰۰ افغانیو په ارزښت مال اخلي.

اختتامیه معاملې

الف: د تعمير شوې ځمکې استهلاك ۲٪ او له دفتري قيمت څخه غير مستقيم ۱۲۰۰ افغانۍ.

ب: تجهيزات ۱۰٪ او که له دفتري قيمت څخه غير مستقيم ۱۶۲۰ افغانۍ.

ج: له نورمال طلباتو څخه د ۱۲۰۰۰ افغانیو په ارزښت غير قابل حصول شوي. چې استهلاك کيږي. د مشکوک طلب څخه يې ۱۰٪ غير قابل حصول شوي او نورې مستقيماً استهلاك کيږي.

شمبره	نېټه	تفصيلات	life	debit	Credit
۱	12/1	- د کسې لپاره - د تنزېل د مخارجو لپاره - د مال له پلورنې څخه		980 2000 20	3000
۲	12/5	- له کسې څخه تجهيزاتو ته - د تنزېل حاصل		1200 1140	60
۳	12/10	- له طلباتو څخه د پلورنې مستردۍ ته		1500	1500
۴	12/15	- د مشکوکو طلباتو لپاره - له نورمالو طلباتو څخه		3000	3000
۵	12/25	- د شخصي برداشت د حساب لپاره د مال له پلور څخه		2000	2000
الف	معاملې د ختم کال	- د تعمير استهلاك لپاره- د استهلاك له مصحح نه		1200	1200
ب		- د تجهيزاتو استهلاك لپاره د استهلاك له مصحح څخه		1620	1620
ج		- د طلباتو استهلاك لپاره - له طلباتو څخه		1200	1200
د		- د طلباتو له استهلاك له مصحح څخه د طلباتو استهلاك ته		300	300

د موجودۍ د عمليې په مرسته د امعې وروستۍ موجودي ۱۴۰۰۰ افغانۍ تثبيت شوې ده.

D	د امتعې پېرودنه	C
AB / 32000	پلورل شوي مال پر ارزښت باندې په اخیستل شوي قیمت 18000 د ختم بیلانس (S) 14000	
32000	32000	

D	د امتعې پلورل	C
12/10 له طلباتو څخه 1500 1800 پلورل شوي مال د اخیستل شوي قیمت پر ارزښت	12/1 د طلباتو د کسې لپاره او د تنزیل مخارج 3000 12/25 شخصي حساب 2000 گټه او تاوان 14500	
19500	19500	

D	کسه	C
AB 1900 12/1 د مال له پلورڅخه 1980	12/5 د تجهیزاتو لپاره 1140-2 د ختم بیلانس 1740 s,	
2880	2880	

D	د تنزیل حاصل	C
S,60	۶۰-۲ د تجهیزاتو لپاره	
60	60	

D	شخصي حساب	C
S, 2000	S,2000 پانگې ته	
2000	2000	

د درېم څپرکي لنډيز

۱- د فرسایشاتو د لگښتونو ځانګړي کول: د ثابتې شتمنۍ د لگښتونو د ویشلو له پروسې څخه عبارت دی چې په منطقي او تدریجي ډول سره د دغو شتمنیو پر اقتصادي عمر باندې ویشل کېږي.

۲- د فرسایشاتو لاملونه:

الف - هغه لاملونه چې د فرسایشاتو په پروسه کې شامل دي.

۱- د فرسایش بنسټ: یعنې باید مشخص شي چې فرسایش د شتمنیو د تهيې د قیمت پر بنسټ اړوزل کېږي او یا هم د پاتې شوي ارزښت له وضع کیدو وروسته.

۲- په تخمیني توګه د شتمنیو اقتصادي عمر تثبیتېږي او دغه اقتصادي عمر له تخنیکي عمر (تولیدي وړتیا) سره فرق لري او له ماشینونو څخه د ګټې اخیستنې د مودې په اقتصادي عمر کې لاندې لاملونه مهم رول لري:

الف: فزیکي لاملونه.

ب: اقتصادي لاملونه.

ج: طبیعي لاملونه.

۳- د فرسایشاتو د ارزولو میتودونه:

الف: د فعالیت پر بنسټ د فرسایش طریقه:

ب: د خطي فرسایش طریقه:

ج: د فرسایش نزولي طریقه:

۱- د ټولو کلونو طریقه (د ریاضي نزولي استهلاک).

۲- د نزولي بیلانس طریقه (د هندسي نزولي استهلاک).

۳- د فرسایشاتو د ثبت طریقي:

الف په مستقیم ډول.

ب په غیر مستقیم ډول.

د درېم څپرکي پوښتنې

الف - لاندې پوښتنو ته ځوابونه ورکړئ؟

۱ - فرسایشات تعریف او په یوه تصدی کې د فرسایشاتو د ارزولو موخه څه ده، روښانه یې کړئ؟

۲ - د فرسایشاتو اقتصادي عوامل کوم دي، روښانه یې کړئ؟

۳ - د دستگاه اقتصادي عمر او د تخنیکي ګټې موده (تولیدي ظرفیت) څه فرق لري؟

۴ - هغه اقتصادي عوامل چې ثابتې شتمنۍ د فرسایش او استهلاك پر لور خوځوي کوم دي، په دې اړه معلومات ورکړئ؟

۶ - هغه طبیعي عوامل چې د فرسایشاتو پروسه تر اغیزې لاندې راولي کوم دي، نومونه یې واخلئ؟

ب: لاندې پوښتنې محاسبه کړئ.

۱- د تعمیر شویو ځمکو د تېبې قیمت ۲۰۰۰۰۰ افغانۍ دی.

۲ - د ماشین آلاتو دفتري قیمت ۱۰۰۰۰۰ افغانۍ دی.

۳ - د تجهیزاتو دفتري قیمت ۱۰۰۰۰۰ افغانۍ دی.

الف: د جوړو شوو ځمکو استهلاك ۱۰٪ په غیر مستقیم ډول سره ارزیابي کړئ او په اړوندو دفترونو کې یې ثبت کړئ؟

ب: د ماشین آلاتو استهلاك له دفتري قیمت څخه ۲۰٪ په غیر مستقیم ډول سره محاسبه او په اړوندو دفترونو کې یې درج کړئ؟

ج: د تجهیزاتو استهلاك ۵٪ له دفتري قیمت څخه په غیرمستقیم ډول سره محاسبه او په اړوندو دفترونو کې یې درج کړئ؟

۳ - د یوې دستگاه د تېبې قیمت ۶۰۰۰۰۰ افغانۍ تخمین شوي، عمر یې ۱۰ کاله او د استهلاك نرخ ۱۰٪، د دستگاه کلنې فرسایش له خطي میتود څخه په ګټې سره ارزیابي کړئ؟

- د دستگاه کلنې فرسایش د ریاضي د نزولي استهلاك له میتود څخه په ګټې اخیستنې سره محاسبه کړي؟

- د دستگاه کلنې فرسایش د هندسي د نزولي استهلاك له میتود څخه په ګټې اخیستنې سره ارزیابي کړئ؟

تعدیلي یا تصفیوي معاملې Adjusting Entries

ټولیزه موخه:

د تعدیلي یا تصفیوي معاملو پېژندنه او د شتمنیو د ارزښت معلومول، د شتمنیو له انډول او تعدیل وروسته د حسابي دوره.

د زدکړې موخې: د دغه څپرکي په پای کې به محصلین له لاندنیو مطالبو سره آشنا شي:

- د تعدیلي یا تصفیوي معاملو ډولونه.
- د حسابي دورې په پای کې د معاملو د تعدیل اړتیا.
- په یوې تصدی کې د حسابي پړاونو طرزالعمل یا کړنلاره.
- د محاسبوي مرحلو د کنټرول د وسیلې په توګه د ورک شیت (WORK SHEET) ترتیب، چې په توحیدي ډول سرته ورسېږي.

۱. د تعدیلي یا تصفیوي معاملاتو مفهوم: د دې لپاره چې لاسته راغلي زماني عواید په اړوند حساب کې درج شي او رامنځته شوي د وخت لګښتونه محاسبه او درج شي، د تعدیلي یا تصفیوي معاملاتو څخه د ګټې اخیستنې اړتیا د حسابي دورې په پای کې منځ ته راځي. لنډه دا چې ځینې تعدیلات دا ایجابوي تر څو له یوې خوا د عوایدو په برخه کې ډاډ حاصل شي او له بل لوري متوازن پرنسپيونه پلي شي. په ټاکلي وخت کې په بیلانس کې د راپور د تعدیلي معاملاتو اجرا، د شتمنیو سم او مناسب

ثبت، د شخصي سرمايي بدهي او همدارنگه په اړونده حساب کې د گټې او زیان د مناسب تشخیص زمینه برابروي.

سربېره پردې چې ازمایښتي بیلانس یو د بل پروړاندې د محاسبوي ارقامو لومړۍ مرحله ده، نو امکان لري چې بشپړ ارقام و نه لري. د مثال په توګه:

ځینې معاملې باید په ورځني ډول په ازمایښتي ژورنال کې ثبت شي. ځکه چې په سمه توګه د ثابتو شتمنیو د استهلاك ثبتول د وخت په تېرېدو سره منځته راځي، یعنې د حسابي دورې په پای کې له تعدیلي معاملاتو څخه د تصدۍ د مالي حسابونو په رامنځته کولو کې ګټه اخیستل کیږي. د یادونې وړ ده چې هره معامله باید تحلیل او وڅېړل شي ترڅو ولیدل شي چې د حسابونو لپاره چمتو ده او که نه؟

د تعدیلي یا تصفیوي معاملاتو تر سره کول ډېری وخت یوه پېچلې اومغلکه وظیفه ده، چې یو ځانګړی مهارت ته اړتیا لري.

د تصدۍ د تعدیلي یا تصفیوي ارقامو د راټولونې لپاره زیرمو او وسایلو ته اړتیا ده، همدارنگه ښه به داوي چې تصدۍ د بیمې د حمایوي پالیسۍ یو منظم او منسجم پروګرام، د کرایې هوکړه لیک او تړونونه ولري.

۱. ۲- د تعدیلي یا تصفیوي معاملاتو ډولونه **Type of Adjusting Entries**: تعدیلي یا تصفیوي معاملې په لاندې دوه عمده برخو ویشل کیږي:

الف: مخکې ورکړې (پیش پرداخت ها) او یا تحقق موندلې معاملې **Accruals** **Deferrals** **prepayments**

ب: عواید او تحقق موندونکي لګښتونه **Accrual Revenue and Expenses**

اوس د دې معاملاتو ډګروپ په هکله په جلا ډول سره اړینې څرګندونې وړاندې کیږي.

الف: مخکې ورکړې او یا تحقق موندونکې معاملې **Deferrals** **prepayments** **Accruals** همدارنگه دا معاملي هم په دوو لاندې برخو ویشل کیږي:

A: د مخکې ورکړې لګښتونه (انتقالي اکتیف) (**prepaid expenses**): هغه لګښتونه چې په نځدي ډول ادا کیږي او مخکې له دې چې ورڅخه ګټه واخیستل شي او په مصرف ورسېږي د (انتقالي اکتیف) شتمنۍ په توګه ثبتیږي او د مخکې ورکړې (پیش پرداخت) د لګښت په نامه محاسبه کیږي.

کله چې مخکې ورکړه رامنځته کیږي، د شتمنۍ حساب ډېټ کیږي.

مخکې ورکړه يا (پيش پرداخت) په عمومي توگه د لوازمو او وسايلو او د کرایې او اشتهاراتو په برخه کې رامنځته کېږي او سربيره پردې کله چې تعمير يا تجهيزات اخيستل کېږي؛ نو مخکې ورکړه رامنځته کېږي.

د مخکې ورکړې لگښتونه د وخت په تېرېدو سره له منځه ځي او يا تصفيه کېږي، له کرایې څخه په گټې اخيستني سره (لکه لوازم او اسباب) د جنس د ثبت لپاره د ورځني ثبت مصارف لازم ندي، بلکې د مالي حسابونو جوړولو تر وخته پورې ځنډېږي.

تعديلي معاملې په هر ټاکلي وخت کې رامنځته کېږي، ترڅو په کار واچول شي او په روانه دوره کې لگښت وښيي او بلې خوا ته د هغې نه کارول شوې څانگه د شتمنۍ په حساب کې وښيي. له تعديل وړاندې شتمنۍ ډېره ليدل کېږي او لگښتونه يې کم دي.

بناءً معامله د مخکې ورکړې (پيش پرداخت) لگښتونو له تعديل وړاندې د لگښتونو د حساب په ډېټ او همداراز د شتمنۍ د حساب په ستونو کې ثبتېږي او له تعديل وروسته د ليردوونکې اکتيف شتمنۍ په حساب کې ډېټ او له لگښت (مخارج) څخه کريدت کېږي همداراز د مخارجو د حساب تفاوت د گټې او تاوان حساب ته ليردېږي.

تعديلي معاملې په هر ټاکلي وخت کې رامنځته کېږي، ترڅو په کار واچول شي.

مثال: تصدي د راتلونکي کال کرایه په نغدي او وړاندینې (پيشکي) توگه ادا کوي، د ۱۲۰۰۰ افغانیو حسابي صورت او اړوند دفترونه په لاندې ډول دي:

حسابي جملې

له کسې څخه د کرایې د لگښتونو لپاره ۱۲۰۰۰ افغانۍ

D	کسه	C
AB-40000		1-12000 د کرایې لگښتونه

D	کرایې لگښتونه	C
12000 له کسې څخه		12000-2

د حسابونو د تړلو په وخت کې د کرایې لگښتونه باید گټې او زیان ته ليردول شوي وای، خو څرنگه چې په مثال کې وليدل شول کرایه د راتلونکي کال پورې اړه لري؛ نو ځکه هغه باید د دې کال د گټې او تاوان حساب ته ونه ليردوو. همدا پیسې د کرایې د لگښتونو له حساب څخه

کریډیټ کیږي او د انتقالي اکتیف (شتمنۍ په جلا حساب کې ډېټ کیږي.

C	D
د انتقالي اکتیف مخکنۍ دورې لگښتونه	
	2-12000

د دورې په پای کې د لیږدوونکي اکتیف حساب فرق د بیلانس شپټ ستونو ته لیږدول کیږي. په نوي کال کې چې د کرایې نېټه پای ته ورسېږي، په دې وخت کې لیږدوونکي اکتیف حساب کریډیټ او د کرایې لگښتونه ډېټ کیږي.

پدې صورت کې د کریډیټ د انتقال اکتیف حساب او د کرایې لگښتونه ډېټ کیږي او د کرایې د لگښتونو د حساب تفاوت د گټې او تاوان حساب ته لیږد مومي، ځکه چې د همدې دورې اړوند دي. چې په لاندې ډول یې په حسابونو کې درجوو.

C	D
د لگښتونو کرایه	
S,12000	3,12000
په گټه اوزیان	له انتقالي اکتیف څخه
12000	12000

C	D
د انتقالي اکتیف مخکیني لگښتونه	
د کرایې لگښتونه 12000-3	AB - 12000

C	D
گټه او زیان	
	s-12000 د کسي لگښتونه

د مخکې موندنې عواید (انتقالي پسيف)

له هغو عوایدو څخه عبارت دي، چې په نغدي توگه لاسته راځي خو د روانې حسابي دورې پورې اړه نه لري بلکې مخکې موندل شوي دي. بناءً (انتقالي پسيف) د پورونو بڼه لري او په لاندې ډول معامله کیږي.

د ربحي حاصل د یو قلم عاید په توگه د گټې او زیان حساب ته لیږدول کیږي خو په پورتنی مثال کې ربح د راتلونکي کال پورې اړوند ده، دغه پیسې د ربحي حاصل په حساب کې کریډیټ

کیري او په حساب کې د لیردوونکي پسیف په نوم کریډیټ کیري او کولای شو چې په لاندې توګه یې معامله کړو.

حسابي مجله: د سود د حاصل لپاره له انتقالی پسیف څخه ۶۰۰۰

D	C
د سود حاصل	
2-6000 اتصالي پسیف	1-6000
0	0

د انتقالی پسیف تفاوت د دورې په پای کې د پسیف بیلانس شیت خواته لیردول کیري او په نوي کال کې لومړۍ موجودي، لیردوونکي پسیف ته لیردول کیري.

کله چې د انتقالی پسیف د سود د سر رسید نېټه ډېټ او د سود د حاصل حساب کریډټ کیري، د سود د حاصل تفاوت د همدې دورې د ګټې او زیان حساب ته انتقالیري، ځکه چې د همدې دورې اړوند دي، چې حسابي جمله او د معاملې طرز یې داسې دي:

حسابي جمله

انتقالی پسیف ته د سود له حاصل څخه ۶۰۰۰ افغاني

D	C
د ربح حاصل	
S,6000	3-6000
په ګټه اوزیان	انتقالی پسیف
6000	6000

D	C
د انتقالی پسیف مخکې موندی عواید	
3-6000	AB-6000
د ربح له حاصل څخه	

D	C
ګټه اوزیان	
	د ربح حاصل 3-6000

د مخکې ورکړې (پیش پرداخت) تعدیلې معادلې په لاندې جدول کې په پوره توګه بیانېږي:

تعدیلې معادلې

نا تحصیل شوي عواید

انتقالي پسیف		گټه او زیان	
D	C	D	C
تعدیلې معاملات (-)	له تعدیل پرته بیلاس	تعدیلې معاملات (+)	

عواید		پورونه	
D	C	D	C
	تعدیلې معاملات (+)	نه تعدیل شوی بیلاس	تعدیلې معاملات (-)

II تحقق موندونکي عواید او مصارف (Accrued revenue and expenses) او یا ټول طلبات او ټول پورونه: دویمه کتګوري د عوایدو تعدیلې معاملي او تحقق موندونکي لګښتونه دي، چې په دې اړه هم دوه ډوله حسابونو د تفکیک وړ دي.

الف: تحقیق موندونکي عواید (نور طلبات) accrual revenue: هر کله چې تصدې په یوه دوره کې خپل عواید تر لاسه نکړي؛ نو په محاسبه کې د تحقق موندونکي عوایدو یا د سایر طلبات په نامه درجېږي. لکه د کرایې عواید، سود اود اسې نور.

ممکن چې تحقق موندونکي عواید د وخت د تیریدو له امله زیاتوالی ومومي او یا ممکن د خدماتو د تر سره کولو له امله منځ ته راشي، چې تراوسه پورې نه په لاس راغلي او نه ټول شوي دي، نوځکه دغه معاملات چې ورځني معاملات ندې، په حساباتوکې نه ثبتېږي.

تعدیلې معاملې د طلباتو د ښکاره کولو مستلزمې دي، چې په بیلاس شپټ کې شتون لري او دغه طلبات د عوایدو د هغې څانګې ښکارندوی دي چې په حاضره دوره کې نه دي ترسره شوي. تعدیلې معاملې د تحقق موندونکو عوایدو د شتمنۍ د حساب او دکرېډټ زیاتولولپاره د عوایدو په حساب کې تر سره کېږي.

مثلاً: د ۱۳۸۸ کال د میزان په میاشت کې د اعلانونو نمایندګي ۲۰۰۰۰ افغانۍ د اعلانونو

د خدماتو د ترسره کولو په مقابل کې خپلې کړې دي، اما تراوسه پورې یې په نغدې ډول له پیرودونکو څخه نه دي ترلاسه کړې او د میزان تر ۳۰ نیتې یې ترلاسه کوي، خو په حسابونو کې یې د عوایدو په توګه نه درجیږي او معامله یې په لاندې ډول ده.

حسابي جملې

د ټولو طلباتو لپاره د خدماتو له عوایدو څخه ۲۰۰۰۰ افغانۍ

د لیجر دفترونه:

D	خدماتي عواید	C
20000 په ګټه او زیان		1-20000 طلباتو ته

D	ټول طلبات	C
1-20000 د خدماتو له ګټې څخه		20000 د ختم بیلانس

د ټولو طلباتو د حساب تفاوت د اکتیف بیلانس خواته لیږدول کیږي، ټول طلبات دا ښیي چې ښایسته ګي له پیرودونکو څخه په کومه اندازه پور لري.

او په نوي کال (نوي دوره) کې چې کله ښایسته ګي د خپلو اعلانونه عواید په لاس راوړي؛ نو په دې صورت کې حسابي جملې او د لیجر دفترونه کولای شو په لاندې ډول ترتیب کړو.

حسابي جملې

۱- د کسې لپاره له ټولو طلباتو څخه ۲۰۰۰۰ افغانۍ، د لیجر دفترونه یې په لاندې ډول دي.

D	ټول طلبات	C
1-20000		2-20000 د کسې لپاره

D	کسه	C
2-20000 له ټولو طلباتو		

B: تحقق موندونکي لگښتونه (نور پوروري) (ACCURED Expense): هر کله چې يوه تصدي له خپلو لگښتونو څخه يوه برخه په يوه دوره کې ادا نکړي؛ نو په دې صورت کې د تحقق موندونکو لگښتونو او يا د ټولو پورورو په اړه خبرې کيږي. لکه د ربح مصارف او د کارگرانو د اجورې او معاش مصارف. تحقق موندونکي مصارف لکه تحقق موندونکي عوايد منځ ته راځي. په حقيقت کې تحقق موندونکي لگښتونه د يوې کمپنۍ په حساب کې د يوې بلې کمپنۍ تحقق موندونکي عوايد وي.

مثلاً: د يوې کمپنۍ د اعلانونو د ټاکنېدو گټه تحقق موندونکي عوايد، د ۲۰۰۰ افغانو په لگښت تحقق موندلی او د پيږدونکي په حساب کې چې خدمات يې نه وي ترلاسه کړي، موجود وي.

دويم مثال: کله چې يوه تصدي د مالياتو لگښتونه د ۲۰۰۰ افغانو په ارزښت ادا نکړي او د مالياتو محاسبه په نغدي ډول ادا شوې نه وي، خو بيا هم دغه لگښتونه بايد د همدې دورې د گټې او زيان حساب ته وليږدول شي، ځکه چې د همدې دورې اړوند دي. همدارنگه د هغو لگښتونو د پيژندنې لپاره چې د اوسنۍ دورې په لړ کې منځ ته راغلي مهم دي. د دې معاملې حسابي جملې په لاندې ډول دي:

۱- د مالياتو د لگښتونو لپاره له ټولو پورورو څخه د تحقق موندونکو لگښتونو ۲۰۰۰ افغانۍ د دې معاملې د لیجر دفترونه په لاندې ډول ترتيبیږي:

د ټولو د اړینو پسیف تحقق	
D	C
	1-2000
	د مالياتو د لگښتونو لپاره

D	C
د مالياتو لگښتونه	
1-2000	
تحقق موندونکي لگښتونه	

د دغې تعديلي معاملې له درج کولو وروسته د پورورو په نورو حسابونو کې د مالياتو د لگښتونو حساب ډېر ښودل کيږي.

د دې تعديلي معاملې له درجولو وروسته د ټولو پورورو په حساب کې د مالياتو د مخارجو حساب زيات ښودل کيږي.

کله چې تصدي ماليات په نغدي ډول ادا کړي؛ نو په دې صورت کې د دفترونو حسابي جمله

داسې ترتيبېږي:

حسابي جمله: تحقق موندونکي لگښتونه:

۱- ټولو پوروروته له کسې څخه ۲۰۰۰ افغانۍ

تحقق موندونکي لگښتونه		C	D
2-2000 له کسې څخه		AB-2000	
0		0	

کسه		C	D
AB-10000		2-2000 د تحقق موندونکو لگښتونو لپاره	
0		0	

د عوايدو لپاره تعديلي معاملې او تحقق موندونکي لگښتونه په لاندې جدول کې ښودل شوي دي.

تعديلي يا تصفيوي معاملات

تحقق موندونکي عوايد euneveR deurccA				ټول طلبات	
C		D		پورونه	
تعديلي معامله (+)		عوايد		تعديلي معامله (+)	

تحقق موندونکي لگښتونه Accured Revenue				ټول پوروري	
C		D		لگښتونه	
تعديلي معامله (+)		پوروري		لگښتونه	

۲- د معاملاتو د تعديل اړتيا: لکه څنگه چې مخکې يادونه وشوه، د بدهي او شتمنيو سم او مناسب ثبت، د تعديلي معاملو واقعي راپور او په ټاکلي وخت کې په بيلانس شپټ کې د سرمايې

ثبت او همدارنگه د تصدی د نتیجې د مناسب تشخیص او تثبیت سربېره گټې او تاوان په حساب کې (گټه او تاوان) شوني کوي، نوښتاً دمعاملاتو د تعدیل اړتیا په هره تصدی کې د دورې په پای کې یو ضروري او حتمي کار دی، چې باید عملي اوترسره شي.

هغه معاملات چې د کال په جریان کې تعدیل ته اړتیا لري عبارت دي له:

وسایل او اثاثیه (supplies)

په یوه تثبیت یا Business کې مختلف لوازم او وسایل کارول کېږي. د بېلگې په توګه یوه اعلانونکې تصدی ممکن د وسایلو او اشتهاراتي لوازمو لکه د ګراف کاغذونه، ویديويي فلمونه او د لویو پوسترونو او داسې نور وسایلو درلودونکي وي. کله چې وسایل او لوازم تهیه کېږي؛ نو د شتمنۍ د یوه قلم په توګه ثبتېږي او د فعالیت د تر سره کولو پر مهال یوه برخه په بشپړه توګه مصرفېږي؛ نو د وسایلو د حساب او د وسایلو د لګښتونو ترمنځ باید یو مشخص توپیر شتون ولري او لګښتونه، وسایل او لوازم په یوه دوره کې ونډول شي.

مثلاً: یوه اشتهاراتي کمپني د سرطان په ۵ نېټه د ۲۵۰۰۰ افغانیو په ارزښت اشتهاراتي وسایل اخلي او د سرطان په ۳۱ نېټه د ۱۰۰۰۰ افغانیو په ارزښت اوس هم وسایل شتون لري. نو د اثاثې واقعي لګښتونه ۱۵۰۰۰ افغانۍ دي، یعنې ۲۵۰۰۰ - ۱۰۰۰۰ = ۱۵۰۰۰

حسابي جملې:

د اثاثې د وسایلو لپاره له کسې څخه ۲۵۰۰۰ افغانۍ.

د وسایلو له لګښتونو څخه ۱۵۰۰۰ افغانۍ.

د لیجر دفترونه یې په لاندې ډول دي:

D	C
د وسایلو لګښتونه	
2-15000	S,15000

D	C
اشتهاراتي وسایل	
1-25000	د وسایلو لګښتونه
له کسې څخه	2-15000
	S,10000
	موجودی

D	کسه	C
AB 40000		1-25000 د اختیاراتي مسایلو لپاره

لکه څرنگه چې معامله له تعدیل وروسته لیدل کیږي ، د وسایلو موجودي ۱۰۰۰۰ افغانۍ او د لگښتونو وسایل ۱۵۰۰۰ افغانۍ دي، په هغه صورت کې چې تعدیل نه رامنځته کیږي ، د سرطان د میاشتي لگښتونه کم لیدل کیدل اوددې دورې خالص عواید د ۱۵۰۰۰ افغانیو په ارزښت زیات لیدل کیدل او همدارنگه د شخصي شتمنۍ او پانګې حساب هم د ۱۵۰۰۰ افغانیو په ارزښت د سرطان په ۳۱ نېټه په بیلانس شپټ کې لوړ معلومیدل.

بیمه Insurance

ډېرې کمپنۍ بېلابېلې بیمې لکه د اورسوزونې بیمه، د سوداګریز مال د غلا بیمه، د ترافيکي پېښو بیمه او داسې نورې لري.

د بیمې د محافظت مصارف د حق البیمې د مخکې ورکړې په واسطه تشخیص کیږي. د حق البیمې موده معمولاً یو کال یا ډیره وي، هر کله چې یوه کمپنۍ حق البیمه ورکوي، د شتمني د (بیمې مخکې ورکړې) په حیث هغه ثبتي او د دورې په پای کې د حساباتو د تړلو پر مهال اړینه ده، تر څو د بیمې د لگښتونو د تشخیص لپاره د بیمې د لگښتونو حساب ډېټ شي، او د بیمې د مخکې ورکړې حساب کړیدې شي.

مثلاً: د سرطان په څلورمه نېټه ۶۰۰۰ افغانۍ د اور لګېدنې حق البیمه ورکوي، د یو کال لپاره د خسارې جبران د سرطان د میاشتي له لومړۍ نېټې څخه پیلېږي او د بیمې میاشتي لگښتونه ۵۰۰ افغانۍ دي چې د روان کال د ۹ میاشتو لگښتونه ۴۵۰۰ افغانۍ کیږي. حسابي جملې او د دې معاملې د لیجر دفترونه په لاندې ډول دي.

حسابي جملې:

- ۱ - له کسې څخه د مخکې ورکړې د لگښتونو لپاره ۶۰۰۰ افغانۍ.
- ۲ - د مخکې ورکړې لگښتونو څخه د بیمې د لگښتونو لپاره ۴۵۰۰ افغانۍ ($45000 = 500 \times 9$)

د لیجر دفترونه:

D	کسه	C
AB 40000	1-6000 S,34000	
40000	40000	

D	د بیمې راتلونکي لگښتونه	C
1-6000	2-4500 د ختم بیلانس S,1500	
6000		

D	د بیمې لگښتونه	C
2-4500	S,4500 په ګټه او زیان	
4500	4500	

کله چې تعدیل رامنځته نه شي، د دورې په پای کې ۴۵۰۰ افغانۍ لگښت کسر او صافه ګټه ۴۵۰۰ افغانۍ ډېره شودل کیږي او همداراز په بیلانس کې شخصي پانګه او شتمني د ۴۵۰۰ په ارزښت زیاته شودل کیږي.

ب: د تحقیق موندونکو عواید او مصارفو د معاملو تعدیل ته اړتیا (ټول پوروي او ټول طلبات)

۱- **تحقق موندونکی سود (Accured Interest)** ; په یوه تصدی کې تحقق موندونکی سود، له تصدی څخه د باندې اشخاصو د ګټې یا پانګې اچونې څخه عبارت دی. چې وخت یې پوره شوی، خو تادیه شوی نه دی. د دې معاملې د ثبت او تعدیل طرز د لاندې بیلګې په واسطه څرګندیږي:

نماینده ګي د یوه پور سند چې نسبتاً اوږد مهاله وي، د ۵۰۰۰۰ افغانیو په ارزښت امضاء کوي، چې د ۱۲٪ د سود نرخ دی. د سود پیسې چې له دې مبلغ څخه حاصلیږي په دریو لاملونو پورې تړلي دي:

۱ - د پیسو اسمي ارزښت چې ورکړل شوي.

۲- د سود نرخ.

۳- د قرض موده

بنا میاشتنی سود په دې مثال کې ۵۰۰ افغانۍ دی، چې په لاندې ډول ارزول کېږي:

د سود پیسې 500	=	د تعویض شوې پانګې موده	*	د کلني سود نرخ 12	*	د اسمي پیسو ارزښت 5000
-------------------	---	---------------------------	---	----------------------	---	------------------------------

$$AF \ 50000 \times 12\% \times 1/12 = 500 \ AF$$

او یا $\frac{50000 \times 12 \times 30}{100 \times 360} = 500$ یوه میاشتنۍ ربح

میاشتنی سود ۵۰۰ افغانۍ، د دریو میاشتو سود (۱۵۰۰ = ۳ × ۵۰۰) ۱۵۰۰ افغانۍ دی، د یوې میاشتې په موده کې د وروستۍ دورې د تحقق موندونکو لګښتونو تعدیلي معامله په لاندې ډول ده:

حسابي جملې: د مخکې ورکړې (پیش پرداخت) وړ سود څخه د سود د لګښتونو لپاره (ټول پوروي) (۵۰۰ افغانۍ).

د سود د لګښتونو له ټولو پورويو څخه ۵۰۰ افغانۍ

D	C
	د ورکړې وړ سود (ټول پوروي)
	4/ 31
	500

D	C
	د سود لګښتونه
4 / 31	
500 له سود څخه د ورکړې وړ	

د سود حساب، د پور حساب د مخکې ورکړي یو حساب دی او د پور د حساب په بدل کې ورڅخه ګټه اخیستل کېږي، تر څو په یو طرف کې د سود یوه اندازه را وښيي او په بل طرف کې پور تشخیص کړي. په دې صورت کې چې تعدیلي معاملې رامنځته شوي نه وي، پورونه او د سود لګښتونه کم ښودل کېږي او له شخصي پانګې او سوچه ګټې څخه ډېر ښودل کېږي.

تحقق موندونکي معاشات Accured Salaried

د مامورينو د معاشاتو ځينې ډولونه د خدماتو له ترسره کيدو وروسته ادا کيږي.

د مثال په ډول: د اعلانونو (اشتهارات) په نښاندو کې د کارگرو مزدوري او معاش د سرطان د مياشتې په ۲۸ نېټه ورکول کيږي او که په جنټري کې وليدل شي چې ۳ کاري ورځې د سرطان په مياشت کې د مزدورۍ او معاش باقي پاتې دي او دغه درې ورځې معاش د تحقق موندونکو لگښتونو په توگه پيژندل کيږي، که ورځنۍ معاش ۲۰۰ افغانۍ وي، د ۶۰۰ افغانيو په ارزښت د کارگرو درې ورځنۍ معاش په لاندې ډول تعديلېږي:

حسابي صورت: د مزدورۍ د لگښتونو لپاره له مخکې ورکړي مزد څخه ټول پوروي د ۶۰۰ افغانيو په ارزښت.

C	D	د ورکړې وړ سود
		4 / 31
		600

C	D	د سود لگښتونه
		31/4
		600

د محاسبوي پړاوونو کړنلارې

که په دې کې تعديلي معاملې نه وي رامنځته شوي، د مزد او معاش د لگښتونو حساب او پورونه په لاندې ۸ پړاوونو کې خلاصه کيږي.

د ۶۰۰ افغانيو په ارزښت کم ښودل او د شخصي پانگې او سوچه گټې حساب ۶۰۰ افغانۍ زيات ښودل.

۳ - مشکوک طلبات: د عوايدو او لگښتونو سمه او مناسبه پرتله د مشکوکو طلباتو د ثبت مسئلې د لگښتونو په توگه ده او همدارنگه د طلباتو سمه ارزونه دا ايجابوي، تر څو د غير قابل طلباتو حصول مشخص او وروسته دا په اثبات رسېږي چې د غير قابل طلباتو فيصدي په کومه اندازه ده او له بله لوري اقتصادي حالت او د طلباتو موده هغه عناصر دي چې د مشکوکو

طلباتوپه تخمین کې رول لري.

د موضوع دروېسانتیا لپاره فرض کړئ چې مشکوک طلبات ۱۶۰۰۰ افغانۍ دي او تعدیلي معامله یې په لاندې ډول ده.

D	C
د طلباتو استهلاك	
16000 د طلباتو تصحيح	

D	C
مصصح طلبات	
	16000 د استهلاك طلباتو

د محاسبوي مرحلو طرزالعمل

محاسبوي مرحلې په لاندې اتو مرحلو کې خلاصه کيږي:

۱ - د معاملاتو ژورنال جوړونه: په عمومي ژورنال کې د معاملاتو ثبت لکه څرنگه چې تاريخي شتمني ده، ثبتيږي.

۲ - د ثبت شويو عددونو لېږدول، ډېرول او کمول له عمومي ژورنال څخه د هغه اړوندو حسابونو ته د حساباتو د تخفيف په خاطر.

۳ - د آزمایښتي بیلانس تهیه کول: د حسابونو د زیاتولو او کمولو د ثبت تعادل.

۴ - د حسابي دورې د ختمېدو د حسابونو صحیح جوړونه: د تصحیحاتو د ثبت د موسودې قضیه په عمومي ژورنال کې او حسابونو ته د هغه لېږدونه.

۵ - د تصحیح یا تعدیل شوي آزمایښتي بیلانس تهیه: د دویم ځل لپاره تهیه کول د زیاتونې د ثبتولو تعادل.

۶ - د مالي گټې او زیان د حساب د تهیه صورت:

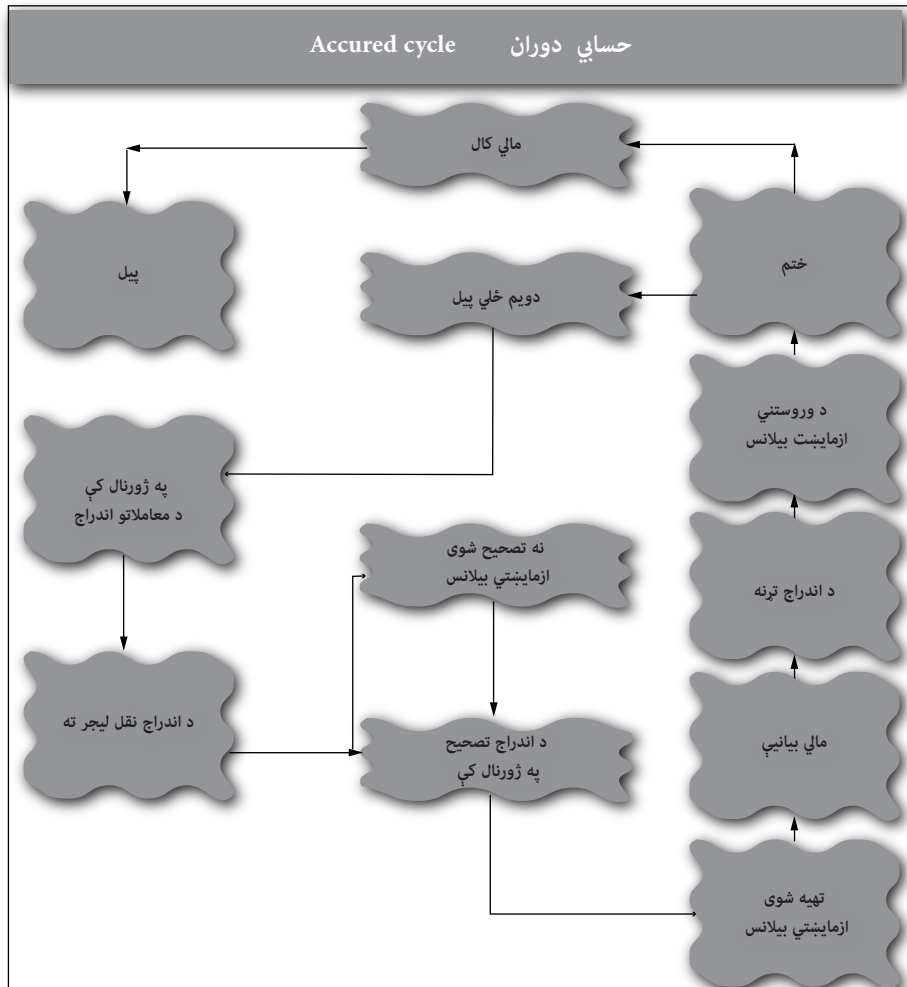
- د عوایدو د حساب صورت د یوې دورې د فعالیت پایلې ښيي.
- د پانگې د حساب صورت د مالک د حق بدلونونه په شتمنۍ کې د یوې دورې په جریان کې ښيي.

۷ - د دورې د پای د حسابونو د تړنې او ثبت لېږدول: د حسابونو تړنه د دې څرگندونه کوی چې د لگښتونو او عوایدو د حساب شخصي برداشت ثبت ته چمتو اود راتلونکې دورې وقایعوته حسابي کړي او همدارنگه د حسابونو تړل د سوچه گټې او زیان لېږدول دمالک د پانگې

حساب ته لاره اواروي.

۸- د وروستي ازمایښت د بیلانس تهیه کول: په دي مرحله کي ډاډ ترلاسه کیږي چې د وروستيو حسابونو پاتي شوني د حسابونو له ترنې څخه بیلانس ته لیږدول کیږي .

البته دغه مطلب د ورک شیت په پاڼه کې یو ځای شوی، چې وروسته به په پشپړ ډول بیان شي..

د محاسبوي کړنلارې پلي کول د یو شرکت د بیلانس له پای ته رسیدنې څخه په گټې اخیستنې سره او هغه معاملې چې د حسابي دورې په لړ کې رامنځته کیږي، په لاندې ډول یې په پام کې نیسو:

د احمد شاکر سوداگریز شرکت پای ته رسېدلی بیلانس په نېټه

Acctive	Passive
ثابتي شتمني- مير	شخصي پانگه 329000
100000 تجهيزات	ټول پورونه تحقق موندونكي لگښتونه 4000
گرځنده شتمني :	ليږدوونكي پيسېف: د لگښتونو مخکي
20000 مال	ورکړه 1000
7000 کسه	داينين 10000
120000 بانکي شتمني	
2000 د مخکې ورکړې لگښتونه	
3000 تحقق موندونكي عوايد (ټول طلبات)	
344000 = 344000	

هغه معاملې چې د دورې په لړ کې را منځ ته شوې دي په لاندې ډول دي:

- په تيرکال کې تصدي د بيمې لگښتونه د وړاندینې (پيشکي) په توگه ۲۰۰۰ افغانۍ تاديه کړې وې. چې په نوي کال کې يې نېټه سرته ورسیده.

- په تير کال کې يو شخص د کرايې له درکه ۳۰۰۰ افغانۍ له تصدي څخه پورورۍ وۀ په نوي کال کې يې نوموړې پيسې د بانکي ليږدونې په واسطه ترلاسه کوي.

- يوې تصدی په تېر کال کې د خپلې قرضې گټه چې له ۱۰۰۰ افغانیو څخه ډېره وه په پېشکي ډول په لاس راوړه چې په نوي کال کې د هغې موعده پوره شويدي .

- تصدي په تيرکال کې د معاشونو له درکه ۴۰۰۰ زره افغانۍ پورورې وه چې اوس دغه پيسې د بانکي ليږدونې له لارې ورکوي.

- په نغدي توگه ۱۵۰۰ افغانۍ نغدي مزد ورکول کيږي.

- تصدي ۳۰۰۰ افغانۍ په نغدي توگه کمیشن ترلاسه کوي.

- تصدي په ۱۲۰۰۰ افغانیو په نغدي توگه مال پلوري .

- د ۱۰۰۰۰ افغانیو په قیمت د امتعې وروستۍ موجودي د موجود عمل په واسطه تثبیت کيږي.

د پای (اختتامیه) معاملې

- د تهيې له قيمت څخه په غير مستقيمه توگه ۱ % د تعمير استهلاك
- په غير مستقيمه توگه د تهيې له قيمت څخه ۱ % د تجهيزاتو استهلاك.
- هغه مزد چې په پنځمه معامله کې ورکړ شوی د روان کال د حوت مياشتې پورې اړه لري، چې د راتلونکي کال د ثور ۳۱ نېټې پورې دوام مومي.
- هغه کمیشن چې په ۶ معامله کې حاصل شوی د روان کال د دلوې له مياشتې څخه د راتلونکي کال د جوزا تر ۳۱ نېټې پورې دوام لري.
- يو څوک د کرایې له امله ۵۰۰۰ افغانۍ د تصدۍ پورورۍ دی.
- يو څوک د ماليې د نه ورکولو له امله د تصدۍ ۵۰۰ افغانۍ پورورۍ دی.

A: د ژورنال د دفتر تهيه او ترتيب کول:

شمېره	نېټه	تفصيلات	l/f	دېټ	کريډيټ
۱	11/29	د بيمې لگښت		2000	
		له مخکې ورکړې (پيش پرداخت) څخه			2000
		د مخکې ورکړې نېټه پای ته ورسېده			
۲	11/29	بانکي شتمنۍ ته		3000	
		له تحقق موندونکو عوايدو څخه (ساير طلبات)			3000
		د بانک له لارې د تېر کال کرایه ترلاسه شوه			
۳	11/29	د عوايدو وړاندې موندنې (پيش دريافت) ته (پسيف اتصالي)		1000	
		د ربح له حاصل څخه			1000
		د تصدۍ د ربحي د موندنې نېټه پای ته ورسېده			
۴	12/5	تحقق موندونکو لگښتونو ته (ټول داينين)		4000	
		له بانک څخه			4000
		د بانک له لارې د تېر کال د معاشونو ورکول			

	1500		د مزد لگښت ته		
1500			له کسې څخه	12/20	۵
			په نغدي توگه مزد ورکړ شو		
	3000		کسې ته		
3000			د ارزونې له حاصل څخه	12/25	۶
			د کپن حاصل نقد لاسته راغی		
	12000		کسې ته		
12000			د امتعې له پلورنې څخه	12/28	۷
			په نغدو باندې امتعه وپلورل شوه		

B: د لیجر دفترونو ته د معاملاتو لیردول او تجزیه:

D	کسه	C
AB-7000 6-3000 د کمیشن له حاصل څخه 7-12000 د امتعې له پلورنې څخه		د لگښت مزد S-15000 د پای بیلانس S,20500
22000		22000

D	بانکي شتمنۍ	C
AB 12000 2-3000 نور طلبات (غوښتنې)		نور پوروړي 4000-4 11000-s د پای بیلانس
15000		15000

D	تحقق موندونکي عواید (نور طلبات)	C
AB3000		بانکي شتمنۍ 3000-2 0-s
3000		3000

D	C
د اکتیف + لگښتونو مخکې ورکړه	
AB-2000	د بیمې لگښت ته 1-2000 0-s
2000	2000

D	C
د عوایدو د مخکې ورکړې (پیش پرداخت) انتقالی پسیف	
3- 1000 د ربحې حاصل	AB-1000 S,0
1000	1000

D	C
د امتعې اخیستل	
AB-20000	10000 د پلورل شوې امتعې قیمت 10000 S - د پای بیلانس
20000	20000

D	C
تحقق موندو نكي لگښتونه	
4-4000 له بانک څخه	AB4000 S,0
4000	4000

D	C
د امتعې پلورل	
10000 د امتعې د اخیستنې قیمت S-8000 د پلورنې حاصل	7- 12000 کسې ته
12000	12000

ربح

D	C
تحاصل	
S,1000 گټه او تاوان	3-1000 انتقالی پسیف
1000	1000

D	C
1-2000 انتقالي اکتيف	S,2000
2000	2000

D	C
5-1500 له کسې څخه	گټه او زیان S-1500
1500	1500

D	C
S-3000 گټه او زیان	6-3000 له کسې څخه
3000	3000

D	C
AB -100000	S-100000 د پای بیلانس
100000	100000

D	C
AB-200000	S,200000
200000	200000

ازمایښتي بیلانس (Trail Balance)

ازمایښتي بیلانس د حسابونو لېست او هغه بیلانسونه دي؛ چې په یوه حسابي دوره کې ترتیب کیږي. د ازمایښتي بیلانس مهم هدف دا دی چې لیجر ته د ژورنال له لیرد وروسته د حسابونو ریاضیکي ډېټ او کریدټ ښيي همداراز دغه بیلانس هغه غلطۍ او تېر وتنې چې په ژورنال کې ثبت شوي او لیجر ته لیردول کیږي، روښانه کوي او سربېره پردې د مالي راپور د جوړولو لپاره کتور وي.

شرکت دغو ټکو ته په کتو سره تهیه شوی ازمایښتي بیلانس په لاندې ډول وړاندې کوي:

د نا تصحیح شوي ازمایښتي بیلانس تهیه او ترتیب.

د حسابونو نوم د بیلانس حسابونه	L/F صفحه لیجر	کریډیټي پیسې	ډیټي پیسې
تعمیر			200000
تجهیزات			100000
امتعہ			20000
کسه			20500
بانکي شتمني			11000
پانگه		329000	
پوروړي		10000	
د عوایدو او لگښتونو حسابونه			
د امتعې پلورل		12000	
د ریچې حاصل		1000	
د کمیشن حاصل		3000	
د بیمې مخارج			2000
د مزد مخارج			1500
مجموعه		345000	345000

D: د معاملاتو تعدیل او پای ته رسونه:

د تعمیر استهلاك ۱ % په غیر مستقیم ډول د ثبت د میتود د تهیه کولو له میتود څخه.

د تعمیر قیمت ۲۰۰۰۰۰ افغانۍ

۱ % د استهلاك فیصدي

$$\text{د تعمیر د استهلاك سلنه} = \frac{200000 \cdot 1}{100} = 2000 AF$$

د استهلاك پیسې په لاندې توگه اړوندو حسابونو کې درج کیږي:

حسابي صورت: د استهلاك له مصحح څخه د استهلاك مخارجو ته ۲۰۰۰ افغانۍ.

D	C
21/12 2000 د تعمیر تصحیح	S-2000 په گټه او زیان کې
2000	2000

D	C
S-2000 د پای بیلانس	29/12 2000 د تعمیر د استهلاك مخارج
2000	2000

B: د تجهیزاتو استهلاك ۱٪ د تهپي له قيمت څخه د ارزونې میتود په غیر مستقیم ډول سره.
د تجهیزاتو د تهپي قيمت ۱۰۰۰۰۰ افغانۍ.

د استهلاك فیصدي ۱٪

$$\frac{100000.1}{100} = 1000 AF \text{ د تجهیزاتو د استهلاك فیصدي}$$

اړوندو حسابونو کې د استهلاك پیسې په لاندې ډول درج کیري:

- په حسابي صورت کې د ژورنال دفتر: د تجهیزاتو له استهلاك څخه د مخارجو استهلاك ته ۱۰۰۰ افغانۍ.

د لیجر دفترونه:

D	C
1000 مصحح تعمیر	S-1000
1000	1000

D	C
S-1000	د تعمیر استهلاك 1000
1000	1000

C: هغه مزد چې په پنځمه معامله S کې ۱۵۰۰ افغانۍ پرداخت شوی و د روان کال د حوت دمیاشتې څخه د راتلونکي کال د غويي د میاشتې تر ۳۱ پورې دوام لري.

دغه معامله په لاندې ډول تعدیل او په اړوندو دفترونو کې درج کیري:

D	C	تفصیلات
1000	1000	د لگښت مخکې ورکړې (پیش پرداخت) ته (انتقالي اکتیف) د مزد له مخارجو

د اکتیف لګښت مخکې ورکړه (پیش پرداخت)		د مزد مخارج	
C	D	C	D
29/12 C-1000 د مزد له مخارج څخه	S,1000	29/12 S-15000 C-1000 له اتصالی اکتیف څخه گټې او تاوان ته S-500	1500
1000	1000	1500	1500

D: هغه کمیشن چې په شپږمه معامله کې ۳۰۰۰ افغانی حاصل شوی و د جاري کال د سلواغې اوکب په میاشتو پورې اړه لري او د راتلونکي کال د غبرگولي میاشتې تر ۳۱ نېټې پورې دوام کوي، چې دغه معامله په لاندې ډول ده:

په حسابي حالت کې: د مخکې ورکړې عواید (اتصالي پسیف) د کمیشن حاصل ته ۱۸۰۰ افغانۍ.

د عوایدو مخکې ورکړه انتقالي پسیف		د حاصل کمیشن	
C	D	C	D
D- 1800 د حاصل کمیشن ته	S-1800 د پای بیلانس	D-1800 د حاصل کمیشن څخه S-Fi 1200 په گټه او زیان کې	6-3000 له کسې نه
1800	1800	3000	3000

E: یوڅوک د کرایې له امله ۵۰۰ افغانۍ د تصدۍ پوروري دی، چې دغه معامله په لاندې ډول په اړوندو حسابونو کې درج کېږي:

په حسابي حالت کې: تحقق موندونکو عوایدو ته (نورې غوښتنې) د کرایې له حاصل څخه ۵۰۰۰ افغانۍ.

تفصیلات	C	D
تحقق موندونکو عوایدو ته د کرایې له حاصل څخه نورو غوښتنو ته	5000	5000

د نورو غوښتنو تحقق موندونکي		د کرایې له حاصل څخه	
D	C	D	C
E-5000	29/12	29/12	E-5000
د کرایې له حاصل څخه	S-5000 د ختم بیلانس	S-5000	په ګټه او زیان
5000	5000	5000	5000

F: تصدي د مالیاتو د نه ورکولو له امله ۵۰۰ افغانۍ پورې ده، دغه معامله په لاندې ډول تعدیل شوې او په اړوندو حسابونه کې درج کېږي.

حسابي حالت: د مالېي مخرجونه له تحقق موندونکو لګښتونو څخه (نورو پورونو ته)

د نورو پوروو تحقق موندونکي		د مالېي لګښتونه	
D	C	D	C
S-500	29/12	F-500	S-500
د ختم بیلانس	F-500	29/12	په ګټه او زیان
	د مالېي لګښتونه	نورو پوروو ته	
500	500	500	500

دغه معاملې چې وروسته ازماينستي بیلانس او وورک شیت ته وړل کېږي، په لاندې شکل په حسابونو کې درج کېږي:

D: په یووالي (توحیدي) ډول له تعدیل وروسته ژورنال ته د معاملاتو اندراج (تصحیح)

د حسابونو نوم	ډېټ	کریډټ
A د تعمیر د استهلاك مخرجونه د تعمیر د استهلاك مصحح	2000	2000
B د تجهیزاتو د استهلاك مخرج د تجهیزاتو د استهلاك تصحیح	1000	1000
C-د لګښتونو مخکې ورکړه (اکتيف انتقالي) د مزد مخرج	1000	1000

1800	1800	D: د کمیشن حاصل ته د عوایدو له مخکې ورکړې څخه (پسیف انتقال)
5000	5000	E: تحقق موندونکي عواید (نورې غوښتنې) د کرایې له حاصل څخه
500	500	F: د مالې له مخارجو څخه د تحقق موندونکو عوایدو څخه (نور پورونو)

دغه تعدیل شوې معاملې د ورک شپې د تعدیلاتو ستونونو ته لېږدول کېږي، هغه حسابونه چې د تعدیلي معاملاتو له امله اغیزمن شوي، مخکیني آزمایشي بیلانس کې شتون نه لري او د آزمایشي بیلانس ستونونه په کې درج کېږي او وروسته له هغه څخه د تعدیلاتو ستونونه درج کېږي او متوازن حالت غوره کوي.

E: تعدیل شوي آزمایشي بیلانس (Adjusting Trail Balance)

وروسته له هغه چې ټولې تعدیل شوې معاملې په ژورنال او لیجر کې ثبت شي، یو بل آزمایشي بیلانس ترتیبېږي، چې هغه د تعدیل شوي آزمایشي بیلانس په نامه یادېږي. دغه آزمایشي بیلانس د ټولو حسابونو د ارقامو بیلانسونو په ګډون هغه بیلانسونه چې د دورې په لړ کې تعدیل شوي، ښيي. د دې آزمایشي بیلانس د ترتیب موخه دا ده، چې د ټولو هغو مالي معاملاتو اغیزې وښيي چې په مالي دوره کې منځ ته راغلي او یا څرګندې شوې وي.

د شرکت آزمایشي بیلانس په لاندې بڼه ترتیبېږي:

دغه آزمایشي بیلانس د شرکت له لوري په ۲۹۱۱۲ تاریخ تصحیح کړل شوی.

D	C	Life	د حسابونو نوم
200000			تعمیر
100000			تجهيزات
10000			امتعته
20500			کسه
11000			بانکي شتمني
1000			د انتقالي اکتیف دمصارفو مخکې ورکړه

5000			تحقق موندونکي عوايد او ټولې غوښتنې (طلبات)
	329000		پانگه
	1800		د انتقالي پسیف د عوايدو مخکي ورکړه
	500		د ټولو پوروو تحقق موندونکي لگښتونه
	10000		پوروو
	3000		د تجهیزاتو او تعمیر د استهلاك مصحح
			د عوايدو او لگښتونو حسابونه
	2000		دپلورني حاصل
	1000		د سود حاصل
	5000		دکراپي حاصل
	1200		د کمیشن حاصل
2000			د بیمې مخارج
500			د ماليې مخارج
500			د مزد مخارج
3000			د تجهیزاتو او تعمیر د استهلاك مخارج

۱. د حساباتو تړل (closing)

هغه پروسه چې په عمومي ډول د موقتي حسابونو (Tompson) لپاره د مالي دورې په پای کې پکار اچول کیږي، د حسابونو د پروسې د تړنې تر عنوان لاندې یادېږي. دغه پروسه حسابونه د راتلونکې دورې لپاره آماده کوي.

په دې پروسه کې د ټولو عوايدو اومصارفو د حسابونو بیلانس (د گټې او تاوان اقلام) یوه جلا انتقالي حساب ته چې د سوچه پایلې د حساب په نامه یادېږي، لیږدول کیږي.

دغه حساب د مالي دورې په پای کې ترتیبیږي. په دې حساب کې د دورې عوايد او لگښتونه یو د بل په مقابل کې راوړل کیږي او هغه سوچه پایله چې د دورې گټه اوزیان ښیي، استخراجیږي. وروسته بیا د شخصي پانگې حساب ته چې په انفرادي او تضامني شکل په تصدیوکې شتون لري او یا د نه ویشل شوې گټې حساب ته په سهامی شرکتونو کې لیږدول کیږي.

د شرکت د عوایدو او لګښتونو حسابونه چې مخکې ترتیب شوي دي کیدای شي په لاندې ډول د ګټې اوتوان حساب ته انتقال او د تصدې سوچه پایله استخراج شي.

D	C
2000 د تعمیراتو د استهلاك مخارج	د کرایې حاصل 5000
1000 د تجهیزاتو د استهلاك مخارج	د کمیشن حاصل 1200
2000 د بیمې مخارج	د سود حاصل 1000
500 د مزد مخارج	د پلورنې حاصل 2000
500 د ماليې مخارج	
S-3200 سوچه ګټه	
9200	9200

D	C
S-332200	AB-32900
	3200 ګټه
332200	332200

شرکت	
A	P
ثابتې شتمنۍ:	332200 شخصي پانګه
200000 تعمیر	د مصارفو د مخکې ورکړې انتقالي پسیف 1800
100000 تجهیزات	د ټولو داینینو تحقق موندونکي مصارف 500
ګرځنده شتمني	داینین 10000
11000 بانک	د تعمیر د استهلاك مصحیح 2000
10000 امتعه	د تجهیزاتو د استهلاك مصحیح 1000
20500 کسه	
5000 تحقق موندونکي عواید	
(نور طلبات)	
1000 د مخکې ورکړې مصارف (انتقالي اکتیف)	
347500	347500

وورک شیت (WORK SHEET)

حسابي چارې د حسابي دورې په پای کې دا ایجابوي، ترڅو آزماینښتي بیلانس، پای موندونکې معاملې، مالي صورت حساب او د گټې او زیان حساب تهیه او ترتیب شي.

له دې امله چې د یوې دورې د پای په معاملو کې ډېر جزیات مطرح وي، نو ځکه غلطې هم په ډېرې اسانۍ سره رامنځته کېږي، یا هرکله چې دغه غلطۍ او تېروتنې په ژورنال او په حسابي دفاترو کې تصحیح نشي، نو وروسته د قناعت وړ پایله په لاس نشي راتلای.

ژورنال او لیجر دواړه د دایمي ثبت اسناد دي، چې ممکن هغه د لاس یا کمپیوټر په واسطه ترتیب شي، له طریقو څخه یوه طریقه چې په اسنادو کې د تېروتنو د ثبت مخنیوی کوي د وورک شیت ترتیب کول دي.

د حسابي دورې په پای کې د ورک شیت په لاسي محاسبوي سیستم کې یوه پاڼه ده، چې د لسو ستونو درلودونکې ده، چې په لاندې شکل کې ښودل شوې ده. د حسابي دورې پای د ټولو اړینو ارقامو د درج او تنظیم په موخه د کار د آسانتیا په خاطر طرحه شوی دی. د ورک شیت ستنې په لاندې ډول دي:

- د نه تصحیح شوي آزماینښتي بیلانس لپاره ستنې.
 - د معاملاتو د تعدیل ستنې.
 - د تصحیح شوي آزماینښتي بیلانس ستنې.
 - د مالي حسابونو ستنې (گټه اوتوان)
 - د بیلانس شیت ستنې.
- ورک شیت د بیلانس شیت د گټې او زیان د حساب په بدل کې نه استعمالیږي، بلکې د معلوماتو د ویشنې او راټولونې غیر رسمي سند او لاره ده، چې د تصدې د مالي حسابونو د جوړولو لپاره ورڅخه گټه اخیستل کېږي.
- د تصدې لپاره د ارزونې د پاڼې جوړونې یو ډاډ، د سمې محاسبې په زمینه کې او یا د حسابونو تهیه له اضافي جزیاتو سره وړاندې کوي.

د خلورم خپرکي لنډيز

- ۱- د تعديلې معاملاتو لپاره د اړتيا په هکله څرگندونې:
د تعديلې معاملاتو ټاکنه ځکه ضروري ده، چې د عوايدو او مخارجو سمه مقايسه د وخت د يوې دورې په لړکي ترسره شوې، نو دهغې دورې پايله بايد په سمې طريقې سره وارزول شي او له بل لوري د حسابي دورې بيلانس شپټ بايد دقيق او سم وي.
- ۲- د محاسبوي پړاوونو کړنلاره:
مهم او اساسي محاسبوي پړاوونه د تعديلې معاملاتو په پام کې نيولو سره عبارت دي له:
 - ۱- د معاملاتو تشخيص او اندازه کول .
 - ۲- په ژورنال کې د معاملاتو ثبت .
 - ۳- ليجر ته د معاملاتو ليرل .
 - ۴- له تعديل څخه وړاندې آزمايښتي بيلانس.
 - ۵- تعديلې معاملات.
 - ۶- له ترتيب او تعديل وروسته د آزمايښتي بيلانس.
 - ۷- د مالي حسابونو تهيه کول.
 - ۸- د کال په پای کې د حسابونو تړل.
- ۳- د ارزونې يا د ورک شپټ پاڼې تهيه کول چې د ۱۰ ستونونو درلودونکي وي.
د لومړي بيلانس لپاره (نه تعديل شوي ، تعديلې معاملات ، دويم آزمايښتي بيلانس (تعديل شوي) دگټې اوزيان حساب او بيلانس شپټ جلا ستنې لري.
د تصدی له دې پاڼې څخه کيدای شي ټولې هغه معاملې چې د مالي حسابونو لپاره ضرور دي، تر لاسه شي.
- دا پاڼه د محاسبې يوه غير رسمي لاره ده، چې دکار د آسانتيا لپاره ورڅخه گټه اخيستل کېږي.

د څلورم څپرکي پوښتنې

لومړنۍ پوښتنې:

د جوزا په مياشت کې په يو طبي خدماتي شرکت کې لاندې معاملې ترسره شوي:

د جوزا په لومړۍ نېټه

دغه طبي شرکت خپل فعاليت د ۲۰۰۰۰ افغانیو په سرمايه پيلوي.

د جوزا په دويمه، د دفتر د تجهيزاتو اخيستل د ۱۷۲۸۰ افغانیو په ارزښت په پور.

د جوزا په څلورمه د کرایې ادا کول د فعاليت د ځای لپاره د ۶۸ افغانیو په ارزښت.

د غبرگولي په پنځمه د اثاثې پیرودل د ۹۱۱۲ نغدو افغانیو په ارزښت.

د جوزا په اتمه د ناروغانو لپاره د ۱۹۶۰ نغدي افغانۍ تر لاسه کول.

د جوزا په لسمه د دفتر د لگښتونو ورکړه په نغدي ډول د ۴۳۰ افغانیو په ارزښت.

د جوزا په څوارلسمه د پیسو د بیل ادا کول د ناروغانو له لوري د طبي خدماتو لپاره د ۵۱۲۰ افغانیو په ارزښت.

د جوزا په اتلسمه د یوه استونکي د پور ورکونه د ۳۶۰۰ افغانیو په ارزښت.

د جوزا په نولسمه شخصي پرداخت یا ادا کول ۳۰۰۰ افغانۍ.

د جوزا په شلمه د هغو د لگښتونو اداکول په نغدي ډول.

معاشات د ۱۴۰۰ افغانیو په ارزښت.

د دفتر متفرقه لگښتونه ۳۳۰ افغانۍ

A: د ژورنال په دفتر کې معاملې ثبتي کړئ.

B: پورتنۍ معاملې په اړوندو لیجرونوکې ثبتې کړئ

C: آزمایښتي بیلانس ترتیب کړئ

دویم ټمږین:

په لاندې ډول د شرکت ازمايښتي بیلانس وړاندې کيږي:

د احمد شرکت د حوت د یویشتمې آزمایښتي بیلانس

د حسابونو نوم	D	C
کسه	1500	
غوښتنې (طلبات)	13000	

1100		د مشکوکو غوښتنو (طلباتو) لپاره تخصیص
	35000	ځمکه
	120000	تعمیر
38400		د تجهیزاتو لپاره راتلونکې فرسایش
	150000	د مخکې ورکړې بیمې حق
70000		د پانګې اچونې برخه
	9000	بهرنې
400000		عواید
82000		د جنس له لارې عواید
200000		د کرایې عواید
8100	54000	د عامه خدمتونو لګښتونه
15400	80000	د معاشاتو مصارف
	24000	د ساتنې او څارنې لګښتونه
815000	815000	مجموع

الف: د دې آزمایښتي بیلانس اقلام لیجرته ولیږئ؟

ب: د پورتنی آزمایښتي بیلانس د ورکړل شویو معلوماتو په پام کې نیولو سره د کلیو تصفیوي معاملاتو لاندیني معلومات ترتیب او په لیجر کې یې ثبت کړئ؟

۱- له تعمیر څخه زموږ د ګټې موده پرته له پاتې ارزښت څخه ۲۵ کاله وړاندوینه (پیشبیني) شوې ده. د فرسایشاتو په ارزولو کې مستقیم خطي میتود په پام کې نیول شوی دی؟

۲- کلي تجهیزات ۱٪ فرسایش کيږي؟

۳- بیمه چې د کال په لړ کې یې می

عاد پوره شوی دی بالغ پر ۳۵۰۰ افغانیو دی؟

۴- هغه عواید چې د کرایې له لارې لاسته راغلي دي د ۱۱ میاشتو اړوند دي او د حوت د میاشتې کرایه تر اوسه پورې لاس ته نه ده راغلې؟

۵- داسې تخمین کيږي چې ۱۵٪ طلبات غیر قابل حصول دي؟

۶- پاتې معاشونه ۳۶۰۰ افغانی پر شرکت باندې پر اوبښتي دي، چې تراوسه پورې نه دي ورکړل شوي؟

۷- شرکت خپلو غړو ته د ۸۹۰۰ افغانیو په ارزښت پیسې رسوي.

۸- تصفیه شوی آزمایښتي بیلانس ترتیب کړئ؟

۹- د ګټې او زیان حساب مالي حسابات او بیلانس شپټ ترتیب کړئ؟

د گټې او زیان حساب

ټولیزه موخه:

د تصدی د نتیجې د تثبیت د عمده وسیلې په توګه له گټې او تاوان څخه د استفادې طرز او ترتیب.

د زده کړې موخې: د دغه څپرکي په پای کې محصلین وتوانېږي چې په دې فصل کې لاندې مهم مطالب زده کړي:

- د گټې او زیان د حساب گټه او محدودیتونه وپېژني.
- د گټې او زیان د حساب د یو مرحله ییز او څو مرحله ییز ترتیب په طرز باندې وپوهیږي.
- د گټې او زیان له حساب څخه په گټې اخیستلو وپوهیږي.

د گټې او زیان حساب او د هغو اړوند معلومات

د گټې او زیان حساب: د گټې او زیان حساب چې اکثراً د حاصلاتو او مخارجو د پور په نامه یادېږي، هغه حساب دی چې په یوه معینه حسابي دوره کې د یوې تصدې د فعالیتونو بریالیتوب او نه بریالیتوب څرګندوي. د پانګې اچونې تصدې او ډېر بنسټونه له دې حساب د گټې له تشخیص، د پانګې اچونې له ارزښت اود هغوی مالي اسبابو له ارزښت څخه چې په پور اخیستل شوي، گټه اخلي. دغه حساب د پانګې اچوونکو او پور ورکوونکو لپاره یوه مرستندویه وسیله ده او هغوی کولای شي، د دغه مبلغ پربنسټ د راتلونکي نغدي جریان د ډاډ گیرنې او نه ډاډ گیرنې په اړه وړاندوینه (پیش بیني) وکړي.

د گټې او زیان د حساب گټې:

دغه حساب د هغو کسانو لپاره چې د یوې تصدۍ یا شرکت مالي راپورجوړوي، د راتلونکي نغدي جریان د وړاندوینې په اړه مرسته کوي.

د مثال په توګه: پانګه اچوونکي او کريدیت ورکونکي له هغو معلوماتو څخه چې د گټې اوزیان په حساب کې شتون لري، په لاندې پړاوونو کې ګټه اخلي.

۱ - د تصدۍ د تیرو فعالیتونو ارزونه: د گټې اوزیان په حساب کې د عوایدو او لګښتونو د مطالعې په واسطه ویلای شو چې په تیرمهال کې یوې تصدۍ یا یوې کمپنۍ څرنګه فعالیت ترسره کړی او همدارنګه کولای شو چې د هغوی فعالیتونه د هغوي له سیالانوسره پرتله کړو.

۲ - د تصدۍ د راتلونکو کړنو د وړاندوینې بنسټ: د تصدۍ د تیرمهال د کړنو په اړه د معلوماتو ترلاسه کول کیدای شي د تصدۍ د راتلونکو فعالیتونو د سرته رسولو لپاره یوه غوره لار وي. خو په تیر وخت کې سل فیصده د تصدۍ بریالیتوب په دې معنی نه دی، چې تصدۍ به په راتلونکي کې هم بریالیتوب ترلاسه کوي. هغه وخت کیدای شي دغه وړاندوینه د ډاډو نه وي او د راتلونکي دورې عواید، حاصلات او نغدي جریان په ښه اوسم ډول سره وړاندوینه شي، چې د تیرې او راتلونکې دورې په اړه یوه نږدې اړیکه د اجرائاتو ترمنځ شتون ولري.

۳ - د تصدۍ د نغدي جریان په اړه د ډاډو د نه شتون او ګواښونو د اندازه کولو لپاره مرستندویه وسیله: د گټې او زیان د حساب د مختلفو اجزاوو لکه عواید، لګښتونه، گټې او زیان په اړه د معلوماتو ترلاسه کول، له یوه لوري د هغوي اړیکې له یوه بل سره پیاوړې کوي او له بل لوري په راتلونکي کې د نغدي جریان یوه ټاکلي حجم ته د نه رسیدلو د خطر (ریسک) ارزونه کوي.

د مثال په ډول: د تحلیل او تجربې په واسطه د عایداتي سرچینو په هکله د یوې تصدۍ اجرائات، چې موقتاً د تصدۍ په واک کې قرار لري، ډېر ګټور دي. ځکه چې خپله اجرائات معمولاً د عوایدو د تحلیل لپاره یو مهم دلیل تلقی کېږي.

نو ځکه د مداومو اجرائاتو پایلې اکثراً د راتلونکو اجرائاتو د پېښېنې لپاره نسبت موقتي اجرائاتو ته، د ډېر اهمیت وړ دي. لنډه دا هغه معلومات چې د گټې او ضرر په حساب کې د عوایدو لګښتونه د گټې او زیان په اړه یې یادونه کېږي. د تصدۍ د مخکې اجرائاتو د ارزونې لپاره یې اهمیت نه دی.

د گټې اوضر د حسابونو محدودیتونه

په دې خاطر چې سوچه گټه یو ډول وي او گڼ شمیر فرضیاتو ته انعکاس ورکړي؛ نو ځکه د گټې او زیان له حساب څخه گټه اخیستونکی باید له دغو محدودیتونو څخه گټه واخلي چې ځینې یې په لاندې ډول دي:

۱ - هغه اقلام چې د اندازې وړ نه دي، په دې حساب کې په پام کې نه نیول کېږي. د گټې او زیان شکل چې فعلاً ترگټې اخیستنې لاندې راځي، له هغو اقلامو څخه دی، چې د لاسته راوړنو په تعین او تشخیص کې رول لري، ممانعت کوي. سربیره پردې چې دغه اقلام د یوې تصدۍ پر اجرااتو باندې د پام وړ اغیزه اچوي.

د مثال په توگه: هغه گټې او زیانونه چې د درک وړ ندي، مثلاً د یوې تصدۍ ارزښت د گټې او زیان په حساب کې نه ثبتیږي. خو په ځانگړي توگه کله چې د هغه ارزښت په بدلون کې ډاډ شتون ونه لري، سربیره پر دې ډېریو کمپنیو لکه (Microsoft, Cisco system) د ډېروالی د پیرونکو د خدمتونو د مارک له نېټه څخه د تولیداتو ښه جنسیت تجربه کړي دی. چې فعلاً یو عمومي روش د داسې ارزښتونو د تشخیص لپاره انکشاف ندی کړی اونه منځ ته راغلی.

۲ - د هغې گټې اندازه چې د مختلفو محاسبوي میتودونو په واسطه پکار وړل کېږي، اغیزمنه کېږي.

د مثال په توگه: یو کمپنۍ د خپلو ثابتو شتمنیو د فرسایش لپاره د فرسایش له نزولي طریقې څخه گټه اخلي، خو یوه بله کمپنۍ د فرسایش له خطي فرسایش څخه گټه اخلي، فرض کړئ نور ټول فکتورونه ثابت یا مساوي دي، د لومړۍ کمپنۍ گټه لږه یا وی سربیره پردې چې کمپنۍ مشابه وي.

۳ - لاسته راټلل د اندازه کولو یا د نفسي قضاوتونو په گټه کې هم رول لري.

د مثال په توگه: یوه کمپنۍ د خپلې شتمنۍ اقتصادي عمر ۲۰ کاله اټکلوي، پداسې حال کې چې نورې کمپنۍ د داسې شتمنیو لپاره اقتصادي عمر ۱۵ کاله په نظر کې نیسي. یا په بل عبارت، یوه کمپنۍ د خپل غیر قابل حصول مستردي او پورونو لپاره د یوشه پیغام فکرک وي، چې هغه د لگښتونو د کمښت او په گټه او زیان کې د عوایدو د زیاتوالي لامل گرځي.

په لنډه توگه ویلي شو هغه ټول محدودیتونه، لگښتونه، لاسته راوړني او زیانونه چې منځ ته راځي او دغه معاملات دگټې او زیان په حساب کې خلاصه کېږي، د گټې او اندازه کولو دغه میتودونه د معاملاتي طریقې په نامه یادېږي.

ځکه چې هدف گټه ده چې زیاتره په فعالیت متکي وي او د یوې دورې په لړکې څرگندېږي.

ګټه کیدای شي په نورو شکلونو کې صنف بندي شي. مثلاً د پیرودونکو په واسطه د تولیداتو اشکال، وظایف، عملیات، له عملیات نه پرته، مداوم او غیر مداوم، منظم او غیر منظم او نور.

د ګټې او زیان په حساب پورې تړلي اقلام چې تشکیل یې عمده عنصرونه تر سره کوي، رسمي تعریفات یې په لاندې ډول دي.

عواید Revenue: د یوې تصدۍ د شتمنیو زیاتوالی، یا د اجناسو د تولیداتو انتقال له مخې د یوې دورې په جریان کې د پورونو ادا کول، مخکې ترسره شوي خدمتونه، یا نور هغه فعالیتونه چې د عمده عملیاتو د تشکیلولو لامل شي د عوایدو په نوم یادېږي.

لګښتونه Expenses: د سیالو وسیلو وتل (خروج) او یا د شتمنیو استعمال او د هغو پورونو منځ ته راتلل، چې د تولیداتو او اجناسو د انتقال له مخې پیرودونکو ته ورکول کېږي، د لګښتونو په نوم یادېږي. همدارنګه هغه خدمتونه چې تصدې مخکې تر لاسه کړي او د پورونو په توګه شتون ولري او یا د ځینو نورو لګښتونو منل چې د فعالیتونو د ترسره کولو له لارې د تصدې د نورو کارونو د پرمخ وړلو لپاره ترسره کېږي، هم د تصدۍ د لګښتونو په ډله کې شامل دي.

حاصلات gains: په پانګه کې زیاتوالی، چې د تصدۍ د فرعي معاملاتو په ترڅ کې چې د تولید د پروسې اړوند وي د حاصلاتو په نوم یادېږي.

هغه ګټه چې ونډه والو ته ورکول کېږي او د منل شوو لګښتونو له امله منځ ته راځي په دې حاصلاتو کې شامل نه ده (بیطرفه مخارج).

مخارج (Losses): هغه کم والی چې په سوچه پانګه کې د تصدې د فرعي معاملاتو له امله منځ ته راځي، مخارج ورته ویل کېږي. یعنې هغه زیانونه چې د تصدۍ د پروسې اړوند نه وي او د معاملاتو له امله منځته راغلي وي.

د بېطرفه عوایدو مخارج ډېر شکونه لري چې په لاندې ډول دي:

د پلورنې عواید، فیس، د سود عواید، توزیع شوي ګټه، د کرایې عواید. همدارنګه لګښتونه هم بېلابېل ډولونه لري لکه د هغو اجناسو لګښت چې پلورل کېږي، سود، فرسایشات، د مزد او معاش او کارکوونکو کرایه د تصدې او مالیاتو پرسونل.

مخارج او حاصلات هم بېلابېل ډولونه لري. مثلاً د پلورنې له لارې عواید، پانګه اچونه، د ثابتو شتمنیو پلورل، د پورونو د ادا کولو له لارې مخارج، د زړښت او غلاکیدو له امله د شتمنیو له منځه تلل. د ډېرو متشیبښینو او تصمیم نیوونکو لپاره یوه څانګه له دې اقلامو څخه چې د ګټې او زیان په حساب کې یې انعکاس موندلې، د ټولو حسابونو په پرتله مهمه او ګټوره ده.

لکه: پانګه اچونکي او پور ورکوونکي علاقه لری، تر څو د همدې اقلامو پربنسټ د تصدي د راتلونکي په هکله د دقت او د ډاډ د نه شتون وړاندوینه وکړي؛ نو ځکه خو د گټې او زیان د حساب په هکله د مفصلو معلوماتو درلودل له تصمیم نیوونکي سره مرسته کوي، تر څو د راتلونکي نغدي جریان او همدارنګه د تصدي را تلونکي عواید په ښه او دقیق ډول سره ارزیابي او وړاندینه (پیش بینی) یې وکړي.

۱- **د گټې او زیان یو پړاويز حساب:** د عوایدو په اړه د راپور ورکول، لګښتونه او د یوې تصدی حاصلات او مخارج په پراخه توګه د حساب له گټې او زیان څخه گټه اخلي، په دې شکل کې د گټې او زیان حساب کې یواځې دوه گروهه عناصر شتون لري چې له عوایدو او مخارجو څخه عبارت دي.

لګښتونه د عوایدو له مجموعې څخه منفي کیږي او د تصدی گټه او تاوان په لا س راځي، د یوه مرحله ییز معنی دا ده، چې په یو ځل منفي کولو سره د تصدی په پایله کې گټه او زیان لاسته راځي.

همدارنګه د خالصې گټې پر عایداتو باندې مالیات د لګښتونو د وروستي قلم په توګه په حساب کې راوړل کیږي.

د ۱-۲ په دغه شکل کې، د گټې او زیان له حساب څخه ډېره گټه اخیستل کیږي. که څه هم په وروستیو څو مرحله ییزو مثالونو کې د گټې او تاوان حساب ته ډېر پام کیږي، خو بیا د یوې مرحله ییزې گټې او زیان حساب د آسانوالي له امله چې یواځې عواید او لګښتونه بیانوي ورڅخه گټه اخیستل کیږي.

۱-۲- **د گټې او زیان څو پړاويز حساب:** ځینې خلک ادعا لري، چې د عوایدو او لګښتونو د نورو اجزاتو د ارقامو شاملول د گټې او ضرر حساب نور هم ګټور او روښانه کوي، چې دغه اضافي ویشنه عبارت ده له:

الف: د یوې کمپنۍ د عملیاتي او غیر عملیاتي فعالیتونو جلاکول: د مثال په توګه: تصدي ډېری وخت دخپلو علمي فعالیتونو څخه گټه اخلي او وروسته یوه بله څانګه د عوایدو او حاصلاتو په نامه او په همدې ډول دگټې او ضرر په حساب کې د تولید له پروسې څخه د باندني د مخارجو او لګښتونو یادونه کوي، چې دغه جلا کتګوري د عوایدو او لګښتونو د سود له عوایدو، د متفرقه اقلامو د پلورنې له لارې حاصلات او خسارات له توزیع شوې گټې او داسې نورو څخه عبارت ده.

ب: د دندو له مخې د لګښتونو ډلبندي: د مال التجاره لګښتونه، د تولید شویو اجناسو لګښتونه، د پلورنې لګښتونه، اداري لګښتونه او داسې نور. دغه صنف بندي د اوسنۍ دورې د مقایسې

لپاره او په همدې ډول د لگښتونو د مقایسه کولو او نورو څانگو لپاره ډېر اهمیت لري.

د شرکت نوم

د گټې او زیان حساب

2002 کال - د دسمبر 31

عواید:

2972413.....	سوچه پلورنه.....
98500.....	د توزیع شوې گټې له لارې عواید.....
72910.....	د کرایې له لوري عواید.....
3143823.....	ټول عواید.....

لگښتونه:

1982541.....	د تولیدشوو اجناسو لگښتونه.....
453028	د پلورنې لگښتونه
126060.....	د سود لگښتونه
350771.....	اداري لگښتونه
66934	د مالیاتو لگښتونه پر عایداتو.....
2979334	ټول لگښتونه.....
164489.....	سوچه گټه.....

په همدې اساس ویلی شو چې د عوایدو او لگښتونو د لا ډېرې ډلبندي لپاره د څو مرحله ییزې گټې او زیان له حساب ګټه اخیستل کیږي. دغه حساب یا راپور عملیاتي او غیر عملیاتي معاملې په جلا ډول ښیي او همداراز د عوایدو اړوند لگښتونه تر مقایسې لاندې نیسي او له بلې خوا د گټې او ضرر د حساب دغه شکل د گټې مشخصې برخې چې د محاسبې لپاره هغه نسبتونه چې د فعالیتونو د ارزونې لپاره او د تصدی د اجرااتو لپاره پکار وړل کیږي، برجسته کوي. د ۲-۲ شکل

د مثال په ډول: د ۲-۲ په شکل کې څرګنده شوې چې د دورې سوچه گټو ته د رسېدلو لپاره درې پړاوونه ضروري دي:

لومړی پړاو: د پلورنې د خالصو عوایدو له لاسته راوړنې څخه عبارت ده.

دویم: د ناخالصې گټې لاسته راوړل.

درېیم: د دورې د سوچه گټې ارزول.

د پلورنې د خالصو عوایدو ارزول ډېر اهمیت لري، ځکه چې د تصدۍ منظم او عادي عواید د جلا اقلامو په بڼه په پام کې نیول کېږي او نامنظم او فرعي عواید په یوه بل ځای کې په ګټه او زیان کې محاسبه کېږي، چې په دې حالت کې د عوایدو میلان چې د تصدۍ د روانو فعالیتونو له لارې لاس ته راځي، چې په آسانه بڼه د درک او فهم وړ دي.

همدا ډول د ناخالصې ګټې ارزول د راتلونکو اجرااتو د ارزونې او د راتلونکو لاسته راوړنو لپاره ګټور دي، د هغه په واسطه کیدای شي ثابته شي چې یوه تصدۍ پخپل لاس کې د شته منابعو په استعمال کې څومره بریالۍ ده.

بلاخره د تصدۍ د عملیاتي یا فعالیتي ګټې ارزول د منظمو او غیر منظمو یا فرعي فعالیتونو تر منځ توپیر برجسته کوي.

همدارنګه د عملیاتي ارزونې د اغیزمنتیا لپاره د مختلفو کمپنیو ترمنځ یو محک یا معیار رامنځته کوي.

د ګټې او زیان څو مرحله ییز حساب په ۲-۲ شکل کې په لاندې ډول څرګند شوی دی.

۲-۲ شکل

د شرکت نوم د ګټې او زیان حساب د دسامبر 31 کال 2002			
			د پلورنې عواید
3053081			پلورنې
	24241		د پلورنې تنزیل
80668	56427		د پلورل شویو مالونو مسترد کول
2972413			د پلورنې خالص عواید
			د پلورل شویو اجناسو لګښتونه
	461219		د 2002 کال د جنوري میاشتې د لومړۍ نېټې موجودې زېرمې
		1989693	د کال په جریان کې پیږودل
		19270	د لیږونکي تنزیل
		1970423	سوچه پیږودنه

	2011035	40612	د مالونو د لېږد رالېږد لگښتونه
	2472254		د سوداګرۍ ټول مال چې د پلورنې وړ دی
	489713		د سوداګریزو مالونو زېرمې د 2002 د ډسمبر په وروستیو کې
1982541			د پلورل شویو اجناسو لگښتونه
989872			د پلورنې نا خالصه ګټه
			د عملياتي تولید لگښتونه
			د پلورنې د څانګې لگښتونه
		202644	د پلورنې د څانګې د معاشاتو د لگښتونو او پلورنې کمیشن
		59200	د پلورنو د دفتر معاشونه
		48940	سفریه او تفریحي لگښتونه
		38315	داشتهاراتو (اعلانونو) لگښتونه
		41209	د مالونو لېږدول د ترانسپورتي لگښتونه
		24712	د لېږد رالېږد او د تېبې لگښتونه
			د قرطاسيې لگښتونه
		9005	د تجهیزاتو د فرسایش او پلورنې وسایل
		12215	د تېلفون او انټرنېټ لگښتونه
			اداري لگښتونه
		186000	د دفترونو معاشات
		61200	د اداري کارکوونکو معاشونه
		23721	د قانوني او مسلکي خدمتونو لگښت
		23275	متفرقه لگښتونه
		18059	د بیمې لگښتونه
		16000	د تعمیر فرسایش
		2875	د دفتري تجهیزاتو فرسایش
803799	350771	2612	د قرطاسيې لگښتونه او د دفتر لوازم
186073			د تصدې (شرکت) د فعالیتونو له لارې لاسته راوړنه
			ټول عواید اولاس ته راوړنې
	98500		د اسهامو د پیږدنې له لارې عواید
171410	72910		د اجارې عواید

357483			ټول لګښتونه او زیانونه
126060			د قیمتې پاڼو سود او متوسط المدت پور
231423			په لاسته راوړنه (درآمد) باندې د مالیاتو تروضع کېدو مخکې لاسته راوړنه
66934			په لاسته راوړنه باندې مالیات
164489			د دورې سوچه لاسته راوړنه
\$ 1.74			ګټه د فی ونډې (سهم) لپاره

د ګټې او زیان څومرحله ییز حساب

د ګټې او ضرر دغه شکل نسبتاً ساده او آسانه دی او له دغه شکل څخه په عمل کې ډېره ګټه اخیستل کېږي او د مالي راپور د تهيې له امله په دې شکل کې، عنصرونه په دوه ډوله عوایدو او لګښتونو ویشل کېږي.

۱. د ګټې او زیان څو مرحله ییز حساب: د ګټې او زیان حساب په دې شکل کې، عواید او لګښتونه صنف بندي کېږي او د عملیاتي او غیر عملیاتي معاملاتو راپور په جلا ډول ښودل کېږي او همدا ډول د عوایدو اړوند مصارف تر مقایسې لاندې نیسي.

د ګټې او ضرر د حساب برخې

کله چې څو مرحله ییزه ګټه او زیان تر ګټې لاندې نیول کېږي؛ نو باید د هغه ټولې څانګې د هغه د فرعي څانګو په ګډون په پام کې و نیول شي.

عملیاتي څانګه

د عوایدو او لګښتونو هغه راپورونه چې د تصدی د منظمو فعالیتونو له امله منځته راځي د لاندې اجراتو درلودونکي دي:

۱. د پلورنو یا عوایدو څانګه: فرعي څانګه ده چې پلورنې، د پلورنې تنزیل، مستردې (او داسې نور معلومات چې د پلورنو اړوند دي) شامل دي. د دې څانګې موخه د پلورنې سوچه عوایدو ته رسېدل دي.

۲. د تولید شوو جنسونو د لګښت څانګه: دا هم یوه فرعي څانګه ده چې د پلورل شویو اجناسو لګښت ښيي او د عوایدو د پیدا کېدو لامل ګرځي.

۳- د پلور د لگښت څانګه: دا هم یوه فرعي څانګه ده چې د لګښت ټول ارقام په کې شاملېږي، چې تصدي د پلورنو په خاطر هغه ترسره کوي.

۴- د اداري لګښت څانګه (عمومي): دغه څانګه ټول اداري لګښتونه ښيي.

۲. غیر عملیاتي څانګه: دغه څانګه هغه عواید ښيي چې د تصدی د اضافي یا فرعي فعالیتونو په نتیجه کې را منځ شوي وي. په دې څانګه کې هغه فوق العاده عواید او لګښتونه چې په یوه تصدي کې په غیر معمولي یا غیر عادي ډول را منځ ته کېږي، شاملېږي او په دوو فرعي څانګو ویشل کېږي.

A- غیر منظم عواید او حاصلات: په دې څانګه کې ټول هغه عواید او حاصلات چې د تصدی د اضافي فعالیتونو له لارې لاسته راځي، ثبتېږي.

B- غیر منظم لګښتونه او زیانونه: په دې څانګه کې هغه ټول لګښتونه او زیانونه چې د تصدی د غیر منظمو یا اضافي فعالیتونو له لارې رامنځته کېږي، شامل دي.

۳. پر عایداتو باندې مالیات: په دې څانګه کې د مالیې لګښتونه چې د دولت لخوا له عاید څخه اخیستل کېږي، ښودل کېږي.

۴. د دوام پرته د عملیاتو څانګه: هغه لاسته راوړنې یا زیانونه چې د سوداګرۍ د یوې څانګې د بدلون له امله رامنځته کېږي، په دې څانګه کې شامل دي.

۵. د اضافي یا فوق العاده اقلامو څانګه: غیر معمول زیانونه یا حاصلات او ځانګړي مواد په دې څانګه کې شامل دي.

۶. هغه اضافه اغیزې چې د محاسبوي پرنسپپ د بدلون له امله رامنځ ته کېږي.

۷. د فی ونډې (سهم) لپاره لاسته راوړنه (د فی سهم عاید)

د ۱-۲-۳ څانګې ۲-۲ په شکل کې د ګټې او زیان په حساب کې ښودل شوي دي. سره له دې چې د ګټې او زیان د عملیاتي څانګې محتویات په هر وخت کې سره ورته وي، خو د خامو موادو تهیه کوونکې کمپنۍ دې ته اړې نه دي، چې د ګټې او ضرر د حساب له دغه ډول څخه کار واخلي. د ګټې او ضرر د حساب دغه ډول یواځې د تولیدي او تجارتي کمپنیو لپاره د ګټې اخیستنې وړ دی.

معمولاً مالي راپور چې د درېیم ګړي وګړو لپاره وړاندې کېږي د تصدی دننه د مالي راپور په پرتله مختصر او لنډوي.

د گټې او ضرر خلاصه شوی (مختصر) حساب

په ځينو پړاوونو کې د گټې او زیان د یو مرحله ییز حساب په واسطه د یوې تصدی د لگښتونو بشپړ بیانول امکان نه لري.

دغه ستونزه کېدای شي د گټې او ضرر په حساب کې په مجموعي ډول سره د هرې څانګې د لگښت په وړاندې کولو سره حل شي، چې په دې صورت کې د گټې او ضرر حساب په ډېره مختصره توګه وړاندې کېږي. همداراز د هغو کسانو لپاره د گټې اخیستنې وړ ګرځي، چې د ټولو عملياتي اقلامو او شمېرو د معلوماتو د ترلاسه کولو علاقه ولري.

هغوی کولای شي مجموعي لگښت ته پام وکړي چې په حقیقت کې د هرې څانګې د لگښت استازیتوب کوي، د گټې او د ضرر د حساب دغه ډول په ۳-۲ شکل کې ښودل شوی دی. سره له دې چې دغه ډول ډېر لنډ دی، خو بیا هم د گټې او ضرر د حساب له ټولو اقلامو څخه استازیتوب کولای شي.

۳-۲ شکل

د ۲۰۰۲ کال د دسامبر د ۳۱ نېټې د گټې او ضرر حساب

2972413		سوچه پلورنې
1982541		د پلورل شویو اجناسو لگښت
989872		ناخالصه ګټه
453028		د پلور لگښت
803799	350771	اداري لگښت
186073		د عملیاتو عواید
171410		اضافي عواید او حاصلات
357483		مجموعه
126060		اضافي لگښتونه او زیانونه
231423		د مالیاتو له وضع کیدو څخه مخکې لاسته راوړنه
66934		پر لاسته راغلو (درآمد) باندې مالیات
164489		سوچه کلنۍ لاسته راوړنه
1	74 \$	د هرې برخې ګټه

د پنځم څپرکي لنډيز

د گټې او ضرر حساب يو نتيجوي حساب دی، چې د يوې تصدۍ د فعاليتونو د کاميابۍ او ناکامۍ په يوه ټاکلې حسابي دوره کې څرگند او روښانه وي او د گټو او محدوديتونو لرونکی وي. د گټې او ضرر د حساب گټې دا دي، چې د تصدۍ له مالکانو يا منيجرانو سره مرسته کوي. ترڅو د تصدي تېر فعاليتونه ارزيايي کړي او د تصدۍ د راتلونکو توپيرونو د اجراتو اساس وړاندې کړي.

د حساب محدوديتونه عبارت دي له: هغه اقلام چې د اندازه کولو قابليت نه لري خو د تصدۍ په اجراتو باندې د پام وړ اغيزه لري، په دې حساب کې په پام کې نيول کېږي. د گټې او زیان د حساب په اړه د گټې او زیان د حساب د اصطلاحاتو زده کول اړين دي.

عواید

لگښتونه

حاصلات

مخارج

د گټې اوزيان حساب، کولای شو په لاندې دوه ډولونو ترتيب کړو:

۲- د گټې او زیان یو مرحله ییز حساب:

د گټې او ضرر دغه ډول نسبتاً ساده او آسانه دی او په عمل کې ورڅخه ډېره گټه اخیستل کېږي، د مالي راپور د چمتو کولو لپاره په دغه ډول کې عنصرونه او د لگښت د عوایدو گروپ ویشل کېږي.

د پنځم څپرکي پوښتنې

لاندې پوښتنو ته ځوابونه ورکړئ!

- ۱- د گټې او زیان حساب د کومو حسابونو له جملې څخه دی او کوم مطالب څرگندوي؟
- ۲- پانگه اچوونکي او کریډټ ورکوونکي د گټې او زیان له حساب څخه په کومو مرحلو کې ګټه اخلي؟
- ۳- ایا په تېر وخت کې د یوې تصدي موقعیت د تصدی راتلونکي لپاره تضمین کولای شي؟
- ۴- د گټې او ضرر د حساب د اهمیت په هکله مطالب څرګند او روښانه کړئ؟
- ۵- آیا کېدای شي د یوې تصدي ټول ارزښتونه (د تصدي گټې او ضررونه) د گټې او ضرر په حساب کې درج شي؟
- ۶- ایا کولای شو د تصدی ټول ارزښتونه (گټې او زیانونه) د گټې په حساب کې درج کړو؟
- ۷- آیا ځاني او نفسي قضاوتونه او همداراز محاسبوي میتودونه کولای شي، چې د گټې او زیان حساب تر اغیز لاندې راولي؟
- ۸- معاملاتي طریقه د گټې او زیان په حساب کې کوم مطلب وړاندې کوي؟
- ۹- د گټې او ضرر د حساب د کره انځورونو نومونه واخلي؟
- ۱۰- د عوایدو او لګښتونو د اشکالو نومونه واخلي؟
- ۱۱- د گټې او زیان د یو مرحله ییز حساب طرز بیان کړئ؟
- ۱۲- د گټې او ضرر د څو مرحله ییزو حساب د ترتیب طرز بیان کړئ؟

بیلاس شیت

Balance sheet Statement of Cash Flows

ټولیزه موخه:

د تصدی د حسابي وسایلو په توګه د نغدي جریان حساب او همداراز د بیلاس شیت د ترتیب طریقه.

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې به محصلین وتوانېږي چې:

- د تصدی د بیلاس شیت جوړښت تعریف او په هغه رڼا واچوي.
- د بیلاس شیت ګټې او محدودیتونه روښانه کړي.
- د تصدي دبیلانس شیت تهیه او ترتیب.

بیلاس شیت او د نغدي جریان حساب

Balance sheet Statement of Cash Flows

بیلاس شیت چې ځینې وختونه د تصدی د مالي وضعې د حساب په نامه یادېږي، په یوه معینه دوره کې د شرکت د ونډه لرونکو شتمنۍ او پورونه په بشپړه توګه وړاندې کوي.

بیلاس شیت په تصدی کې د شتمنۍ نغدي پیسې، د تمویل منابع، د پورو په مقابل کې د تصدی ژمنې او د شخصي پانګې په اړه بشپړ معلومات بیانوي. بناء ویلای شو چې بیلاس شیت د راتلونکي نغدي جریان په اړه د وړاندوینې یوه مهمه وسیله ده.

د بیلانس شیت ګټې او محدودیتونه

الف: د بیلانس شیت ګټې: لکه څرنګه مو چې مخکې یادونه وکړه چې بیلانس شیت د شتمنۍ د پورونو او د ونډه لرونکو د سهم په اړه بشپړ معلومات وړاندې کوي، نو بڼه ویلای شو چې بیلانس شیت د یوې تصدی د شتمنۍ د جوړونې ارزونه او د تصدی د پایلو د محاسبې لپاره یو ښه بنسټ وړاندې کوي.

همداراز کولای شو د بیلانس شیت په واسطه هغه ګواښونه چې تصدی ورسره مخ ده، وڅیړو او د راتلونکي نغدي جریان په هکله معلومات ترلاسه کړو، نوځکه ویلای شو چې بیلانس شیت د سیالیت د تحلیل او د مالي وضعیت لپاره یوه ګټوره وسیله ده.

Liquidity یا د پولي کیدنې وړتیا په هغه وخت پورې اړه لري، چې په هغه کې شتمني نغدي بڼه غوره کړي یا په نغدي ډول بدله شي او یا په هغه کې د تصدی پورونه د دویم ځل لپاره ورسول شي.

پور ورکوونکی **liquidity** د لنډې مودې سره علاقه لري. یا په دې معنا چې په پیسو د بدلیدو وړ ارقام، لنډې مودې ته لومړیتوب ورکوي لکه: نغدي پیسې یا د هغو معادل (چک، وکسل، اسهام او نور) په دې خاطر چې دغه ارقام د تصدی د پور ورکولو توان ښيي.

همداراز سهم لرونکي هم د تصدی له دې وړتیا سره خپله لیوالتیا ښيي، ځکه دوی د **Liquidity** په واسطه د ګټې د ویشلو وړ برخه پیش بینې کړې او همدارنګه د اسهامو د نوي پیروډلو تصمیم نیولی شي.

په عام ډول سره ویلای شو (هغه تصدی چې د پولي کېدلو وړتیا یې ډېره وي، د ناکامۍ له خطر سره کمه مخ کېږي).

سیالیت (**solvency**) د یوې تصدی قدرت او توان د هغو پورونو بیا ورکونه چې نېټه یې هم پوره وي، ښيي. د مثال په ډول که یوه تصدی د اوږد مهاله پورونو ډېره اندازه د خپلې پانګې او شتمنۍ په پرتله ولري؛ نو د هغې تصدی په پرتله چې د دې پورونو اندازه په هغې کې کمه وي د کم سیالیت درلودونکې ده. هغه کمپنۍ او تصدی چې د ډېرو پورونو درلودونکي وي د نه سیالیت له خطر سره ډېره مخامخ وي، ځکه چې ډېره شتمني د ثابتو پورونو د ورکولو لپاره کاروي او اړتیا ورته لري.

تازه اونوی پور (د پیسو وړتیا) او سیالیت د تصدی د مالي وضعیت په انعطاف باندې هم منفي اغیزه کوي.

د تصدی د مالي وضعیت انعطاف (**Financial Flexibility**) د تصدی د عیاریدو وړتیا د غیر

متوقعه ضرورتونو او فرصتونو په مقابل کې ښيي لکه: یوه تصدي زیاته پورورې ده او همداراز نغدې پیسې او داسې سرچینې چې وکولای شي هغه پورونه چې نېټه یې پوره ده او ادایې کړي، محدودې وي او یا هیڅ شتون ونلري، نو په دې حالت کې تصدي مالي انعطاف پذیری نلري او پاتې کېدل یې هم په خطر کې دي. برعکس هغه تصدي چې د ډېر مالي انعطاف پذیری، درلودونکې وي، نو په نامساعد حالت کې یې د پاتې کیدو چانس ډېر دی او هم کولای شي د پانګې اچونې له متوقعه ضرورتونو پرته د امکاناتو او فرصتونوڅخه سود مند شي؛ نو ځکه ویلای شو چې د ډېر مالي انعطاف منونکې تصدي، د ناکامۍ له خطر سره ډېره کمه مخ کېږي.

B: د بیلانس شپټ محدودیتونه: د بیلانس شپټ د ګټې اوزیان حساب په خپل منځ کې سره نږدې دی او یو له بل سره اړیکه لري، اکثراً هغه محدودیتونه چې د ګټې اوزیان حساب لري، بیلانس شپټ یې هم لري، چې ډېر مهم یې عبارت دي له:

۱ - په بیلانس شپټ کې ډېره شتمني او پورونه په لومړني لګښت کې ثبتیږي چې په پایله کې سره له دې چې د بیلانس شپټ معلومات له ځانګړي او خالص اعتبارڅخه برخمن دي، خو بیا هم یوه انتقادي موضوع منځ ته راوړي او هغه دا چې د بیلانس د اقلامو فعلي ارزښت په بیلانس شپټ کې نه ښودل کېږي.

د مثال په توګه: تصدي یوه شتمني ده چې ممکن له پلورلو څخه وروسته یې ارزښت لوړ شي، چې دغه زیاتوالی په بیلانس شپټ کې نه ښودل کېږي، تردې چې شتمني وپلورل شي.

۲ - د ځاني پرېکړې او تخمین اټکل د بیلانس په اقلامو کې ډېر وي.

د مثال په توګه: یوه تصدي اټکل کوي چې څومره طلبات یا غوښتنې یې د راټولونې یا حصول وړ دي. یاد تعمیر او ماشین آلاتو د ګټې اخیستنې موده او یا د پلورل شویو مالونو او د لاسي نورو شیانو د مستردۍ اټکل.

۳ - د اقلامو او شتمنیو ډېري ارزښتونه په بیلانس شپټ کې نه ثبتیږي، په داسې حال کې چې په تجارت کې د هغوی رول او نقش ډېرښکاره دی.

لکه: تصدي دکاريګرو او کارکوونکو مهارتونه خصوصاً په کمپیوټر کې چې په اوسني عصر کې ورڅخه زیاته ګټه اخیستل کېږي، په دې خاطر چې د دا ډول اقلامو د اندازه کولو، معنوي (یاغیر مادي) ارزښتونه ستونزمن دي. بڼاً په بیلانس شپټ کې نه ښودل کېږي.

لکه د ډېرو پیرودونکو درلودل د څیړنې اهمیت او د یوې تصدی شهرت او داسې نور.

د بیلانس شپټ د اقلامو ویشل

د بیلانس اقلام له دې امله ویشل کیږي، چې ورته اقلام په یوه څانګه او یا یوه ګروپ کې ځای ونیسي، تر څو په جلا توګه د هغوی د راټولولو امکان رامنځته شي.

(FASB) یا د مالي محاسبې استندرد بورډ تل په دې ټینګار کړی چې د بیلانس اقلام په ګروپي بڼه د مجموعي ډول د وړاندې کولو په پرتله ډېر اوبشپړ معلومات وړاندي کوي.

د ویشلو په واسطه اقلام په جلا توګه وړاندې کیږي، چې دا کار د پیسو د ارزونې او په راتلونکي مالي جریان کې د دقت او ډاډګیرنې زمینه برابروي، همداراز د تصدۍ مالي وضعیت د انعطاف وړتیا په دقیق ډول سره تشخیص کیږي.

په طبقو باندې د مالي راپور ویشل له تحلیل کوونکي سره مرسته کوي، ترڅو هغه اقلام چې مشابه او یا یو شان ځانګړتیاوې ولري، وويشي او همداراز هغه اقلام چې مشابه ځانګړتیاوې نه لري په جلا توګه یې په ګروپونو وویشي.

۱ - هغه شتمني چې د مختلفو ځانګړتیاوو درلودونکې وي او یا مختلفې دندې د تصدۍ په فعالیتونو کې ترسره کړي، په جلا اقلامو کې تنظیمېږي.

لکه: د تجارت د مال زېرمې، ځمکې، له حسابونو څخه تجهیزات، ملکیتونه.

۲ - هغه شتمني او پورونه چې د تصدۍ د انعطاف او وړتیا مالي وضعیت بیانوي او د یو ډول مفهوم درلودونکي وي او یا په جلاتوګه وړاندې شي.

مثال: هغه شتمني چې د تصدۍ په فعالیتونو کې ورڅخه ګټه اخیستل کیږي، له هغې شتمنۍ څخه چې د پانګونې لپاره ساتل شوې، جلا کیږي.

هغه شتمني چې د پولي کېدو یا نقدي کیدو متفاوتې ځانګړتیاوې لري، په بیلانس شپټ کې د جلا اقلامو په توګه ثبت کیږي، د مثال په توګه:

Cash یا جلا قلم چې د جلا قلم زېرمې دي.

د بیلانس شپټ درې عمومي اقلام عبارت دي له شتمنۍ، پور او پانګې څخه.

چې په لاندې ډول تعریف کیږي:

A: شتمني:

د راتلونکې دورې ممکنې اقتصادي ګټې چې د یوه مشخص ارګان یا ټولنې په واسطه د تېرو معاملاتو په اثر لاسته راځي.

B: پورونه:

د درې گونو اشخاصو په وړاندې د یوې تصدۍ هوکړه لیک چې د تېرې دورې له معاملاتو څخه منځته راځي.

C: پانگه:

د یوې تصدۍ د شتمنیو پاتې ګټه چې له شتمنیو څخه د پورونو له وضع کېدو وروسته په لاس راځي، دغه ارقام وروسته په نورو فرعي ګرپونو ویشل کېږي.

د ۱-۳ شکل د یوه عمومي بیلانس شیت بڼه وړاندې کوي.

د ۱-۳ شکل

بیلانس شیت

پورونه او شخصي پانگه	شتمني
جاري یا روان پورونه اوږد مهاله پورونه شخصي پانگه د پانګې اسهام سرمایوي رسونې نه تو ضیح شوې ګټه	اوږد مهاله پانگه اچونه د ځمکې ماشین آلات تجهیزات غیر مادي شتمنۍ نورې شتمنۍ

ممکن بیلانس شیت په نورو شکلونو هم وړاندې شي. خو بیا هم له عمده شکل سره زیات فرق نه لري. که د تصدۍ بڼه، انفرادي تصدي یا تضامني شرکتونه وي؛ نو د پانګونې د برخې صنف بندي یې سره فرق لري.

جاري یا سیاره شتمني

په جاري شتمنۍ کې کسه اونورې هغه شتمنۍ چې د یو کال په موده کې په کسه بدلیږي یا پلورل کېږي او یا مصرفیږي، شاملې دي. په منځني حال د اجناسو او د حاصل شوو نغدو پیسو ترمنځ د فعالیت دوران چې د تولیداتو د پلورنې له درکه چې د همدغو اجناسو اوموادو له امله په لاس راغلي دي.

همداراز د فعالیت دوران له پیسو څخه پیلېږي او په زیرمو، تولیداتو، طلباتو او بیرته په پیسو

پای ته رسیږي. کله چې په یوه کال کې څو دورې شتون ولري، یوه کلنه دوره ورته ویل کیږي او که دوره له یوه کاله څخه ډېره وي، په دې صورت کې اوږد مهاله دوره ورته ویل کیږي. جاري شتمني په بیلانس شپټ کې د پولي کیدلو (نقد نیګی) د خاصیت پر اجناسو باندې ثبتیږي.

د جاري شتمنیو پنځه عمده قلمونه عبارت دي له

(۱) کسې، (۲) لنډ مهاله پانګه اچونه، (۳) طلبات، (۴) زېرمې (اقلام، (۵) مخکنی ورکړه (پیش پرداخت). کسه د هغې د ظاهري ارزښت پر بنسټ ثبتیږي.

لنډمهالې پانګې اچونې نه د مناسب ارزښت په واسطه قیمت ورکول کیږي او ثبتیږي. طلبات د هغو پیسو په واسطه چې د را ټولونې او یا هم د لاسته راوړنې وړ وي ښکاروندويي کوي.

زیرمې په کم ارزښت او یا هم د مارکیټ په قیمت ارزول کیږي او د مخکې ورکړې (پیش پرداخت) اقلام د هغه لګښت په واسطه ارزښت گزارې کیږي. که پورتنی اقلام په یوه دوره یا یوه کال کې د تغیر وړ نه وي د جاري شتمنۍ ډله کې نه محاسبه کیږي.

د مثال په توګه: که کسه د نورو موخو لپاره ذخیره شي یا د تصدې په جاري فعالیتونو او یا هم د تصدې د پورونو په اداکولو کې له هغه څخه ګټه وانه خيستل شي د سیارې یا ګرځنده شتمنۍ له څانګې څخه خارجېږي.

په عمومي ډول سره ویلای شو، هغه شتمني چې د یو کال په موده کې یا په یوه دوره کې په پیسو باندې د بدلون وړ نه وي او یا هم د تصدۍ د جاري پورونو په بدل کې ورکړل شي، نود جاري شتمنیو په ډله کې شمیرل کیږي.

اما ځینې استثناوې شتون لري لکه: په هغو اسهامو کې پانګه اچونه چې د عادي شتمنیو له جملې څخه دي، یا غیر جاري شتمني چې د منجمنټ یا د اداري موخو پورې اړه لري او یا که چیرې تصدې یوه اندازه اسهام او یا قیمتي پانې ولري او هغه د اوږدې مودې لپاره وساتي نو باید د سیارې جاري شتمني له جملې څخه محاسبه نشي.

کسه یا cash

په کسه کې سکې، بانک نوټونه، چک، نغدي فرسایش او هغه پیسې چې په بانک کې ایښودل شوې وي او په هر وخت کې پرته له کوم قید څخه د لاس رسي وړ وي، شاملې دي. معمولاً ټول هغه شیان چې په بانک کې د امانتونو په توګه وساتل شي، د کسې له جملې څخه عبارت دي. مثلاً چک او نور ورته امانات چې په هر وخت کې د اخیستنې وړ وي.

لنډ مهاله پانگه اچونه

ممکن ځينې کمپنۍ يا تصدۍ په هغو اضافي پيسو چې د توليداتو په پروسه کې ورڅخه گټه اخل، پانگه اچونه وکړي او کولای شي د نورو کمپنيو اسهام واخلي. دغه پانگه اچونه په لنډه موده کې په نغډو پيسو د بدلون وړ ده، دويم دا چې تصدي کله هم نغډو پيسوته اړتيا ولري دغه اسهام پلورلی شي؛ نو له دې امله د لنډمهالې پانگې اچونې په نوم ياديږي.

په دې ډول پانگه اچونه کې دوه شرطونه شتون لري: لومړی دا چې دغه ډول پانگه اچونه د اسهامو په اخیستلو سره په هر وخت کې د پلورنې وړ وي او يا په نغډو پيسو د پلورنې وړ وي، دويم دا چې کله تصدي نغډو پيسو ته اړتيا ولري له دغو اسهامو څخه گټه اخیستلای شي.

طلبات

ډېرې تصدۍ خپل توليد شوي اجناس په پور پلوري، تر څو چې خپل ډېر اجناس وپلوري. د دې ډول پلورنو پايله د طلباتو (غوښتنو) په توگه په محاسبه کې ثبتيږي. د پولي ادعاگانو د طلباتو د ډولونو اصطلاح، د نورو ټولو په مقابل کې، خلک، تصدي او شرکتونه په برکې نيسي. طلبات د گرځنده يا دوراني شتمنيو يو عمده مبلغ جوړوي.

زېرمې (ذخاير)

د زېرمو د غوره اندازه کولو لپاره او يا زېرمه شويو اقلامو ته د ارزښت ورکولو لپاره د نزولي ارزښت له میتود څخه او يا د (FIFO, LIFO) له میتودونو څخه گټه اخیستل کيږي.

مخکنې ورکړل شوي (پيش پرداخت) لگښتونه

دغه لگښتونه د گرځنده شتمنيو له جملې څخه شميرل کيږي او عبارت له هغو لگښتونو څخه دي چې مخکې ترسره شوي او پايله يې د يو مالي کال او يا دوره کې ترلاسه کيږي، ځکه چې دغه لگښتونه د گرځنده شتمنيوله جملې څخه دي. که چيرې ورکړل شوي نه وای، په راتلونکي کال کې د نغدي ورکړې (پيش پرداخت) لامل گرځي.

د مثال په توگه: د بيمې لپاره او يا هم د کرایې او نورو لپاره مخکې ورکړه (پيش پرداخت)

اوږد مهاله پانگه اچونه: دغه ډول پانگه اچونه د لاندې شکلونو درلودونکې ده. په اسهامو کې پانگه اچونه د اوږدمهاله قرضې يا پور سند. په مادي ثابته شتمنۍ کې پانگه اچونه لکه ځمکه، تعمير او داسې نور.

پا نکه اچونه په مختلفو اړخونو کې لکه د استهلاکي اړخونو قاعدې یا هغه پولي اړخونه چې د دستگاوو د پرمختګ لپاره په مصرف رسیږي، درلودونکې ده. دغه ډول پانګه اچونه د اوږدې مودې لپاره رامنځته کېږي او د لنډ مهاله پورونو د حصول هیله نشته او له ګرځنده شتمنیو څخه وروسته په بیلانس شپټ کې ثبتیږي.

ملکیت (ماشین آلات، تجهیزات (ځمکه ثابت شتمني)

دغه شتمني د ګټې اخیستنې اوږده موده لري او د ثابتې شتمنۍ په نوم یادېږي. لکه ځمکه، تعمیرات، تجهیزات، معادن ځینې منرالونه، چې ټول دغه اقلام له ځمکې پرته د فرسایش وړ دي. په بیلانس شپټ کې د دې شتمنیو فرسایش له پورتنیو اقلامو څخه تر هر قلم لاندې ښکاره کېږي.

غیر مادي شتمني

دا هغه شتمني ده چې فزیکي شتون نلري لکه: پټنت د چاپ حق، شهرت، یوه سوداګریزه علامه او داسې نور.

ټولې دغه شتمنۍ د فرسایش وړ دي، چې د ګټې اخیستنې موده یې ۵ کاله ده. غیر مادي شتمنۍ مهمې اقتصادي سرچینې دي. خو ارزښتونه یې پیچلي دي؛ نو له همدې امله د مالي راپور تحلیل کونکی باید هغې ته پام وکړي او په کمه ورته ونه ګوري.

متفرقه شتمني

هغه اقلام چې په دې کټګورۍ کې شاملېږي، په عمل کې ډېر دي. ځینې له هغو اقلامو څخه عبارت دي له: د اوږدمهاله مخکې ورکړې (پیش پرداخت) لګښتونه، د ځینو غیر مادي شتمنیو اوږدمهاله طلبات، اقتصادي اړخ (وجوه)، د پلورنې لپاره ملکیت او داسې نور.

جاري پورونه : Current Liabilities

دا ډول پورونه عبارت له هغو پیسو څخه دي چې په لنډه موده یعنې په یوه دوره کې ادا شي. لکه: هغه پورونه چې د اجناسو د حصول او خدمتونو په مقابل کې رسول کېږي مثلاً مالي جاري مزد، لنډ مهاله پور او داسې نور. هغه پیسې چې د خدمتونو د سرته رسولو او د اجناسو د لیږلو په مقابل کې په وړاندینې (پیشکې) ډول سره ترلاسه کېږي.

لکه: د کرایې له لارې عواید، د اشتراک له اړخه عواید او داسې نور.

ټول هغه پورونه چې په روانه دوره کې د اداکولو وړ وي. له اوږد مهاله پورونو څخه یوه برخه چې په همدې دوره کې رسول کېږي او یا هغه پورونه چې د تجهیزاتو د پیرودلو له اړخه په پور باندې رامنځته کېږي او نور.

په بیلانس کې د دې ډول پورونو د ثبت طریقه داسې ده چې په لومړي سر کې د ربح پور، وروسته له ربحي پرته پور او بیا لنډمهاله پورونه په ترتیب سره ثبت کېږي. او په دویم پړاو کې هغه لنډ مهاله پورونه چې د اداکولو وخت یې پوره شوی وي، ثبتېږي.

د جاري پورونو په پرتله د جاري شتمنیو زیاتوالی د فعالیت یا د فعالې پانګې په نامه یادېږي. دغه پانګه د یوې تصدۍ سوچه اونځې پیسې ښيي.

همداراز د تصدۍ د مالي غوښتنې د اداکولو د قدرت ښکاره کوونکې ده.

- **اوږد مهاله پورونه Long Term Liabilities:** اوږد مهاله پورونه عبارت له هغو پورونو څخه دي، چې په لنډ مهاله جاري دوره کې نه ادا کېږي، خو په اوږد مهاله دوره کې د ادا کولو وړ دي.

لکه: د قیمتي پانو د خپرولو له لارې پور، ربح درلودونکي اوږد مهاله پورونه، ځینې مالیاتي پیسې، اجاره، تقاعد او داسې نور.

اوږد مهاله پورونه چې په جاري دوره کې یې د ادا کولو موده سرته رسېږي، د جاري پورونو په بڼه محاسبه کېږي. البته دا هغه مهال وي، چې په اداکولو کې یې له جاري شتمنۍ څخه ګټه اخیستل کېږي.

اوږد مهاله شتمني د لاندې درې شکلونو درلودونکې ده

۱ - هغه تعهدات چې په ځانګړو حالتونو کې څرګندېږي، لکه: د قیمتي پانو نشرول، اوږدمهاله اجاره، ربح درلودونکي اوږد مهاله پور.

۲ - هغه تعهدات چې د تصدۍ له عادي فعالیتونو څخه منځ ته راځي لکه: د ځینې مالیاتو تقاعد.

۳ - هغه تعهدات چې د راتلونکو پیښو اړوند دي لکه ګډډیټي او داسې نور.

شخصي پانګه

شخصي پانګه چې په سهامی شرکتونو کې د سهم لرونکو د پانګې تر عنوان لاندې راځي، د

بیلاس شیت له مهمو او پیچلیو خانگو څخه ده.

شخصي پانگه اکثراً په دریو خانگو ویشل کیږي:

۱ - د پانگې سهم: د نشرشوو اسهامو اسمي ارزښت.

۲ - پر پانگې باندې اضافي اچونه (پرداخت): هغه اضافه پیسې چې د دورې د اسهامو پر اسمي ارزښت باندې رامنځته کیږي.

۳ - نه توزیع شوې گټه: هغه گټه چې تراوسه پورې ویشل شوې نه ده.

د پانگې سهم د نشر شوو اسهامو د پیسو په واسطه د شرکت له لوري اندازه کیږي. په پانگه باندې اضافي اچونه (پرداخت) اکثراً د یوه مبلغ په واسطه ښودل کیږي، که څه هم اضافي پانگه او د موادو شکل وي یا نور اجناس، خو بیا هم یو ټاکلی مبلغ لري. نه توزیع شوې گټه هغه پیسې دي، چې په سهم لرونکو باندې نه توزیع کیږي، بلکې د ځینو اهدافو لپاره د شرکت یا تصدی له لوري ساتل کیږي.

شخصي پانگه (د سهم لرونکو پانگه) په سهامی شرکتونو کې د انفرادي تصدیو او تضامني شرکتونو په پرتله فرق لري، په تضامني شرکتونو کې دایمي پانگه او پانگه اخیستنه په جلا ډول ښودل کیږي.

په انفرادي تصدیوکې یو ټاکلی مبلغ د شخصي پانگې په نامه شتون لري.

د بیلاس شیت شکل

د بیلاس له شکلونو څخه یو یې چې ورڅخه ډیره گټه اخیستل کیږي، د حسابي شکل په نامه یادېږي. چې شتمني یې کینې (چپ) خواته لېست کیږي او پورونه او شخصي پانگه یې ښی-خواته لېست کیږي.

د بیلاس شیت یو بل شکل د راپور ورکونکي شکل په نامه یادېږي، چې په ۳-۳ شکل ښودل شوي دي.

د بیلاس شیت نور شکلونه هم شتون لري خو ډېره گټه ورڅخه نه اخیستل کیږي.

د مثال په توګه: د بیلاس په ځینو شکلونو کې جاري یا لنډ مهاله پورونه، له جاري یا ګرځنده شتمنۍ څخه وضع کیږي او پایله یې په بیلاس کې د گټې اخیستنې یا کاري پانگې په نامه ښودل کیږي او یا ټول پورونه د شتمنۍ له مجموعې څخه تفریق کیږي.

د شرکت نوم
بیلانس شیت
دسامبر 31 کال 2001

جاري شتمني:

کسه	شتمني
قيمتي پانې	42485.....
لنډ مهاله طلبات (غوښتنې)	165824
مشکوک طلبات	163979 1850
منځ مهاله طلبات	23000.....
زېرمي	489713.....
اثاثيه	9780
مخکې ورکړل شوي (پيش پرداخت) لگښتونه	16252
د جاري شتمنۍ مجموعه	773959
اورد مهاله پانکه اچونه	87500.....

ثابته شتمني

ځمکه	125000.....
تعميرات	975800.....
د تعمير فرسايش	34120.....
د ثابتې شتمنۍ مجموعه	759600.....
غير مادي شتمنۍ	100000

د تصدۍ شهرت

مجموعي شتمني	1720554 \$
--------------	------------------

پورونه او شخصي پانگه (د شريکانو پانگه)

جاري پورونه

لنډمهاله پورونه.....	50000
منځ مهاله پورونه.....	197532
مخکې ورکړه (پيش پرداخت).....	500
د مالي پور (د ادعا کولو ماليه).....	62520
د ادعا کولو وړ مزد او معاش	9500
د پيرودونکو امانتونه	420
د جاري پورونو مجموعه.....	320972

اوږد مهاله پورونه

د ۱۲ کلونو لپاره اوږد مهاله پور.....	500000
مجموعي پورونه	820972

د گډون والو پانگه

د اضافي پانگې ورکړه د اسهامو په بڼه د ۳۰۰۰۰ برخو په شمېر چې رويي ارزښت يې	
۱۰ افغانۍ دۍ.....	30000
۴۰۰۰۰ برخې چې رويي ارزښت يې يوه افغانۍ دۍ ۴۰۰۰۰۰ د پانگې اضافي ورکړه د	
پيسو.....	37500
د تصدۍ نه توزيع شوې گټه.....	90082
د پورونو مجموعي او د گډون والو پانگه.....	1720559

د شپږم څپرکي لنډيز

I: بيلانس شپټ: بيلانس شپټ عبارت له هغه حساب څخه دی چې په يوه تصدی کې د پانگې اچونې په اړه، د تمويل سرچینې او د پور ورکونکو په مقابل کې د تصدی تعهدات او د شخصي پانگې په اړه بشپړ معلومات وړاندې کړي، چې د لاندې گټو او محدودیتونو درلودونکي دي:

الف: د بيلانس شپټ گټې: بيلانس شپټ د تصدی د پایلو د محاسبې او هم د تصدی د پانگې، د ساختمان د ارزونې لپاره غوره بنسټ بلل کېږي؛ نو ځکه خو بيلانس شپټ د انعطاف مننې د سیالیت د تحلیل او د تصدی د مالي وخت لپاره یوه ښه او غوره وسیله ده.

ب: د بيلانس شپټ محدودیتونه: لکه څرنګه چې بيلانس شپټ د گټې او زیان له حساب سره ډېرې نږدې اړیکې لري، اکثراً دا دواړو محدودیتونه یو بل ته سره ورته یعنې مشابه دي، چې مهم یې عبارت دي له:

د شتمنیو ثبت: په لومړي لګښت سره له دې چې په مارکیت کې یې قیمت لوړ دی د مشکوکو طلباتو او غیر قابل حصول طلباتو په هکله د انفعسي عادتونو د پلورونکو د مستردۍ تخمین او د فرسایشاتو د سنجولو د مختلفو میتودونو څخه استفاده او داسې نور چې د بيلانس شپټ حسابونه اغیزمن کوي.

ویشنه (تقسیم بندي): د بيلانس شپټ د اقلامو ویشل:

د راپور طبقه بندي (مالي حسابات) له تحلیل کونکو سره مرسته کوي، تر څو هغه اقلام چې د ورته ځانګړتیاوو درلودونکي وي، په یو گروپ کې تقسیم او کوم چې مشابه یا ورته خصوصیات نلري، په بیل گروپ تقسیم بندي شي.

په بيلانس شپټ کې، هغه اقلام چې گروپي ښه لري نسبتاً ډېر او بشپړ معلومات وړاندې کوي. لکه: د متفاوتو ځانګړتیاوو درلودونکي دي.

له یو بل څخه په بېلېدونکې په جلا اقلامو کې تنظیمېږي.

لکه: مالي زېرمې، د ځمکې اجاره، تعمیر، د ترانسپورت وسایل.

د بيلانس شپټ تهیه او ترتیب په عام ډول سره په دوه ډوله رامنځته کېږي:

۱- د بيلانس شپټ یو عمومي شکل چې د بيلانس په کینو ستونونو کې د شتمنۍ پيسې او پانګه درجېږي، چې شخصي پانګه له پورونو څخه وروسته ترتیبېږي او په نورو شکلونو کې هم شتون لري، خو ځانګړې ګټه ورڅخه نه اخیستل کېږي.

د نغدي جريان حساب:

عبارت له هغه حساب څخه دی چې د تصدي د نغدي (نغدي لاسته راوړنه او ورکونه) جريان په هکله مفصل معلومات د يوې دورې په لړ کې تهيه او وړاندي کوي.

که د گټې او ضرر حساب، بيلانس شپټ او د پانگې حساب درې واړه د دغه نغدي جريان په اړه چې د تصدی د معاملاتو د اجرائتو په واسطه منځ، ته راځي معلومات وړاندې کوي. اما دغه معلومات کافي نه دي.

د نغدي جريان حساب خپلو موخو ته د رسيدو په خاطر لاندې راپورونه وړانديزکوي.

۱ - په يوه دوره کې د معاملاتو جريان نغدي تاکيد

۲ - د پانگې اچونې معاملات.

۳ - د تمویل معاملات.

۴ - په نغدي جريان کې تغيرات (د نغدي جريان زياتونه).

په عام ډول سره د تصدي نغدو وسايلو د خروج او دخول محتويات. نغدي جريان په حساب کې په لاندې درې برخو ويشل کېږي.

۱ - معاملا تي فعاليتونه: هغه فعاليتونه په کې شامل دي، چې په پايله کې يې خالصه لاسته راوړنه منځته ته راځي.

۲ - د پانگې اچونې فعاليتونه: د ثابتو شتمنيو د پيرودنې او پلورنې فعاليت په بر کې نيسي.

مالي فعاليتونه

د تصدی د پورونو او شخصي پانگې په هکله د تهيه طرز د نغدي منابعو د استعمال په ارتباط او هم د پورونو د ورکړې يا ادا کولو په اړه معلومات ورکوي .

د دغه حساب گټه په دې کې ده چې تصدي کولای شي، چې خپل سياليت او انعطاف مننه د مختلفو شرايطو په مقابل کې ارزياي کړي.

د شپږم څپرکي پوښتنې

لاندې پوښتنوته ځواب ورکړئ !

- ۱ - د بیلانس شپټ د عمده اقلامو نومونه واخلئ او توضیح یی کړی؟
- ۲ - یو بیلانس شپټ څرنگه کولای شي چې د تصدی- سیالیت او انعطاف لپاره یوه وسیله وي؟
- ۳ - غیر مادي شتمني ولې په بیلانس کې نه ښودل کیږي؟
- ۴ - د بیلانس شپټ اقلام د کوم معیار پر بنسټ او ولې طبقه بندي کیږي؟
- ۵ - د بیلانس شپټ ټول محدودیتونه توضیح کړئ؟
- ۶ - د بیلانس شپټ عمومي شکل چې د ډېرې استفادې وړ دی بیان یې کړئ؟
- ۷ - د نغدي جریان حساب ګټه اخیستنه ولې زیاته ده بیان یې کړئ؟
- ۸ - د نغدي جریان حساب موخه څرګنده او روښانه کړئ؟
- ۹ - د معاملاتي فعالیتونو د ډولونو او په تصدی- کې یې د پایلې د اغیز په هکله معلومات ورکړئ؟
- ۱۰ - د پانګې اچونې فعالیتونه کوم فعالیتونه په برکې نیسي، په هکله یې یوه بېلګه وړاندې کړئ؟
- ۱۱ - د تصدی- د مالي فعالیتونو په اړه لازم توضیحات وړاندې کړئ؟
- ۱۲ - د دغه حساب مزایاوې او ګټې څرګندې او روښانه کړئ؟

سرچينې او اخځليکونه

- ۱ - مالي او اداري حسابداري (ليکونکي پروفیسور ډاکټر حسن)
د دریگل د آلمان د روربوخوم په پوهنتون کې د مالي او اداري حسابدارۍ لپاره د علمي کرسۍ
آمر (د چاپ کال ۱۳۸۰ ۲۰۰۶)
- ۲ - د شرکتونو حسابداري- لیکونکی سکینه هما غنمیی فرد
- ۳ - د شرکتونو محاسبه- لیکونکی ډاکټر سخي اشرف زی
- ۴ - دولتي حسابداري- لیکونکی حقایقي د اقتصاد پوهنځي استاد کال ۱۳۸۶
- ۵ - د تصدي اقتصاد- لیکونکی ډاکټر محمد انور دوست
- ۶ - د حسابدارۍ او ادارې د انسټیټوټ او اقتصاد د پوهنځي د نوټونو لکچر
- ۷ - همداشان له ټولو کتابونو مجلاتو، د ایرن او افغانستان چاپ او د بنده له علمي راټولو
شویو څخه استفاده شوې ده.

د ښوونیز نصاب د پراختیا د ریاست پیغام

د پوهنې وزارت د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینیت د ښوونیز نصاب د انکشاف ریاست د ټولنې د عیني او ښکاره ضرورت په درک کولو سره چې د محصلینو او شاگردانو د درسي کتابونو په برخه کې یې تخنیکي او مسلکي رشتې درلودې او لري یې، په لومړي سر کې یې تصمیم ونيو، چې په ښوونیزو پلانونو او درسي مفرداتو باندې بیا کتنه وکړي او ورپسې بیا د شاگردانو او محصلینو د درسي کتابونو د تالیف لپاره مبادرت او کوشښ وکړي. د خدای (ج) په فضل او مرحمت سره او د ادارې او حسابدارۍ څانګې د ښوونکو په میرانې او همت سره د ادارې او حسابدارۍ درسي کتابونه تالیف شول تر څو په وړیا ډول د شاگردانو او محصلینو په واک او اختیار کې ورکړل شي. د علم او معرفت له ټولو لوستونکو، علاقمندانو، د ادارې او حسابدارۍ د مکاتبو له ښوونکو، گرانو شاگردانو او د تخنیکي او مسلکي زده کړو د چارو له متخصصینو او همدا شان له ټولو څېړونکو او شنونکو څخه صمیمانه هیله کېږي، چې د دې کتابونو په مطالعې سره چې په لومړي ځل د ښوونکو او د ادارې او حسابدارۍ څانګې د مسلکي غړو له لوري تالیف او تدوین شوي دي. د مسلکي، تخنیکي او علمي مطالبو او مفاهیمو د څرنگوالي په هکله خصوصاً د هغوی املايي او انشایي اشتباهاتو په اړه مونږ ته لارښوونه وکړي، ترڅو په راتلونکي کې وکړای شو، په همدې او نورو برخو کې گرانو شاگردانو ته له دې څخه ښه، غوره، گټور او ارزښتناکه موضوعات وړاندې کړو.

همدا شان له گرانو شاگردانو او محصلینو څخه هیله کوو ترڅو د دې کتابونو د مطالعې او استفادې پر مهال د هیواد اقتصادي ستونزې، فقر او وروسته پاتې والی په نظر کې ونیسي او د کتابونو په ساتنه کې کوشښ او زیار وباسي، ترڅو د ډېرو شاگردانو او محصلینو د گټې وړ وگرځي.

پته: د پوهنې وزارت- د مسلکي او تخنیکي زده کړو معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا ریاست

د درسي کتابونو د چمتو کولو عمومي مدیریت